

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Podpora nadaných žáků na 1. stupni základních škol

Support of gifted students

Mgr. Michaela Klímová

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Krčmářová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma Podpora nadaných žáků na 1. stupni základních škol potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. dubna 2022

Mgr. Michaela Klímová

.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Tereze Krčmářové, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, za čas, který mi věnovala, a za milou spolupráci. Dále děkuji kolegům učitelům za ochotu zodpovědět otázky v dotazníku i za podnětná setkání se školními psychology a pracovníci pedagogicko-psychologických poraden. Největší dík patří mé rodině za trpělivost a podporu.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá různými způsoby podpory nadaných žáků na 1. stupni základních škol.

V teoretické části se věnuje platné školské legislativě, která se týká nadaných žáků. Práce dále pojednává o podpoře nadaných žáků z hlediska učitelů (prediagnostika, diagnostika, vedení samotné výuky). Popisuje způsob zapojení pracovníků školních poradenských pracovišť do činností s nadanými žáky a roli pracovníků pedagogicko-psychologických poraden. Jedná se o provázaný systém, kdy jeho jednotlivé části spolupracují nebo by měly spolupracovat ku prospěchu nadaného žáka. Cílem je popsat, jak probíhá systémová podpora a spolupráce mezi jednotlivými částmi systému. Nedílnou součástí celého systému jsou i rodiče nadaných žáků.

Praktická část je zaměřena na analýzu školních vzdělávacích programů několika základních škol fungujících v Praze 12. Jedná se o školy s jedním zřizovatelem, které působí na relativně malém území na okraji Prahy. Školy jsou různě zaměřené. Objevuje se zde mimo jiné program Začít spolu, Montessori program, sportovně zaměřené třídy. Zjištěné skutečnosti jsou pak porovnány se stanovisky učitelů, vedení škol a školních psychologů. Pohled je ještě doplněn o názor pracovnice pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 12.

K získání dat bylo použito dotazníkové šetření určené učitelům 1. stupně základních škol, polostrukturovaný rozhovor s vedením škol, se školní psycholožkou a písemné dotazování dalších školních psychologů. Dále byly použity polostrukturované rozhovory s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden.

Cílem praktické části je popis aktuálního stavu, jak se na různých úrovních pracuje s nadanými žáky, a také hodnocení systémové podpory ze strany učitelů, školních psychologů, vedení škol i pedagogicko-psychologické poradny.

KLÍČOVÁ SLOVA

nadaný žák, primární škola, učitel, školní poradenské pracoviště, psycholog, pedagogicko-psychologická poradna, metodické vedení, systémová podpora, dotazník, rozhovor

ABSTRACT

This thesis deals with various methods to support gifted pupils in primary schools.

The theoretical part focuses on the current educational legislation that relates to gifted students. Further, the work describes the support available to gifted pupils from teachers (pre-diagnostics, diagnostics, lesson setup). It describes the method of involvement of employees of school counseling centers in activities with gifted pupils and the role of employees of pedagogical-psychological centers. This is a connected system in which individual parts can (and should) cooperate to the benefit of each gifted pupils. The aim of the work is to describe how the system support and the cooperation of the individual segments is implemented. Last but not least, it emphasises that an important part of the whole system are the parents of gifted pupils.

The practical part of the thesis focuses on a description of the work with the gifted pupils according to the curricula (School Educational Programmes) of several elementary schools operating in Prague 12. All the schools have a common founder, and all operate in a relatively small area on the outskirts of Prague. There are schools with various programmes besides Step-by-step, Montessori and classes with a sport focus. The results obtained were then compared with the opinions of teachers, school managements and school psychologists. In addition, the view of specialists from the pedagogical-psychological centre for Prague 12 has been added.

In order to collect data, a survey was made among elementary teachers as well as detailed interviews with school managements, school psychologists and pedagogical-psychological centre specialists.

The aim of the practical part was to describe the current situation in order to find out about the actual work with gifted pupils as well as to evaluate the system support on the part of teachers, school managements, school psychologists and pedagogical-psychological centre specialists.

KEYWORDS

gifted student, teacher, school psychologist, pedagogical-psychological centre, parents, diagnostics, evaluation, methodical guidance, system support

Obsah

Úvod.....	8
I. Teoretická část.....	10
1. Inkluzivní vzdělávání nadaných žáků v legislativě a dokumentech školské politiky	10
1.1. Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha)	10
1.2. Školský zákon č. 561/2004 Sb. a vyhláška č. 27/ 2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných	11
1.3. Koncepce podpory rozvoje nadání.....	12
1.4. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	13
1.5. Stanoviska České školní inspekce ke vzdělávání nadaných žáků.....	16
1.6. Strategie vzdělávací politiky České republiky (Strategie 2030+).....	17
2. Učitel a nadaný žák ve třídě.....	20
2.1. Projevy nadaných žáků na 1. stupni základní školy.....	21
2.2. Mýty o nadaných žácích	23
2.3. Zásady práce učitele při vzdělávání nadaných žáků	24
2.4. Překážky při práci s nadanými žáky	26
2.5. Spolupráce školy a učitele s rodiči nadaných žáků.....	28
3. Vzájemná spolupráce učitelů, školních poradenských pracovišť a pedagogicko-psychologických poraden ve vztahu k nadaným žákům	30
3. 1. Výchovný poradce	31
3. 2. Školní metodik prevence.....	32
3. 3. Školní psycholog.....	33
3. 4. Školní speciální pedagog	34
3. 5. Role pedagogicko-psychologických poraden ve vztahu k nadaným žákům.....	34
4. Shrnutí teoretické části.....	36
II. Praktická část.....	38
5. Metodologie výzkumu	38
5.1. Cíle výzkumného šetření.....	38
5.2. Metody a organizace výzkumného šetření.....	39
5.3. Výzkumný soubor a jeho charakteristika.....	40
5.3.1. Obsahová analýza školních vzdělávacích programů.....	41
5.3.2. Dotazníkové šetření.....	41
5.3.3. Polostrukturovaný rozhovor se školním psychologem a písemné dotazování dalších školních psychologů.....	43
5.3.4. Polostrukturovaný rozhovor s pracovníci PPP pro Prahu 11 a 12	44
5.3.5. Polostrukturovaný rozhovor s řediteli škol nebo jejich zástupci.....	44

6. Výsledky výzkumu	46
6.1. Výsledky analýzy školních vzdělávacích programů	46
6.2. Výsledky dotazníkového šetření	49
6.3. Výsledky polostrukturovaného rozhovoru se školní psycholožkou č. 1	57
a písemného dotazování dalších dvou školních psychologů č. 2 a č. 3	57
6.4. Výsledky polostrukturovaného rozhovoru s pracovníci PPP	59
6.5. Výsledky polostrukturovaných rozhovorů s řediteli škol nebo jejich zástupci	63
6.6. Shrnutí výsledků a jejich interpretace	65
7. Shrnutí výsledků	67
Závěr	72
Seznam použitých informačních zdrojů	74
Seznam příloh	79
Příloha 1 – Dotazník pro učitele 1. stupně ZŠ	79
Příloha 2 – Záznam rozhovoru – školní psycholog č. 1	84
Příloha 3 – Písemné dotazování – školní psycholog č. 2 a č. 3	86
Příloha 4 – Záznam rozhovoru s pracovníkem PPP – Respondent č. 1	89
Příloha 5 – Záznam rozhovoru s pracovníkem PPP – respondent č. 2	91
Příloha 6 – Záznam rozhovoru s ředitelem školy nebo jeho zástupcem – Respondent č. 1	97
Příloha 7 – Záznam rozhovoru s ředitelem školy nebo jeho zástupcem – Respondent č. 2	99

Úvod

Již několik let pracuji v Montessori programu v ZŠ a MŠ Na Beránku. Ve své pedagogické praxi se setkávám s celou řadou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve třídě mám v současné době několik inkudovaných žáků. Avšak teprve v nedávné době jsem se začala zajímat o téma nadaných žáků. Jsem přesvědčená o tom, že se s nimi každý den setkávám ve třídě. Právě můj pocit nedostatečného vzdělání a kompetentnosti mě přivedl k tomu, že jsem si téma nadaných žáků zvolila jako téma diplomové práce. Považuji za důležité věnovat patřičnou dávku pozornosti i žákům nadaným. I oni potřebují podporu a pomoc učitele (mou podporu a pomoc) v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu.

V této práci bych ráda popsala, jak vypadá systémová podpora nadaných žáků na 1. stupni základní školy. Jedná se o klíčové období života jedince a včasné rozpoznání jeho potřeb a nadání je nesmírně důležité pro další život.

Téma nadaných žáků se ve veřejném prostoru příliš často nevyskytuje. Nicméně v souvislosti s inkluzivní vzdělávací politikou se zaměřuje i určitý díl pozornosti na žáky nadané nebo mimořádně nadané. Zvýšené povědomí o tomto tématu vyvolal ve společnosti i seriál ze školního prostředí nazvaný Ochránce, kde se jeden z dílů věnuje nadanému žákovi.

V úvodu teoretické části diplomové práce bych se ráda věnovala analýze základních dokumentů vzdělávací politiky České republiky (školský zákon č. 561/2004 Sb., vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, Koncepce podpory rozvoje nadání, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, stanoviska České školní inspekce ke vzdělávání nadaných žáků, Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Strategie vzdělávací politiky České republiky). Zaměřuji se na definici nadaného žáka. Zajímá mě popis podpory nadaných žáků v jednotlivých dokumentech ať už ze strany školy, učitelů, školních poradenských pracovišť, nebo ze strany školských poradenských zařízení. V dokumentech jsou pojmenované i obtíže, které znesnadňují vzdělávání nadaných žáků, a také doporučení, kam by se měl český vzdělávací systém posunout, aby uspokojoval potřeby nadaných žáků.

Další kapitola se věnuje fungování učitelů a žáků ve třídě. Popisuji zde projevy nadaných žáků na 1. stupni základní školy i mýty, které se v souvislosti s nadanými žáky objevují. Důležitým faktorem při vzdělávání nadaných žáků jsou učitelé a zásady jejich práce.

V další části objasňuji, jak vypadá systémová podpora nadaných žáků ze strany školy. V současné době se ale vyskytuje celá řada překážek, které znesnadňují úspěšný výchovně-

vzdělávací proces nadaných žáků. Nedílnou součástí celého systému jsou i zákonní zástupci nadaných žáků, proto je zde i část věnovaná jejich očekávání i možnostem spolupráce se školou.

Poslední kapitola teoretické části práce se zabývá vzájemnou spoluprací mezi učiteli, školními poradenskými pracovišti a pedagogicko-psychologickými poradnami.

V empirické části této diplomové práce se pokusím zmapovat situaci konkrétních učitelů, vedení škol, školních psychologů a pracovníků pedagogicko-psychologických poraden na pozadí zjištěných skutečností, které vycházejí z legislativního rámce tématu nadaných žáků.

K získání údajů budu využívat obsahovou analýzu školních vzdělávacích programů. Další metodou je dotazníkové šetření zaměřené na učitele působící na 1. stupni základních škol na území Prahy 12. Dalším krokem pro získání informací bude vedení polostrukturovaných rozhovorů s řediteli nebo jejich zástupci a také polostrukturované rozhovory se školními psychology. Poslední část vztahové sítě tvoří pracovníci pedagogicko-psychologické poradny, se kterými také povedu polostrukturované rozhovory.

Cílem praktické části diplomové práce je získat informace od učitelů, vedení škol, školních psychologů a pracovníků pedagogicko-psychologických poraden o jejich potřebách a očekáváních ve vztahu k nadaným žákům. Jednotlivé části vztahové sítě spolu mají spolupracovat, jejich péče má na sebe navazovat a vzájemně se doplňovat.

Zjištěné informace se pokusím následně porovnat s dokumenty školní vzdělávací politiky a pojmenovat obtíže, které mohou bránit ve vhodném přístupu k nadaným žákům. Pokusím se též formulovat doporučení, jak by se měla vyvíjet systémová podpora v Praze 12.

I. Teoretická část

1. Inkluzivní vzdělávání nadaných žáků v legislativě a dokumentech školské politiky

1.1. Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha)

V roce 2001 byl vydán základní dokument školské politiky nazvaný **Národní program rozvoje vzdělávání v ČR** (také tzv. Bílá kniha). V tomto dokumentu jsou popsány strategie v oblasti vzdělávání. Jedná se o objasnění myšlenkových východisek a pojmenování cílů, ke kterým by měla česká vzdělávací politika směřovat. V rámci dokumentu byla jedna z kapitol věnována i tématu nadaných a mimořádně nadaných žáků.

Důležitým bodem v Bílé knize bylo to, že se na základních školách mělo usilovat o maximální rozvoj potenciálu každého jedince. Důraz byl kladený na omezení či odstranění selektivity. Toto téma se týkalo víceletých gymnázií, která odebírala značný počet nadaných nebo i průměrných žáků po ukončení 1. stupně ze základních škol. Objevila se zde i vize jejich zrušení.

Využití potenciálu nadaných žáků mělo být umožněno **diferenciací a individualizací** v rámci běžného vyučování (Bílá kniha, 2001, s. 17–18). Důraz se kladl na diverzifikovanou vzdělávací nabídku podle zájmu a schopností jednotlivců.

Autoři Bílé knihy si uvědomovali obtížnou situaci ve školách, a proto zmiňovali **důležitost odborné podpory pro učitele**. Zvláštní důraz se zde kladl na zavádění funkce školních psychologů, kteří se měli zaměřit na včasnou diagnostiku. Jednalo se o změnu celého systému školního poradenství, které se mělo více zaměřit na rozvoj osobnosti a na podporu talentu. Školní psychologové zde byli zmiňováni i v souvislosti s podporou učitelům vzhledem k náročnosti a odpovědnosti jejich práce (Bílá kniha, 2001, s. 40).

V Bílé knize byly popsány základní strategie státu na podporu nadaných žáků. Ty měly být založeny na tom *„že se těm nejmladším předškolním dětem a žákům základních škol nabídne co nejširší paleta činností (v intelektových, hudebních, výtvarných, jazykových, technických, motorických atd.), aby se mohli v nějaké činnosti projevit a aby bylo možné předpoklady k dané činnosti objevit.“* (Bílá kniha, 2001, s. 56)

Zvláštní pozornost byla věnována koncepční přípravě pedagogů a dalších pedagogických odborníků zapojených do péče o nadané žáky.

1.2. Školský zákon č. 561/2004 Sb. a vyhláška č. 27/ 2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

Školský zákon č. 561/2004 Sb., ve znění účinném od 1. 2. 2022, upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních. Stanovuje podmínky, za kterých se vzdělávání a výchova uskutečňuje. Definiuje i práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání. Dle tohoto zákona jsou základním kurikulárním dokumentem rámcové vzdělávací programy, které stanoví (Školský zákon č. 561/Sb., § 4): *„Zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů, jakož i podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.“*

Tématu nadaných žáků se věnuje paragraf 17 (Školský zákon č. 561/Sb., § 17). Je členěn do tří odstavců, které jsou velmi stručné. První z nich konstatuje, že školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů. Druhý odstavec se věnuje rozšířené výuce některých předmětů nebo skupin předmětů. Třetí odstavec definuje podmínky, za jakých může být žák přeřazen do vyššího ročníku. V souvislosti s nadanými žáky je možné ještě využít paragraf 18, který se zabývá individuálním vzdělávacím plánem.

Pojetí nadaných žáků je tedy ve školském zákonu velmi stručné. Konkrétnější je **vyhláška č. 27/2016 Sb.**, o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2021. Zde je možné najít vymezení nadaného žáka, které je totožné s definicí v RVP ZV. Podle vyhlášky (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 27) je definice nadaného žáka následující: *„Za nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, který při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“*

Vymezení mimořádně nadaného žáka zde najdeme také (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 27): *„Za mimořádně nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“*

Zjišťování nadání a vzdělávacích potřeb žáka provádí příslušné školské poradenské zařízení. Dále je zde uvedeno, že ředitel školy má pravomoc vytvářet skupiny nadaných žáků, ve kterých jsou žáci ze stejného nebo z různých ročníků a společně se vzdělávají v určitých předmětech. Je možné také rozšiřovat učivo.

Vyhláška popisuje i podobu individuálního vzdělávacího plánu pro mimořádně nadaného žáka. Je zde popsán postup, jakým způsobem se konají zkoušky pro přestup mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku.

Na vyhlášku č. 27/2016 Sb. navazovala Koncepce podpory rozvoje nadání, kde byly již konkrétněji stanoveny jednotlivé složky, které se mají podílet na rozvoji nadaných žáků a poskytovat podporu i učitelům, školám či školským poradenským zařízením.

1.3. Koncepce podpory rozvoje nadání

První **Koncepce péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních** byla schválena MŠMT již v roce 2004. Ve zprávě, která hodnotí dosažené cíle, konstatují autorky Zapletalová a Durmeková, že je: „*Zejména potřebné rozšířit stávající **systém identifikace nadaných o jejich cílené vyhledávání učiteli škol, zajistit učitelům v oblasti péče o nadané dostatečné vzdělávání (pregraduální i postgraduální); zajistit dostatek didaktických postupů a materiálů pro vlastní vzdělávání nadaných žáků ve školách, popř. i mimo školu.***“ (Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013, s. 1).

Autorky konstatují, že v roce 2004 byla vytvořena pracovní skupina psychologů pedagogicko-psychologických poraden ze všech krajů ČR, která se zabývala péčí o nadané děti, žáky a studenty. V průběhu tohoto počátečního období byl kladen důraz na **vytvoření systému péče** o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních s podporou integračního vzdělávacího modelu. Prioritou pro další období bylo soustředění se na zkvalitnění procesu diagnostiky žáků s nadáním, zajištění podpory rozvoje nadání a nabídka podpory pedagogickým pracovníkům v rámci profesní přípravy. (Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013).

Na koncepci z let 2009–2013 navazovala **Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020**. I podle této zprávy je: „*nezbytné vytvořit ucelený soubor podmínek, které jsou vzájemně synergicky propojeny a působí dlouhodobě. Proto je důležité, kromě individuální práce s každým nadaným dítětem a žákem, rozvíjet systém podpory nadání*

a péče o nadané na strategické a koncepční úrovni“ (Konceptce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020, s. 2).

V Konceptci je popsán i způsob, v jehož rámci je poskytována péče nadaným dětem, žákům a studentům (Konceptce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014 až 2020, s. 4). Žáci jsou vyučováni v rámci formálního vzdělávání na školách. Mohou využívat služeb školního poradenského pracoviště, zapojovat se do mimoškolního zájmového vzdělávání a účastnit se akcí a aktivit dalších subjektů, např. vysokých škol, Akademie věd ČR.

V Konceptci jsou také **pojmenovány obtíže**, které brání ve zlepšování stávajícího systému péče o nadané.¹ Mezi hlavní problémy patří nedostatečná propojenost jednotlivých aktivit, které jsou určeny nadaným žákům. Další obtíží je malá informovanost pedagogických pracovníků o specifických problémech, které mají nebo mohou mít nadaní žáci. Velkým problémem je nejistota ohledně financování podpůrných opatření pro nadané žáky. Přetrvávající komplikací je nedostatečná příprava na vzdělávání nadaných žáků v rámci studia učitelství na pedagogických fakultách. S tím pravděpodobně souvisí i malý zájem pedagogů o možnost doplňujících kurzů či seminářů v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. (Konceptce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020, s. 4)

1.4. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Dalším důležitým dokumentem je **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání** (dále jen RVP ZV). Jeho první verze vstoupila v platnost již v roce 2005 a na ni navázala úprava v letech 2007 a 2010. Jedná se o základní státní kurikulární dokument, ve kterém je popsána definice nadaného žáka / mimořádně nadaného žáka i základní principy, podle kterých by měly školy i učitelé s nadanými žáky pracovat. Definice nadaného žáka (RVP ZV, 2017, s. 149) je totožná s definicí, která je uvedena ve vyhlášce č. 27/ 2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2021 (viz výše).

V úvodu textu RVP ZV jsou popsány obecné principy práce se žáky (nejenom se žáky nadanými nebo mimořádně nadanými). Je zde například uvedeno, že je nezbytné zohledňovat

---

¹ Konceptce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014-2020, s. 4

při dosahování cílů základního vzdělávání **potřeby a možnosti jednotlivých žáků**. Je možné uplatňovat variabilnější organizaci a také individualizaci výuky. Školy mohou vytvářet bohatou nabídku volitelných předmětů pro rozvoj zájmů žáků. Je nutné vytvářet příznivé sociální, emocionální i pracovní klima. Při výuce se mají využívat aktivizující metody a možnost vzájemné spolupráce žáků. Změny se týkají i způsobu hodnocení, kdy se má více uplatňovat průběžná diagnostika a také individuální hodnocení žáků za pomoci slovního hodnocení. Důležité je také zachovávat co nejdéle heterogenní skupiny žáků a zabránit tím vytváření specializovaných tříd a škol. Nezbytná je **spolupráce školy, školského poradenského zařízení, zákonných zástupců žáků** (RVP ZV, 2017, s. 6).

V části RVP věnující se popisu pojetí a cílů základního vzdělávání jsou nadaní žáci již konkrétně zmíněni (RVP ZV, 2017, s. 8): „*Základní vzdělávání na 1. stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných).*“

Dokument dále pokračuje (RVP ZV, 2017, s. 8): „*Základní vzdělávání vyžaduje na 1. i na 2. stupni podnětné a tvůrčí školní prostředí. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka. Zajišťuje, aby se každý žák prostřednictvím výuky přizpůsobené individuálním potřebám, případně s využitím podpůrných opatření, optimálně vyvíjel a dosahoval svého osobního maxima. K tomu se vytvářejí i odpovídající podmínky pro vzdělávání všech žáků. Hodnocení žáků musí být postaveno na plnění konkrétních a splnitelných úkolů, na posuzování individuálních změn žáka a pozitivně laděných hodnotících soudech. Žákům musí být dána možnost zažívat úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní.*“

Kapitola číslo 9 v RVP ZV se věnuje v rozsahu jedné strany pojetí péče o nadané a mimořádně nadané žáky ve školách. Najdeme zde obecné principy (RVP ZV, 2017, s. 149), ve kterých je uvedeno, že škola je povinna vytvářet podmínky pro využití co největšího potenciálu každého žáka podle jeho individuálních možností. Výuka by měla podporovat a stimulovat rozvoj potenciálu žáků (včetně různých druhů nadání).

Důraz je v RVP ZV kladen na důsledné dodržování principu rozvíjení nadaných žáků s ohledem na jejich nejlepší zájmy. Konkrétní úpravy práce s nadanými žáky má každá škola zakomponované do školního vzdělávacího programu.

V ŠVP může škola případně stanovit (RVP ZV, 2017, s. 149):

- *zodpovědné osoby a jejich role v systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky;*
- *pravidla pro zapojení dalších subjektů do systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky školy (zájmové organizace, vzdělávací instituce, sponzoři atd.);*
- *specifikace provádění podpůrných opatření a úprav vzdělávacího procesu nadaných a mimořádně nadaných žáků, jakými jsou například:*
  - o *předčasný nástup dítěte ke školní docházce;*
  - o *vzdělávání skupiny mimořádně nadaných žáků v jednom či více vyučovacích předmětech;*
  - o *specializované třídy pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků;*
  - o *účast žáka na výuce jednoho nebo více vyučovacích předmětů ve vyšších ročnících školy nebo v jiné škole;*
  - o *občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka;*
  - o *obohacování vzdělávacího obsahu;*
  - o *zadávání specifických úkolů, projektů;*
  - o *příprava a účast na soutěžích včetně celostátních a mezinárodních kol;*
  - o *nabídka volitelných vyučovacích předmětů, nepovinných předmětů a zájmových aktivit.*

V původním znění RVP ZV z roku 2005 je popisu práce s nadanými žáky věnováno trochu více prostoru. Byla zde i část věnovaná metodám, pomocí kterých mají učitelé nadané žáky identifikovat (RVP ZV, 2005, s. 111) i specifika mimořádně nadaných žáků (RVP ZV, 2005, s. 111).

V současné době probíhají revize RVP ZV. Cílem je zmodernizovat obsah vzdělávání tak, aby odpovídal novým potřebám vzdělávání ve 21. století. Školy se mají zaměřit na rozvíjení kritického myšlení, na práci s informacemi. Důraz se má klást na spolupráci a na posilování kompetencí pro život. Nově mají být definovány jádrové výstupy povinné pro všechny žáky po 5. a 9. ročníku. **Rozvíjející výstupy** mají dbát na individualizaci a diferenciaci podle nadání a zájmů jednotlivých žáků. (Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+, s. 88–96).

1.5. Stanoviska České školní inspekce ke vzdělávání nadaných žáků

Česká školní inspekce (ČŠI) vydala první tematickou zprávu nazvanou „**Umí školy pracovat s nadanými žáky?**“ v roce 2008. Hlavním cílem této zprávy bylo „*podat první souhrnnou informaci ČŠI o identifikaci nadaných žáků ve školách, o vytváření podmínek k uspokojování vzdělávacích potřeb těchto žáků, a o způsobech práce směřujících k dalšímu rozvoji jejich nadání. Dalším cílem bylo objasnit teoreticko-metodologický přístup k řešení základních otázek daného tématu a praktická východiska obsahového zaměření navrhovaných podnětů a opatření ke zlepšení současného neuspokojivého stavu.*“ (ČŠI, Umí školy pracovat s nadanými žáky? 2008, s. 3)

Inspektoři prováděli svá šetření na 1148 školách na základě analýzy dokumentace jednotlivých škol a také na základě přímého pozorování činností včetně hospitací ve výuce.

Ve své zprávě autoři uvádějí (ČŠI, Umí školy pracovat s nadanými žáky? 2008, s. 4): „*Zobecněné zkušenosti z inspekčních činností ČŠI ukazují, že v identifikaci nadaných, tj. zvláště intelektově vybavených dětí, a v přístupech k nim panuje ve školách mnoho nejasností, mýtů, stereotypů či zjednodušení.*“

ČŠI školám doporučuje zaměřit se na prohlubování informovanosti učitelů v rámci problematiky práce s nadanými žáky. Školy se mají zaměřit na zvýšení kvality IVP pro nadané žáky a zkvalitnit spolupráci s dalšími druhy škol a dalšími pracovišti, která se mají podílet na rozvoji nadaných žáků.

ČŠI vydala i doporučení, která se týkají účinnější metodické a organizační podpory nadaných žáků (ČŠI, Umí školy pracovat s nadanými žáky? 2008, s. 13).

Na tematickou zprávu z roku 2008 navázala ČŠI další **tematickou zprávou z roku 2016**. V rámci výzkumu inspektoři ČŠI navštívili celkem 1192 škol různých typů. Inspekce reagovala svou činností na schválenou Konceptci podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020 (viz výše).

Cílem inspekční činnosti, která probíhala v průběhu školního roku 2015/16 ve dvou etapách, bylo „*zejména podrobněji zmapovat podmínky a průběh vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků a získat podněty pro jejich další rozvoj.*“ (ČŠI, Tematická zpráva Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků, 2016, s. 4)

Zjištění ČŠI nebyla optimistická. Oblast podpory a vzdělávání nadaných žáků byla ve školách stále v počátečním stadiu. Jak ve zprávě uvádí ČŠI, základní školy jdou správným směrem. Ředitelé i učitelé si uvědomují potřebu podpory nadaných a talentovaných žáků, ale podpora není zpravidla systematická a velmi často není ani dostatečně účinná. ČŠI konstatuje, že školy potřebují v oblasti péče o nadané žáky **intenzivní podporu**. Klíčovým nedostatkem je „**malá proškolenost pedagogů** v dané oblasti. Při identifikaci nadaných dětí a žáků postupují školy v zásadě správně, tím, že uplatňují pedagogická pozorování, na základě kterých vytipují žáky, u nichž se projevuje nadání a talent. Velmi málo pedagogů však absolvovalo odpovídající vzdělávání, což může znamenat významné nepřesnosti v této identifikační práci. Míra spolupráce, zejména plánované systematické spolupráce, s odbornými pracovišti školských poradenských zařízení je přitom v této oblasti nízká. Z hlediska konkrétní podpory nadaným žákům se školy soustředí často na jednotlivé dílčí formy (soutěže, olympiády apod.), ale také na systematictější podporu formou individualizace vzdělávacího procesu a obohacování učiva. Je však otázkou, do jaké míry může být takováto (byť v zásadě správná) podpora efektivní, uskutečňuje-li se bez přesnější indikace nadání, bez příslušného vzdělání pedagogů a bez vyhodnocení účinnosti podpory.“ (ČŠI, Tematická zpráva Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků, 2016, s. 30)

ČŠI proto doporučuje zaměřit pozornost na **identifikaci** nadaných a mimořádně nadaných žáků a na jejich podporu. Doporučuje důsledně a systematicky využívat doporučení a metodické příručky, které MŠMT vydává. Vhodné by bylo v každé škole pověřit určitého pedagogického pracovníka koordinací péče o nadané a mimořádně nadané žáky. Tato osoba má být správným způsobem proškolená a má mít účinnou podporu. (ČŠI, Tematická zpráva Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků, 2016, s. 31)

1.6. Strategie vzdělávací politiky České republiky (Strategie 2030+)

Posledním dokumentem, kterým se zabývám, je nová koncepce školské vzdělávací politiky nazvaná **Strategie vzdělávací politiky České republiky – Strategie 2030+**. Jedním z jejích strategických cílů je snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů. Důležitou součástí strategie je i pozornost, která je věnována ředitelům, učitelům a dalším pedagogickým a nepedagogickým pracovníkům, kteří jsou zapojeni do péče o žáky.

Ve Strategii 2030+ je kladen důraz na snížení rozdílů v kvalitě vzdělávání v jednotlivých krajích ČR a mezi školami. Dalším důležitým bodem je akcent na individualizaci vzdělávání, aby došlo k rozvoji možností každého žáka. Zde nejsou explicitně zmíněni žáci nadaní.

Přestože je tato diplomová práce zaměřena primárně na 1. stupeň základních škol, považuji za důležité upozornit i na tendence zmiňované ve Strategii 2030+, které se týkají vysoké vnější diferenciaci. Jak se uvádí ve Strategii 2030+ (Strategie vzdělávací politiky České republiky, 2020, s. 19): *„Vnější diferenciaci ve vzdělávání je prohlubována také omezenou kvalitou některých částí vzdělávací soustavy a nedostatečnou individualizací, které mimo jiné přispívají k odchodům aspirujících žáků na víceletá gymnázia či mimo veřejné školství.“*

Dále je v textu uvedeno (Strategie vzdělávací politiky České republiky, 2020, s. 19): *„Aby nedocházelo k rané selektivitě a odchodům velkého počtu žáků na víceletá gymnázia, zkvalitníme výuku a posílíme možnosti její individualizace na druhém stupni základních škol. Umožníme tak kvalitnější vzdělávání různorodých kolektivů a optimální rozvoj potenciálu každého žáka.“*

Strategie 2030+ se extrémní vnější diferenciací zabývá i na dalších místech. Připouští, že volba rodičů (v souvislosti s víceletými gymnázii) je legitimní a často nejlepší možná. Objevuje se zde i zajímavé číslo (Strategie vzdělávací politiky České republiky, 2020, s. 45): *„Odchod 10–25 % žáků na víceletá gymnázia v některých regionech neodpovídá původnímu účelu těchto škol a je v současnosti výrazně podmíněn i socioekonomickým statutem žáka souvisejícím s přáním a odhodláním rodičů a jejich možnostmi hradit doučování, přípravu na zkoušky apod.“*

V souvislosti s péčí o nadané žáky je důležitá následující pasáž ze Strategie 2030+ (Strategie vzdělávací politiky České republiky, 2020, s. 46): *„Současně se zvyšováním kvality výuky se zaměříme na 2. stupni ZŠ i na omezení vnější diferenciaci a navrácení původní role víceletých gymnázií v systému, a to prostřednictvím spolupráce s jejich zřizovateli. Žádoucím stavem je, aby na víceletá gymnázia v rámci celé ČR odcházeli žáci s mimořádnými studijními předpoklady (tj. cca 5–10 % žáků) a v žádném regionu počet odcházejících žáků výrazně nepřekračoval 10 %.“*

V rámci Strategie 2030+ je v strategické linii 3 zmiňována **podpora pedagogických pracovníků**. Zvyšováním kvality vedení škol a učitelů je možné zvýšit kvalitu celého vzdělávacího systému. Důraz je kladen na kvalitní ředitele škol a jejich kvalitní pedagogické

vedení učitelů. Nezbytnou podmínkou pro zlepšení vzdělávání jsou kvalitní a motivovaní učitelé. Důležitou podmínkou je dostatečný počet dalších pedagogických a nepedagogických pracovníků ve školství. Školy potřebují systémovou podporu. Akcent je kladen i na naplňování vzdělávacích potřeb učitelů.

Dalším důležitým bodem Strategie 2030+ je **dostatečná kapacita** školských poradenských zařízení a školních poradenských pracovišť (Strategie vzdělávací politiky České republiky, 2020, s. 55): *„Budou zajišťovány podmínky nutné k tomu, aby učitelé mohli naplňovat cíle společného vzdělávání. Bude k dispozici dostatečná kapacita poradenských zařízení i školních poradenských pracovišť, adekvátní provozní podmínky včetně nezbytného vybavení a dlouhodobá perspektiva financování pracovníků. Bude vydána metodika práce, rozvíjen systém vzdělávání poradenských pracovníků a poskytována jim metodická podpora v územích. Zároveň bude ve školách kapacitně i odborně posílen další podpůrný personál včetně nepedagogického. Počty poradenských pracovníků ve školních poradenských pracovištích budou odvozovány od velikosti škol, množství a stupňů podpůrných opatření a budou financovány v rámci rozpočtu regionálního školství.“*

Na základě uvedených skutečností, které vycházejí ze státních či kurikulárních dokumentů, je patrné, že podpora nadaných žáků není v praxi koncepční a není systematická. Na jedné straně jsou doporučení, jak by v ideálním stavu měla vypadat podpora nadaných či mimořádně nadaných dětí, žáků a studentů, a na druhé straně se po mnoho let objevují stále stejné obtíže – nedostatečné financování, nedostatečná systémová podpora učitelům, neadekvátní počty pracovníků pedagogicko-psychologických poraden, nedostatečně vzdělaní učitelé, nedostatečná podpora školním poradenským pracovištím. Jaký je současný stav a zkušenosti z několika pražských škol, bude předmětem šetření v empirické části této diplomové práce.

2. Učitel a nadaný žák ve třídě

Bezprostřední okolí nadaného žáka je určující pro jeho další vývoj. Je zde triáda, kterou tvoří nadaný žák – učitel/učitelé – rodiče/zákonní zástupci. Každá část systému má svá očekávání a potřeby.

Aby učitel odhalil nadané žáky ve třídě, je důležité si všimnout různých projevů jejich chování. Nadané žáky je potřeba systematicky rozvíjet a podporovat je v jejich zájmech.

Mezi důležité faktory, které ovlivňují práci učitele ve vztahu k nadaným žákům, patří jeho **morální hodnoty a postoje**. Učitel může považovat zvláštní přístup k nadaným žákům za elitářství nebo vnímat speciální služby pro nadané žáky jako nespravedlivé vůči ostatním. Další důležitou okolností je **osobní zkušenost učitelů** s nadanými žáky (Portešová, Budíková, Koutková, 2009). To, jakým způsobem učitel pracuje s nadaným žákem, je ovlivněno mnoha faktory. Systémová podpora nadaných žáků ve škole je jednou z nich. Mezi další nesystémové vlivy ale patří např. i to, zda se sám učitel považuje za nadaného nebo zda má ve svém bezprostředním okolí nadané žáky. I tyto okolnosti ovlivňují péči, kterou nadaní žáci dostávají. Mezi další vlivy může patřit i věk nadaného žáka, vzdělání a praxe konkrétního učitele, osobnostní rysy učitele, typ učitele, složení pedagogického sboru, vnímání významu nadání pro společnost, postoj k času, který učitel věnuje problémovým žákům v porovnání s časem, který věnuje žákům nadaným... (Hubatka, 2020, s. 67; Portešová, Budíková, Koutková, 2009).

Předpokladem úspěšného vzdělávání nadaných žáků je kompetentní a vzdělaný učitel. V Koncepci podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020 najdeme konstatování neuspokojivého stavu vzdělávání učitelů (2015, s. 7): *„Oblast péče o nadané, resp. vzdělávání nadaných dosud není povinnou součástí pregraduální přípravy učitelů. Ti získávají potřebné znalosti a dovednosti převážně až v průběhu své učitelské praxe, resp. na základě vlastní iniciativy a zájmu o tuto oblast. Tento stav je potřebné změnit, neboť všichni učitelé by měli mít základní kompetence v oblasti identifikace a podpory rozvoje nadání svých žáků již tehdy, když začnou tuto profesi vykonávat.“*

Významnou roli při vzdělávání nadaných žáků hrají i očekávání učitelů. Ve stati Dvacet principů pro vzdělávání tvořivých, talentovaných a nadaných žáků Portešová uvádí (2019, s. 197–198): *„Očekávání, která mají učitelé od svých žáků, mají vliv na to, jaké mají tito žáci příležitosti k učení, na jejich motivaci a studijní výsledky (...) V některých případech si mohou učitelé budovat určitá nepřesná očekávání od jednotlivých žáků, která se při hodnocení a vzdělávání projeví v přístupu, který známe pod pojmem sebenaplňující proroctví. Žák v tomto*

případě dosahuje takových výsledků a hodnocení, která vlastně potvrzují původní nesprávná očekávání (prorocí) pedagoga.“ Tato očekávání jsou velmi problematická u žáků s dvojitou výjimečností, kdy je na jedné straně nadprůměrné nadání a na straně druhé určité deficity v jiných oblastech.

Učitelé řeší mnoho problémů spojených s inkluzí. Důležitým faktorem, který ovlivňuje jejich přístup k nadaným žákům, je jejich postoj k inkluzi jako takové. Podle mého názoru tak učitelé často stojí před nelehkou otázkou, zda mají podporovat nadané žáky, kteří zvládají bez obtíží povinné výstupy, nebo se mají věnovat „problémovým“ žákům, aby za vynaložení velkého úsilí dosáhli minimálních výstupů.

Dalším faktorem, který má nesporný vliv na podporu nadaných žáků ze strany učitele, je osobní vztah učitele s rodiči konkrétních žáků. Proměnné ovlivňující postoje učitelů k nadaným žákům zkoumaly v českém prostředí Portešová, Budíková a Koutecká (2009, s. 38–53). Jako nejvýznamnější faktor, který ovlivňuje postoje učitelů k nadaným žákům, označily to, zda se učitel sám považuje za nadaného nebo zda měl či má osobní zkušenost s výukou nadaného žáka.

V souvislosti se vzděláváním nadaných žáků se ve společnosti objevuje celá řada mýtů a zkrslých tvrzení. Proto se na následujících stránkách věnuji i tomuto tématu.

Aby byla práce učitelů s nadanými žáky smysluplná, je vhodné pracovat s celou systémovou nabídkou a vybírat, co je v rámci konkrétní třídy a školy možné. Toto téma je popsáno v podkapitole Systémová podpora nadaných žáků ze strany školy a učitelů. Bohužel učitelé mají situaci komplikovanou i dalšími okolnostmi. Proto se zabývám i tématem překážek při práci s nadanými žáky.

2.1. Projevy nadaných žáků na 1. stupni základní školy

Na úvod této podkapitoly je vhodné zmínit, že různí autoři vytvořili své vlastní seznamy **projevů nadaných žáků**.

Většina autorů se shoduje na tom, že nadaní žáci jsou bystřejší a šikovnější než jejich vrstevníci. Dosahují vyšších výkonů v celém spektru různých činností nebo naopak v jedné konkrétní oblasti. Nadaní žáci se často naučí číst a počítat již v předškolním věku. Rychleji a s menším úsilím se učí nové věci. Více si zapamatují. Jsou schopní si ověřovat informace z různých pramenů. Jsou aktivní a zvědaví. Mají široké spektrum zájmů a zajímají se o věci,

kterým se většina ostatních dětí věnuje až ve vyšším věku. Nadaní žáci se dokážou soustředit po delší dobu na předmět svého zájmu. Mohou mít obtíže s přijímáním autorit. Mají „dospělácký“ smysl pro humor. Často jsou perfekcionisté s estetickým cítěním. Pamatují si velké množství informací. Zvládají složitější myšlenkové operace než jejich vrstevníci. Mají schopnost pracovat s abstraktními pojmy bez opory v konkrétní zkušenosti. Mohou vidět jasně vztahy příčiny a následku. Často mají neobvyklé zájmy a koníčky. Jsou motivovaní pracovat na svých zájmech a postupovat svými vlastními způsoby. Raději pracují nezávisle, některé dokonce samostatně. Mohou mít velké množství energie. Může u nich docházet k tzv. vývojové disharmonii, kdy je rozpor mezi rozumovými schopnostmi a například neobratnou motorikou nebo nerovnoměrným emočním vývojem. (Dočkal, 2005, s. 127; Fořtík a Fořtíková, 2015, s. 16–17; Stehlíková, 2018, s. 41–79).

Zde uvedený výčet projevů je dlouhý, neznamená to však, že každé nadané dítě má všechny uvedené projevy a podle nich je možné nadaného jedince jednoduše odhalit. Dalším důležitým faktorem je věk nadaného žáka, protože v různých obdobích se jeho nadání může projevat jinak. Uvedené projevy je možné pozorovat při činnostech, které nadaného žáka baví a kdy může dokonale prokázat své schopnosti, dostává se do tzv. flow (Bittmannová a kol., 2019, s. 64).

Jak uvádí Stehlíková (2019, s. 19), nadané děti jsou: *„Děti se specifickým kognitivním a emočním profilem. Přemýšlejí jinak, rychleji, intuitivně, divergentně a komplexně. Cítí a vnímají intenzivněji. Často jsou jemné a rodiče o nich říkají, že jsou v hloubi duše dobré a empatické. Vytvářejí si odlišný vztah ke světu, k druhým lidem i k sobě samým. Mají také odlišný vztah k učení a vzdělávání.“*

Typologie nadaných žáků je také pojímána různými způsoby. Zde vycházím z členění Bettse a Neihartové (Betts, Neihart in Stehlíková, 2016, s. 68–75). Podle jejich dělení se profily nadaných žáků člení do šesti skupin:

1. Úspěšné děti
2. Autonomní děti
3. Diskrétní děti (skrývači svých schopností)
4. Defenzivní odpadlíci
5. Provokatéři (kreativní rebelové)
6. Děti s dvojí výjimečností

Každá z těchto skupin má různé charakteristické znaky, jiné projevy v chování, jiné potřeby. Je nutné je také jinými způsoby identifikovat. Vyžadují různý přístup vedení ve škole, ale také v rodině.

2.2. Mýty o nadaných žácích

V souvislosti s nadanými žáky se objevuje celá řada mýtů či stereotypů, které ovlivňují vnímání nadaných ve společnosti (např. Landau, 2007, s. 62–63; Havigerová, 2011, s. 82–83; Juhová, Portešová, 2017, s. 21; Stehlíková, 2018, s. 31–35).

Jednotlivé mýty souvisejí s hodnotovou orientací posuzovatelů, s vnímáním inkluzivní pedagogiky a také s velkou dávkou neznalosti. Mezi nejčastěji zmiňované mýty patří ten, že nadaní mají vše bez námahy, bez většího úsilí. Někteří lidé předpokládají, že se nadaní jedinci dokážou uplatnit bez pomoci a podpory okolí. Častým předsudkem je, že nadaní jedinci jsou excentričtí vědci typu Albert Einstein nebo Sheldon Cooper z Teorie velkého třesku. Podle některých jsou od přírody samotáři, kteří k existenci nepotřebují ostatní. Podle dalšího z mýtů nadaní jedinci vždy dokážou uplatnit své nadání a „prodat“ své schopnosti. Jsou stejně dobří ve všech oblastech, to znamená, že jejich vývoj je ve všech oblastech rovnoměrný. Mělo by se k nim přistupovat kritičtěji než k ostatním lidem. Hodně lidí předpokládá, že nadaným lidem je příjemná pozornost a rádi na sebe upozorňují. Mnozí si myslí, že nadaní lidé nemají žádné problémy a jsou zároveň schopní a úspěšní i v praktickém životě. Další z mýtů je, že nadaní žáci a studenti chodí vždy rádi do školy a vždy dosahují výborného prospěchu či patří mezi nejúspěšnější řešitele různých soutěží a olympiád. Pro mnoho lidí je těžko představitelné, že by se mělo nadaným žákům a studentům dále pomáhat, když jim jde učení „samo“. Mnoho lidí považuje nadané jedince za domýšlivé, sociálně nepřizpůsobivé, za osoby, které se považují za něco lepšího než zbytek společnosti (Juhová, Portešová, 2014).

Jak jsem již zmínila, projevy chování nadaných jedinců jsou velmi různorodé, a tak je pro mnoho lidí těžko představitelné, že nadaní žáci jsou tak různí. Na jedné straně mohou mít nadaní žáci skvělé výsledky ve škole, být oblíbenými mezi učiteli i spolužáky, mohou být spokojení a „bez problémů“. Na straně druhé jsou někteří nadaní žáci úzkostní, přecitlivělí, samotářští, což se projeví i na vztazích v rodině nebo ve škole.

Stejně jako jsou různorodí nadaní jedinci, tak je různorodé jejich chování, a tím pádem i vnímání společnosti.

Je důležité pojmenovávat typické projevy chování nadaných jedinců a vyvracet mýty, které ohledně nadaných žáků a studentů panují. Jen zviditelněním tohoto tématu je možné vyvrátit mýty, které ve společnosti přetrvávají. Samotná představa nadání může ovlivňovat průběh rozvoje žáků bez ohledu na jejich možný potenciál. V roce 1968 popsali Rosenthal a Jacobson známý Pygmalion efekt. V rámci studie, kterou prováděli, prokázali, že pozitivní očekávání učitelů ovlivňují výkony žáků pozitivně. Naproti tomu negativní očekávání ovlivňují výkon negativně (Mudrák, 2015, s. 16–17).

2.3. Zásady práce učitele při vzdělávání nadaných žáků

Každý učitel by měl ke svým žákům přistupovat individuálně. Obzvláště to platí pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky nadané. Mezi nejčastěji uplatňované zásady práce s nadanými žáky patří možnost pracovat rychlejším tempem. Nadaní žáci nemají v oblibě rutinní opakování a procvičování, proto by jim učitelé měli umožnit postupovat vlastním tempem kupředu. Pro správný vývoj je vhodné nabízet nadaným žákům náročnější výuku a umožnit jim být v rámci vyučování nezávislý. Nadaní žáci by měli mít možnost zvolit si téma své práce a věnovat se určité věci individuálně. Vyhovuje jim uplatnění jejich kreativního myšlení. Uspokojují je abstraktní úlohy. Velmi vhodné je umožnit nadaným žákům spolupracovat s vrstevníky na stejné intelektové úrovni. Je pro ně výhodná raná specializace v rámci výuky (Fořtíková, 2009, s. 7–9).

Ve školním prostředí by se měl klást důraz na bezpečné prostředí pro všechny žáky ve třídě. Jak uvádí Hubatka (2020, s. 13): „*Kvalita prostředí je přitom značně významná, protože pokud není klima školy bezpečné, podporující a pozitivní, celkový výkon a efektivita žáků jdou prudce dolů. Současně se ukazuje, že pro mnoho žáků je tato stránka stále více určující a tím i významnější pro jejich rodiče.*“

Pro to, aby nadaní žáci a studenti mohli fungovat v běžné třídě, je nutné zabezpečit seznámení všech učitelů s projevy chování nadaných žáků i s tím, jak je mohou identifikovat, a s možnostmi, jak s nimi pracovat. Tato potřeba je zřejmá i na základě výsledků šetření České školní inspekce (ČŠI, 2016).

Mezi nejčastější formy individuální podpory, které se používají při práci s nadanými žáky, patří (Hubatka, 2022, s. 55–72):

1. Individuální vzdělávací plán. Je pro školu závazný. Učitel IVP vytváří na základě doporučení PPP.

2. Vnitřní diferenciacie. Učitel přistupuje k různým žákům ve třídě individuálně a vytváří jim úkoly „na míru“. Nevýhodou může být, že se pomyslné nůžky mezi různými skupinami žáků ve třídě dále rozvírají.
3. Obohacování učiva (enrichment). Obohacování je možné směrem do hloubky nebo směrem do šířky. Klade zvýšené nároky na učitele, který musí znát potřeby jednotlivců i celé třídy. Učitel může také věnovat velké množství času přípravě nebo výrobě pomůcek pro nadané žáky.
4. Soutěže – Nadaní žáci mají v mnoha školách možnost účastnit se soutěží a olympiád (např. matematických, logických, jazykových...). Neměla by to být jen tato jediná forma podpory nadaných žáků.

Individuální podpora nadaného žáka v běžné třídě je nejpoužívanější formou podpory. Výhodou je cílené zaměření na konkrétního jedince, důležitý je individuální přístup. Nutno ale podotknout, že je nezbytné přihlížet i k širším souvislostem a dbát na vyváženost v souvislosti s dalšími žáky ve třídě. Jak píše Hubatka (2020, s. 55): *„Individuální podpora má však jedno riziko. Na první pohled se to zdá jednoduché – zkrátka konkrétnímu žákovi nastavíme jiné, individuální podmínky, a tím se úkol, problém nejspíš vyřeší. Jenže současná praxe ukazuje, že potom někdy dochází ke kolizi s celkovým systémem. Platí, jak pro jednotlivce, tak pro skupiny, že ústupky, posuny pravidel a systému ve prospěch jednoho jsou vždy na úkor někoho jiného.“* Je tedy důležité nastavit jasná pravidla a hranice podpory jednotlivců, tak aby byly pokryty rovnoměrným způsobem potřeby všech žáků ve třídě.

I přes snahu pracovat s nadanými dětmi tento přístup může narážet na mnohé obtíže. Mezi ně může například patřit to, že učitelé mají jiné priority, které musejí ve třídě řešit, a nemají kapacitu věnovat se nadaným žákům. Další nevýhodou je velká časová náročnost při práci s nadanými žáky. Bohužel ne všichni učitelé jsou ochotni a schopni se zapojit do vzdělávání nadaných žáků (Hubatka, 2020, s. 82).

V rámci celého vzdělávacího systému je možné systémovým způsobem podporovat nadané žáky. Mezi uváděné možnosti patří (Hubatka, 2020, s. 22–54):

1. Vytvoření výběrové třídy nebo školy pro nadané žáky. Nadaní žáci jsou v tomto modelu soustředěni na jedno místo. Vyžaduje to kvalitní personální zajištění motivovaných učitelů, kteří se chtějí podílet na vzdělávání nadaných žáků. Dalším předpokladem je vhodné materiální zázemí a vhodné prostorové vybavení. V tomto modelu je důležitá

i péče a podpora od dalších pedagogických i nepedagogických pracovníků (např. školní poradenské pracoviště, PPP, SPC).

2. Programy na podporu nadaných žáků – V případě tohoto modelu jsou nadaní žáci inkludováni do běžných tříd. Do těchto programů se zapojuje celá třída. Myšlenka vychází z teorie H. Gardnera o mnohačetných inteligencích, která předpokládá, že každý je na něco talentovaný.
3. Kluby nadaných – Jedná se nejčastěji o volnočasové aktivity v podobě klubu, kroužku nebo volného uskupení, kde se potkávají žáci s určitým konkrétním zájmem.
4. Systémová diferenciaci – V tomto případě mají žáci možnost se účastnit některých výukových předmětů v jiných skupinách, než jsou jejich běžné třídy. Jedná se například o jazykovou výuku, kdy jsou žáci rozděleni podle výkonu.
5. Vzdělávání a příprava učitelů – Vedení škol by mělo zajistit učitelům systematickou a promyšlenou přípravu na práci s nadanými žáky.

Další formy podpory nadaných žáků závisejí na spolupráci školy s pedagogicko-psychologickou poradnou. Mezi ně například patří předčasné nástupy nadaných žáků do školy, přeskočení ročníku nebo plnění výuky v jiném ročníku, než do kterého žák patří.

2.4. Překážky při práci s nadanými žáky

Ve všech dokumentech státní vzdělávací politiky je neustále zdůrazňována **individualizace a diferenciaci** (Školský zákon; Národní program rozvoje vzdělávání v ČR; RVP). V případě nadaných žáků je tento přístup nezbytný. Nicméně v současné době naráží učitelé na překážky, které jim znesnadňují samotnou práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, mezi které patří i nadaní žáci (Knotová, 2014, s. 510).

Mezi nejčastější obtíže patří velký počet žáků ve třídě. Je také velmi pravděpodobné, že se ve třídě budou vyskytovat další žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Souvisí to s inkluzivní vzdělávací politikou, kdy jsou ve třídách děti s různými typy obtíží. Ve třídách se tak mohou objevit: žáci s poruchou učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie), žáci s odlišným mateřským jazykem, žáci s ADHD, s ADD, žáci s tělesným postižením, žáci s mentálním postižením, žáci s poruchou chování, žáci s poruchou autistického spektra, nadaní žáci s hendikepem (ČSÚ – Školy a školská zařízení, 2020/2021; Nadané a mimořádně nadané děti – opomíjená skupina se speciálními vzdělávacími potřebami, 2020). Učitelé by měli svou výuku přizpůsobovat jednotlivým skupinám žáků ve třídě. Často se stává,

že učitelé nemají k dispozici asistenta pedagoga či další podporu v podobě speciálního pedagoga nebo školního psychologa, a to i přesto, že mají ve třídě více skupin žáků se specifickými vzdělávacími potřebami a různými stupni podpůrných opatření.

Další obtíží jsou velké rozdíly mezi jednotlivými žáky. V této souvislosti je důležité zmínit význam podnětného rodinného prostředí a také sociokulturní poměry, ze kterých žáci pocházejí.

Mnohé obtíže souvisejí i s tím, že učitelé nemají systematicky zaměřené vzdělávání na téma problematiky nadaných žáků. Jak uvádí Juhová a Portešová (2017, s. 19): *„Vzhledem k dosavadní absenci plošného povinného vzdělávání budoucích učitelů o dané problematice jsou učitelé vystaveni jistému riziku přijetí nesprávných postojů, mýtů, jež mohou ovlivnit řadu aspektů vzdělávání nadaných žáků, zejména volbu či upřednostnění vzdělávacího modelu konkrétního nadaného žáka (nejčastěji akceleraci, integraci, obohacování).“*

Také nedostatečná systémová podpora, kterou mohou učitelé vnímat, způsobuje určitou nejednotnost a nesystematičnost v přístupu k nadaným žákům. Mnoho učitelů „objevuje“ již objevené.

Mnozí nadaní žáci trpí i dalšími obtížemi. Nejčastěji jsou zmiňovány poruchy spánku, které souvisejí s přílišnou vzrušivostí nervové soustavy. Nadaní mohou často trpět poruchami emocionality vzhledem k možnému nerovnoměrnému vývoji v emocionální oblasti. S tím souvisejí i obtíže v sociálních vztazích. Nadaní žáci často vyhledávají přítomnost dospělých nebo mezi jejich přátele patří jedinci věkově starší. Mnoho nadaných žáků je přehnaně sebekritických, což souvisí s jejich perfekcionismem. Mívají také nižší sebevědomí, a to jim často brání v tom, aby se pustili do aktivit, ve kterých nemusejí uspět (Stehlíková, 2016, s. 35–53).

Havigerová (2011, s. 35) popisuje, jak může také vypadat výuka ve školách: *„Ačkoli o důsledcích psychické deprivace víme už nejméně půl století, stále ještě se setkáváme v některých školách s přístupem, ve kterém jsou nadaní žáci vzdělávání souběžně se spolužáky (dítě, které umí plyně číst, slabikuje v první třídě společně se spolužáky a strádá z nedostatku hodnotných podnětů) bez znalosti významu a smyslu (paní učitelka trvá na přesném tvaru písmenek v písance, aniž dítě tuší, proč se vlastně učí psát a jaký to má smysl), ve třídách, kde je hlavní hodnotou značkový mobil nebo podobná záležitost (dítě stěží hledá kamaráda s obdobnými zájmy), a ve školách, kde jsou spíše oslavováni sportovci a umělkyně než schopnost diskutovat či přijít s originálním řešením.“*

Mezi další překážky patří i ostatní role třídních učitelů, které splňují. Učitelé věnují mnoho času vyřizování agendy třídy. Z učitelů se tak stávají úředníci. Další rolí je role „hasiče“, který řeší nastalé problémy, konflikty. Velmi často převažuje výchovná složka výchovně-vzdělávacího procesu, kdy učitelé suplují roli rodiny. Učitelé mají za úkol vytvářet bezpečné a připravené prostředí pro žáky. Třídní učitel má být také lídrem, který vede celou třídu. Znamená to, že vytváří příznivé klima, zná potřeby třídy jako celku i potřeby jednotlivých žáků (Hubatka, 2020, s. 82-86).

Havigerová (2011, s. 7) uvádí: „*Zkušenosti ukazují, že dospělí zaujímají k péči o nadané jedince dvě odlišná stanoviska. Jedni neochotně přiznávají, že po letech intenzivní integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, a to především z levé strany Gaussovy křivky (dětí s tělesným, smyslovým či mentálním hendikepem, děti ze sociokulturně znevýhodněných podmínek), se cítí vyčerpáni a nechtějí věnovat další energii jiné minoritě. Druhá skupina vítá posun zájmu směrem k pravé straně Gaussovy křivky jako příznivý vítr, který může osvěžit ducha, obohatit praxi, povzbudit výkonnost, zkvalitnit život jednotlivců a v konečném důsledku též zvýšit konkurenceschopnost celé společnosti.*“

2.5. Spolupráce školy a učitele s rodiči nadaných žáků

Spolupráce a komunikace učitelů s rodiči nadaných žáků je nezbytná. Dle současného pojetí pedagogiky by rodiče měli být rovnocennými partnery při výchovně-vzdělávacím procesu žáků (Felcmanová, 2013; Čapek, 2013; Feřtek, 2011; Poche Kargerová, 2019).

Jak píše Hubatka (2020, s. 16): „*Vliv rodiny je stále zásadní a neoddiskutovatelný. Rodina má zásadní formativní vliv na své děti. Může být pozitivní, růstový, bohužel někdy může být i nevhodný. Ne vždy všechny rodiny zajišťují podnětné prostředí pro své děti. Je tedy nezbytné tento fakt respektovat a pracovat s ním. Proto je spolupráce a kontakt s rodinou skutečně důležitým aspektem v práci s rozvojem potenciálu žáků.*“

Obecně lze říci, že rodiče mají jasnou představu, jak by měla vypadat vzájemná komunikace a spolupráce se školou. Podle výzkumu společnosti EDUin (Feřtek, 2011, s. 3): „*Rodiče si přejí být informováni hlavně o prospěchu žáka, o chování dítěte, o případných nedostacích a slabých stránkách žáka. Důležitý je pro ně i způsob výuky a samozřejmě nadání dítěte a jeho silné stránky.*“

Bez ohledu na to, zda mají rodiče nadané děti nebo ne, by měla probíhat vzájemná intenzivní komunikace. Již zmiňovaná triáda (žák – učitel – rodiče) by měla vzájemně spolupracovat. Přístup rodičů k nadaným žákům je velmi výrazným faktorem při jejich rozvoji.

Jak uvádí Fořtík a Fořtíková (2015, s. 15): „*S rozvojem nadání, s jeho prosazením, souvisí však také množství společenských faktorů, které v konečné fázi rozhodují, zda se dítě s vysokým rozumovým potenciálem projeví jako nadané, nebo zůstane nepoznané a nerozvíjené v okolí průměrných vrstevníků. Stěžejní roli zde mohou sehrát okolnosti jako např. socioekonomické postavení rodiny, osobnost a hodnoty rodičů, úroveň vzdělání rodičů, stimulace zájmů v dětství, šarm a charisma osobnosti.*“

Rodiče hrají velmi výraznou roli při rodičovské nominaci nadaného dítěte. Tráví s dítětem velké množství času, vidí ho reagovat v různých situacích, sledují a podporují jeho zájmy. Právě rodičovská nominace může být jedním ze způsobů, jak je možné odhalit nadaného žáka (Vyhledáváme rozumově nadané žáky, s. 7).

V průběhu školní docházky je důležitý úzký kontakt mezi rodiči a učiteli nadaných žáků. Pro okolí nadaných žáků může být jejich přítomnost vyčerpávající a náročná. Společnou péčí je možné řešit případné výukové či výchovné problémy, které mohou při vzdělávání nastat.

Stejně jako jsem v případě učitelů popsala, co od nich nadaní žáci potřebují, zde je určitý výčet toho, co potřebují nadaní žáci od svých rodičů. Potřebují jasné hranice, mantinely, ve kterých se mohou bezpečně pohybovat. Nadaní žáci potřebují od svých rodičů bezmezné přijetí a respekt. V rámci rodiny je vhodné přistupovat ke všem dětem stejným způsobem, nadané dítě nemá být povyšováno, ani snižováno ve srovnávání s dalšími sourozenci. Každé dítě potřebuje podporu a ujištění, že může být takové, jaké opravdu je. Vztah mezi rodiči a dětmi by měl být založen na vzájemné důvěře. Nadané děti potřebují podporu v osobnostním rozvoji. Často se neorientují ve svých emocích, myšlenkách nebo reakcích. Potřebují prostor pro svou tvořivost a své zájmy, důležitá je i samostatnost (Stehlíková, 2018, s. 81–112; Dočkal, 2005, s. 136).

V části věnované zásadám práce učitelů s nadanými žáky se objevovalo mnoho společného s výše uvedenými potřebami, které mají nadaní žáci ve vztahu k rodičům. Proto je nezbytně nutné spolupracovat a vést nadané žáky podobným způsobem nejenom ve škole, ale i doma.

3. Vzájemná spolupráce učitelů, školních poradenských pracovišť a pedagogicko-psychologických poraden ve vztahu k nadaným žákům

Škola jako taková by měla zajišťovat prvotní pedagogickou diagnostiku nadaného žáka. Především však by měla být schopná a ochotná poskytovat následnou péči nadaným žákům. Pro zařazení nadaných žáků do systému péče školy většinou vyžadují vypracování odborného posudku ze strany pedagogicko-psychologických poraden.

V souvislosti s inkluzivním vzděláváním v některých školách funguje **školní poradenské pracoviště** (dále jen ŠPP), které by se mělo zapojit do péče o nadané žáky. Pokud nastane potřeba takového žáka diagnostikovat, školy využívají služeb pedagogicko-psychologické poradny. V případě, že má nadaný žák tzv. dvojí výjimečnost, může navštěvovat speciální pedagogická centra pro žáky se zdravotním postižením. V případě nadaného žáka s poruchou chování je možné využívat střediska výchovné péče.

Při odhalování nadaných žáků ve třídě využívá pedagog především vlastní pozorování a své zkušenosti. Nicméně by měl mít možnost svá pozorování konzultovat s dalšími odborníky, kteří působí v rámci školního poradenského pracoviště. To tvoří výchovný poradce, školní metodik prevence, případně školní psycholog a školní speciální pedagog. Méně častou variantou je i školní logoped.

Ve školách jsou ze strany ŠPP zajišťovány bezplatné služby žákům, a to v rozsahu, který odpovídá jejich počtu a jejich vzdělávacím potřebám. Vzhledem ke specifickým rysům nadaných žáků by se jednotliví specialisté měli cíleně zapojovat do péče o ně (Knotová, s. 33).

Služby ŠPP jsou zaměřeny na poskytování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (mezi ně patří i žáci nadaní). Diagnostikovaní nadaní žáci mají často v doporučení z PPP navržena podpůrná opatření. Odborníci z ŠPP se mohou podílet na jejich realizaci a vyhodnocování. Podílejí se na prevenci školní neúspěšnosti, která může paradoxně postihnout i nadané žáky. Další činností, které se věnují specialisté ze ŠPP, je péče o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi. Podílejí se i na vytváření příznivého sociálního klimatu ve škole a v jednotlivých třídách. Poskytují též včasnou intervenci při akutních problémech jednotlivců, případně v třídních kolektivech. Participují na preventivních programech zaměřených na předcházení rizikovému chování, a to včetně šikany a diskriminace.

Důležitou činností, kterou by se měli odborníci ze školního poradenského pracoviště zabývat, je metodická podpora učitelům při používání psychologických a speciálně-pedagogických postupů. Mohou se též podílet na komunikaci mezi učiteli, školou a zákonnými zástupci žáků (Vyhláška č. 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Odpovědnost za poskytování poradenských služeb nese ředitel školy, případně jím pověřený pracovník. Ředitel školy také zodpovídá za vytvoření preventivního programu školy. Podílí se také na zajištění výchovného poradenství.

Aby mohly služby, které poskytuje ŠPP, dobře fungovat, je nezbytné vytvořit kvalitní systém komunikace v rámci jednotlivých škol. Její součástí by mělo být vedení školy, třídní učitelé, specialisté ze ŠPP, případně učitelé-metodici, kteří se cíleně věnují práci s nadanými žáky.

Při sdělování důvěrných informací o nadaných žácích je nutné myslet na náležité nakládání se všemi informacemi vzhledem k ochraně osobních údajů. Pracuje se s nimi v režimu důvěrné.

Jak uvádí Knotová (2014, s. 68): *„Pokud není ve školách ustaveno školní poradenské pracoviště a poradenské služby poskytují pouze výchovní poradci a školní metodici prevence, pak se stává, že nemají dostatek času a někdy ani odborné znalosti řešit celou říši problémů, kterou v současné době výchovně-vzdělávací proces přináší.“*

3. 1. Výchovný poradce

Výchovný poradce se ve školách věnuje výchově a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zabezpečuje administrativní a metodickou část této činnosti. Zprostředkovává diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb, eviduje zprávy z vyšetření žáků ve školských poradenských zařízeních (PPP, SPC), koordinuje vznik, plnění a vyhodnocování individuálních vzdělávacích plánů pro žáky (Knotová, 2014).

Impulz pro vyšetření žáka dává většinou třídní učitel, vždy ale po domluvě se zákonným zástupcem žáka. Nominaci na vyšetření může ale dát i někdo jiný (rodiče, spolužáci, vedoucí kroužku, jiný pedagog). Třídní učitel ve spolupráci s dalšími učiteli připraví pro žáka podklady pro další vyšetření (např. školní dotazník, slovní hodnocení, vyhodnocení IVP, pokud ho již žák měl). Poté, co výchovný poradce obdrží zprávu z vyšetření, zajistí předání informací

třídnímu učiteli i ostatním pedagogickým pracovníkům, kteří se žákem pracují (Knotová, 2014).

Výchovný poradce by se měl podílet na vzniku individuálního vzdělávacího plánu pro diagnostikované žáky a také na jeho vyhodnocování. Zároveň by měl poskytovat učitelům metodickou pomoc při práci s nadanými žáky (Věstník MŠMT, 2005).

Mimo tyto úkoly by se měl výchovný poradce zapojovat do vyhledávání žáků, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost. Výchovný poradce též vede veškerou dokumentaci.

Náplň práce výchovného poradce je legislativně vymezena, stanoveny jsou i požadavky na jeho vzdělávání. Je definován rozsah služeb, které poskytuje žákům, zákonným zástupcům i učitelům ve školách. Je ovšem otázka, zda v současné situaci jsou výchovní poradci schopni postihnout celou šíři své činnosti. Souvisí to také s podobou inkluzivního vzdělávání na té konkrétní škole. Bohužel se velmi často stává, že se pracovníci školního poradenského pracoviště věnují jiným dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a na nadané žáky již není prostor a čas (Knotová, 2014).

3. 2. Školní metodik prevence

Další z pracovníků ŠPP je školní metodik prevence. V jeho náplni práce nejsou nadaní žáci bezprostředně zmíněni, nicméně i jeho činnost může velmi významně ovlivnit fungování těchto žáků ve škole. Hlavní náplní práce školního metodika prevence je prevence sociálně patologických jevů ve školách. Jeho činnost je zaměřena na předcházení rozvoje rizikových projevů v chování žáků. Může to být např. agrese, šikana, kyberšikana, násilí, závislostní chování, poruchy příjmu potravy.

Školní metodik prevence se věnuje koordinaci preventivních programů školy, jejich realizaci a vyhodnocování. Metodicky vede pedagogické pracovníky v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Další činností, které by se měl školní metodik prevence věnovat, je vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování. Měl by také spolupracovat s třídními učiteli při zachycování signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd (Knotová, 2014, s. 179).

Práci školního metodika prevence považují za důležitou součást podpory nadaných žáků. Ti mohou být pro své specifické rysy vyčleněni z kolektivu třídy, případně se stát i terčem

šikany. Pro každého žáka je bezpečné klima ve škole důležitým předpokladem jeho úspěšného školního fungování. Nadaní žáci mohou mít problémy zapadnout do třídního kolektivu, mají jiný způsob myšlení a vnímání, jiné hodnoty. Často mají obtíže se zpracováním svých emocí, mohou být přecitlivělí. Mívají velký smysl pro spravedlnost a rovnost. Mohou mít menší sebevědomí, než mají ostatní žáci (Stehlíková, 2016, s. 35–53).

3. 3. Školní psycholog

Další důležitou součástí školního poradenského pracoviště je školní psycholog. Bohužel v současné době je jeho ukotvení ve školském prostředí problematické. Na mnoha školách školní psycholog působí na částečný úvazek nebo nepůsobí vůbec. Místo něho mohou školy využívat služeb pedagogicko-psychologických poraden.

Podle platné školské legislativy by měl školní psycholog společně se speciálním pedagogem koordinovat činnost školního poradenského pracoviště. Jejich postavení ale není jednoduché. Jak konstatuje Knotová (2014, s. 74): *„Těchto poradenských pracovníků je ovšem ve školách stále málo a praxe ukazuje, že k efektivnímu řízení poradenských služeb ve škole jim často chybějí znalosti a zkušenosti s fungováním školy a prací učitele. Proto se někdy stává, že i když ve školách pracují, někteří učitelé s nimi odmítají spolupracovat a poskytování poradenských služeb není koordinované vůbec.“*

Školní psycholog se zabývá konzultacemi, vede poradenskou a diagnostickou činnost. Poskytuje metodické vedení a informace. Pracuje se žáky, pedagogy, vedením školy a rodiči žáků. Spolupracuje s dalšími specializovanými zařízeními, mezi nimi hlavně s pedagogicko-psychologickými poradnami.

Mezi jeho činnosti spadá diagnostika a depistáž nadaných žáků. Podílí se na diagnostice při výukových a výchovných problémech žáků. Dále se věnuje péči o integrované žáky (např. při vypracování IVP). Nabízí žákům individuální konzultace. Poskytuje krizovou intervenci pro žáky, učitele i zákonné zástupce. Připravuje preventivní programy ve třídách. Poskytuje individuální konzultace učitelům v oblasti výchovy a vzdělávání. Věnuje se poskytování metodického vedení třídním učitelům a podílí se na organizaci pracovních seminářů. Školní psycholog by měl koordinovat poradenské služby poskytované ve školách i mimo školu (Věstník MŠMT, 2005).

3. 4. Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog se zaměřuje na odbornou podporu integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Koordinuje speciálně-pedagogické poradenství ve škole. Podílí se na vytváření individuálních vzdělávacích programů pro integrované žáky. Věnuje se speciálněpedagogické činnosti a reedukaci specifických poruch učení. Poskytuje metodické vedení a odborné informace z oblasti speciální pedagogiky pedagogickým pracovníkům školy. Na žádost vyučujících navštěvuje třídy a provádí náslechy. Na jejich základě pak navrhuje další postup v péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Jeho činnost vychází z podpůrných opatření, která jsou uvedena v doporučeních z PPP. I on se věnuje depistáži. Vyhledává žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zabývá se diagnostikou a intervenční činností (Věstník MŠMT, 2005).

3. 5. Role pedagogicko-psychologických poraden ve vztahu k nadaným žákům

Pedagogicko-psychologické poradny jsou součástí školských poradenských zařízení (společně se speciálně-pedagogickými centry). Jejich služby jsou určeny žákům a studentům, jejich zákonným zástupcům, ale také učitelům a školám. Služby jsou poskytovány bezplatně. Hlavní náplní činnosti PPP je diagnostika, poradenství, intervence, nápravná péče a prevence (Knotová, 2014, s. 33). Pracovníci PPP jsou většinou psychologové nebo speciální pedagogové.

PPP se zaměřují na provádění komplexní psychologické, speciálněpedagogické a sociální diagnostiky. Diagnostikují školní zralost předškoláků. Zjišťují příčiny poruch učení a chování a dalších problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělávání dětí a mládeže. Jejich dalším úkolem je zjišťování individuálních předpokladů pro uplatňování a rozvíjení schopností a nadání dětí a mládeže (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Po vyšetření zpracovává PPP posudky, ve kterých shrne svá šetření a doporučí další postup. Dalším důležitým úkolem PPP je poskytování konzultací a odborných informací pedagogickým pracovníkům. PPP zajišťují také poradenské služby psychologů a speciálních pedagogů školám, které tyto služby nemají zajištěné jiným způsobem (např. ve školách nepůsobí školní psycholog či speciální pedagog).

Jak uvádí Fořtíková (2009, s. 16): „*Vyšetření ve školském poradenském zařízení není jednorázová záležitost – zejména při vstupním vyšetření dítě navštíví poradnu nejméně dvakrát, protože absolvuje komplexní psychologické a speciálněpedagogické vyšetření. Při*

psychologickém vyšetření se nejčastěji používají individuální inteligenční testy, testy tvořivosti, osobnostní dotazník. Speciálněpedagogické vyšetření se zaměřuje na posouzení specifických schopností (percepční schopnosti, úroveň pozornosti a paměti, vyšetření laterality) a školních dovedností (např. úroveň psaní, čtení, matematických dovedností).“ Pedagogicko-psychologické poradny by se měly věnovat diagnostikování nadaných žáků, nicméně jejich diagnostika nemusí být správná. Jak uvádí Dočkal (2005, s. 143): „Poradenské služby pro nadané nejsou silnou stránkou ani našich pedagogicko-psychologických poraden, ani soukromých psychologů. Odborníci se většinou zaměřují na problémy dětí – neurotické projevy, vývojové poruchy učení, poruchy řeči, poruchy chování a podobně. Při zjišťování příčin některých problémů mohou narazit i na nadprůměrné nadání. Měli by potom pomoci nejen při řešení těch problémů, s kterými k nim dítě přišlo, ale i doporučit mu vhodnou formu rozvíjení jeho talentu. Právě to je jedna z účinných cest, jak si s problémy poradit.“

4. Shrnutí teoretické části

V jednotlivých dokumentech školské politiky je věnována určitá pozornost i nadaným žákům. Ve většině dokumentů je uvedena definice nadaného a mimořádně nadaného žáka. Ve vymezení tohoto pojmu se klade důraz na vysokou úroveň schopností v jedné či více oblastech. Zároveň je zde zdůrazněná adekvátní podpora žáka ve srovnání s vrstevníky.

V dokumentech je patrná snaha vytvořit funkční systém podpory nadaných žáků. Již v roce 2004 byla MŠMT schválena Koncepce péče o nadané žáky, ve které jsou uvedena i doporučení, jak by se mohla péče o nadané žáky zlepšit. Tato a podobná doporučení se opakovala i v Koncepci podpory rozvoje nadání a péče o nadané z roku 2016 či ve stanoviskách České školní inspekce. Důraz se měl klást na zlepšení identifikace nadaných a jejich cílené vyhledávání a volání po odstranění vnější diferenciaci. Dalším důležitým faktorem bylo zajištění dostatečného vzdělávání učitelů.

Dalším důležitým dokumentem je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. V něm je uvedeno, že je nezbytné zohledňovat potřeby a možnosti jednotlivých žáků. V RVP jsou zmíněny i možnosti, jakým způsobem je vhodné nadané žáky podporovat. Ve školních dokumentech jednotlivých škol je téma nadaných žáků zakomponováno do školního vzdělávacího programu.

Již Národní program rozvoje vzdělávání v ČR klade důraz na individualizaci a diferenciaci. Stejně tomu je i v aktuálním dokumentu Strategie 2030+. Ve Strategii 2030+ je akcentováno další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Pro to, aby učitel vytvářel vhodné podmínky pro nadané žáky, musí být dostatečně kompetentní a vzdělaný. Učitel by měl myslet na to, že projevy chování nadaných žáků mohou být velmi různorodé. Samotnou práci s nadanými žáky může ovlivňovat i celá řada předsudků a stereotypů.

Učitel vyváří ve třídě bezpečné prostředí pro všechny žáky a využívá možnosti, jak žáky rozvíjet. Mezi nejčastější formy individuální podpory nadaných žáků patří individuální vzdělávací plán, vnitřní diferenciaci, obohacování učiva či účast nadaných žáků na různých soutěžích a olympiádách.

V rámci škol jsou také připraveny formy systémové podpory, které mohou mít podobu výběrové školy nebo třídy pro nadané žáky, programů na podporu nadaných žáků nebo podobu mimoškolních aktivit.

Vzdělávání nadaných žáků ovlivňuje i celá řada překážek. Mezi nejčastěji zmiňované patří vysoký počet žáků ve třídách a nedostatečně zvládnuté inkluzivní vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Velkým problémem je nevyhovující systém vzdělávání pedagogických pracovníků.

Důležitým faktorem, který ovlivňuje vzdělávání nadaných žáků, je i spolupráce mezi školou a zákonnými zástupci. Vzájemný respekt, spolupráce a účinná komunikace mohou vést k rozvoji nadaných žáků.

Učitelé by měli mít možnost spolupracovat při vzdělávání nadaných žáků i s pracovníky školního poradenského pracoviště a pracovníky školských poradenských zařízení. Na školách by měli mít k dispozici další odborníky, kteří by jim pomohli při práci s nadanými žáky.

Školní poradenské pracoviště tvoří nejčastěji výchovný poradce, školní metodik prevence, případně školní psycholog a školní speciální pedagog. Všichni tito odborníci mohou svým přístupem usnadnit fungování nadaných žáků ve školách a ve třídách. Velmi významnou roli v péči o nadané žáky by měl mít výchovný poradce, školní psycholog a školní speciální pedagog. Bohužel současné fungování školních poradenských pracovišť není v některých školách funkční. Mnoho odborníků působí ve školách pouze na částečné úvazky a nemají tedy dostatečnou kapacitu se věnovat i nadaným žákům. Na některých školách nepůsobí ani školní psycholog nebo školní speciální pedagog.

Další důležitou součástí péče o nadané žáky jsou pracovníci pedagogicko-psychologických poraden, kteří diagnostikují nadané žáky a stanovují podpůrná opatření, podle kterých se učitelé ve školách řídí.

Na základě prostudovaných dokumentů je patrné, že hlavní rysy vzdělávací politiky ve vztahu k nadaným žákům jsou koncepčně navrženy. Nicméně účinnému fungování a systematické podpoře nadaných žáků brání celá řada okolností. Za největší problém považují nedostatečné vzdělávání učitelů na téma nadaných žáků.

II. Praktická část

5. Metodologie výzkumu

5.1. Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo popsat, jak funguje **systémová podpora** nadaných žáků v Praze 12 ve vztahové síti, kterou tvoří nadaní žáci a jejich zákonní zástupci, učitelé, vedení škol, pracovníci školních poradenských pracovišť (zvláště školní psychologové) a pracovníci Pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 11 a 12 (dále jen PPP). Každá část této vztahové sítě má své **potřeby** a také **očekávání** vůči dalším složkám. Snahou bylo porovnat stanoviska a očekávání učitelů, vedení škol, školních psychologů a pracovníků PPP a konfrontovat je se zjištěními uvedenými v teoretické části práce. Jedná se tedy o deskriptivní výzkumný problém, kdy chci popsat situaci, jaká je. Pro zjišťování situace se nejlépe hodí jako výzkumné metody: škálování, dotazníkové šetření a vedení rozhovorů. Uskutečnila jsem smíšený výzkum, při kterém jsem pracovala s číselnými údaji, které se dají matematicky zpracovat (počet, procenta). Snažila jsem se o nestranný pohled a o odstup od zkoumaných jevů, přestože se mě téma také týká.

Výzkumné otázky

Stanovila jsem si celkem čtyři výzkumné otázky, které ovšem spolu souvisejí a vzájemně se doplňují.

1. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků ze strany učitelů?
2. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků a jejich učitelů ze strany školních poradenských pracovišť (ze strany školních psychologů)?
3. Jakým způsobem se do systémové podpory nadaných žáků zapojuje vedení základních škol?
4. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků a jejich učitelů ze strany pracovníků PPP?

Při stanovování **výzkumných předpokladů** jsem vycházela ze zdrojů z odborné literatury a z vlastní zkušenosti. Předpoklady byly:

1. Učitelé často pracují s nadanými žáky bez systémové podpory ze strany školního poradenského pracoviště a pedagogicko-psychologické poradny.

2. Učitelé pracují s nadanými žáky podle aktuální situace ve třídách v souvislosti s inkluzí (větší množství žáků se specifickými vzdělávacími potřebami).
3. Školní poradenské pracoviště (školní psychologové) se do podpory nadaných žáků zapojují na vyžádání učitelů.
4. Vedení škol se do podpory nadaných žáků zapojuje na vyžádání učitelů.
5. Vedení škol vytváří rámec, ve kterém se uskutečňuje systémová podpora nadaných žáků na jednotlivých školách.
6. Pedagogicko-psychologická poradna diagnostikuje nadané žáky velmi zřídka, a tedy nemá možnost více spolupracovat se školními poradenskými pracovišti, případně s učiteli konkrétních žáků.

5.2. Metody a organizace výzkumného šetření

Praktickou část této práce jsem se snažila uskutečnit na základních školách v Praze 12 v průběhu měsíců únor, březen a duben 2022.

Jedná se o městskou část, která leží na jižním okraji Prahy a čítá cca 55 000 obyvatel. Na jejím území se nachází celkem devět státních základních škol. V další části práce budou jednotlivé školy vystupovat pod označením velkého tiskacího písmena pro udržení anonymity.

Cílem bylo popsat podobu systémové podpory nadaných žáků na území menšího rozsahu. Jednotlivé školy zde mají stejného zřizovatele a podobné podmínky. Důležitým faktorem bylo i podobné sociokulturní složení obyvatelstva.

Mým záměrem bylo oslovit ředitele z jednotlivých škol, seznámit je s tématem této diplomové práce, nabídnout jim výsledky z uskutečněného šetření a zároveň požádat o rozeslání dotazníku učitelům, kteří vyučují na 1. stupni základní školy. Dalším krokem bylo oslovení školních psychologů, kteří v několika školách v Praze 12 působí. Další dotazování směřovalo na pracovníky Pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 11 a 12. Poslední skupinou, kterou jsem oslovila, byli zástupci vedení několika škol pro vedení polostrukturovaných rozhovorů.

V praktické části jsem chtěla postihnout, jak vypadá systémová podpora nadaných žáků z pohledu učitelů (dotazník), z pohledu školních psychologů (polostrukturovaný rozhovor,

písemné dotazování), z pohledu pracovnice PPP pro Prahu 12 (polostrukturovaný rozhovor) a z pohledu vedení škol (polostrukturované rozhovory).

Vzhledem k aktuální situaci (končící covidová opatření, válečný konflikt na Ukrajině) jsem měla **nízkou návratnost dotazníků** v průběhu sběru. Proto jsem se rozhodla, že oslovím učitele z jednotlivých základních škol osobním mailem na veřejně dostupné mailové adresy. I přes tuto snahu se nezvýšila návratnost dotazníků.

Samotný výzkum se uskutečnil kombinací několika výzkumných metod za užití různých výzkumných nástrojů. Nejdříve byla provedena obsahová analýza školních vzdělávacích programů vybraných základních škol působících v Praze 12. Následně bylo provedeno dotazníkové šetření zaměřené na učitele, kteří vyučují na 1. stupni základních škol v Praze 12. Následovaly polostrukturované rozhovory (písemné dotazování) vedené se školními psychology, kteří působí na školách, kde byla provedena analýza ŠVP a realizováno dotazníkové šetření. Zároveň jsem oslovila i zástupce vedení základních škol s žádostí o poskytnutí polostrukturovaného rozhovoru. Dalším krokem byl polostrukturovaný rozhovor s pracovnicí PPP pro Prahu 12.

Před samotným výzkumem jsem uskutečnila předvýzkum dotazníku na malém souboru lidí. Cílem bylo vyzkoušet, zda otázky v dotazníku jsou srozumitelné, poskytují údaje, které jsem chtěla zjišťovat, zda je téma pro respondenty zajímavé nebo důležité, ověření, jak dlouho zabere vyplnění dotazníku. Na základě předvýzkumu jsem některé otázky v dotazníku přeformulovala.

5.3. Výzkumný soubor a jeho charakteristika

Výzkumný soubor se skládal ze čtyř částí. První část základního souboru tvořili **učitelé** působící na základních školách na území Prahy 12. Jednalo se o muže i ženy, kteří vyučují na 1. stupni základních škol. Tento soubor jsem si vybrala proto, že učitelé na 1. stupni tráví nejvíce času s dětmi. Jsou odborníky na většinu předmětů. Mají možnost zažít žáky v různých situacích v rámci několika předmětů. Většinou pracují s homogenní skupinou dětí před její vnější diferenciací. Nicméně vzhledem k zaměření jednotlivých škol jsem předpokládala, že učitelé mohou přistupovat k nadaným žákům různým způsobem. Na území Prahy 12 jsou mimo jiné třídy bilingvní, sportovně zaměřené, vyučované podle programu Začít spolu a podle Montessori programu.

Druhou část výzkumného souboru tvořili **školní psychologové**, kteří pracují na jednotlivých školách. Zvláštností této skupiny je, že působí na školách většinou na částečné úvazky a nemají tedy možnost pravidelně pracovat s nadanými žáky. Z devíti škol působí školní psychologové na čtyřech školách.

Třetí část výzkumného souboru byla **pracovnice Pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 11 a 12**. Nicméně se ukázalo, že pracovnice, se kterou jsem vedla polostrukturovaný rozhovor, nemá žádnou zkušenost s diagnostikou nadaných žáků. Proto jsem se rozhodla kontaktovat pracovníci PPP z jiné městské části, která se věnuje práci s mimořádně nadanými a nadanými žáky a byla ochotná rozhovor poskytnout. Oba rozhovory jsou ve společné části, nicméně odpovědi obou pracovnic jsou oddělené, aby bylo patrné, co se týká Prahy 12.

Poslední částí výzkumného souboru byli **ředitelé nebo jejich zástupci** ze škol, které se účastnily dotazníkového šetření. Vedla jsem s nimi polostrukturované rozhovory.

5.3.1. Obsahová analýza školních vzdělávacích programů

V rámci obsahové analýzy školních vzdělávacích programů jsem se zaměřila na ŠVP škol působících na území Prahy 12. Využila jsem k tomu veřejně dostupné pasáže ze ŠVP škol, ve kterých působí učitelé zapojení do dotazníkového šetření.

Obsahová analýza se zaměřovala na rozsah, v jakém je téma nadaných žáků obsaženo v jednotlivých ŠVP. Dále zda je v ŠVP pojednáno téma diagnostiky nadaných žáků, péče o ně a spolupráce se školním poradenským pracovištěm. Nezkoumala jsem další provázanost na jiné části ŠVP např. na výchovně-vzdělávací strategie. Prostudovala jsem webové stránky jednotlivých škol. Bohužel jsem se nedostala ke všem výročním zprávám nebo aktuálním inspekčním šetřením (školy nemají aktualizované informace na svých webových stránkách). Údaje by tedy nebyly porovnatelné. Proto jsem se rozhodla, že předmětem obsahové analýzy budou jen vybrané pasáže ze ŠVP, které se primárně zabývají nadanými žáky.

5.3.2. Dotazníkové šetření

Dotazník pro učitele 1. stupně ZŠ vznikl na základě předběžného dotazníkového šetření a na podkladech z legislativních dokumentů a odborné literatury. Snažila jsem se využít výhody

dotazníkového šetření – jejich rychlou administraci, písemné kladení otázek, sběr písemných odpovědí. Dotazník byl anonymní.

Nejdříve jsem vedla předběžné telefonické rozhovory s řediteli jednotlivých škol. Na těch jsme se domluvili, že se jejich prostřednictvím rozešlou dotazníky učitelům. V Praze 12 působí celkem devět základních škol. Obtížně se mi odhaduje, ke kolika učitelům se skutečně dotazníky dostaly. Při plánování rozesílání se jednalo o cca 100 učitelů působících na 1. stupni. Návratnost dotazníku byla nízká. Proto jsem se rozhodla oslovit jednotlivé učitele na základě veřejně dostupných mailových adres a zaslala jim dotazník v elektronické podobě. I přes tuto snahu se mi nevrátily žádné další dotazníky. Z toho vyplývá, že reliabilita výzkumu je nízká. Celkem se vrátilo 19 vyplněných dotazníků.

Z došlých odpovědí vyplynulo, že se dotazníkového šetření zúčastnili učitelé z pěti škol. Jednotlivé školy jsem označila tiskacími písmeny z důvodu ochrany údajů. Údaje jsem tedy soustředila do jednoho celku a nevyvozovala žádné závěry ve vztahu k jednotlivým školám.

Škola	Počet odevzdaných dotazníků
Škola A	4
Škola B	3
Škola C	2
Škola D	4
Škola E	6
Škola F	žádný dotazník

Samotný dotazník (viz příloha č. 1) se skládá z několika částí. V první části zjišťuji pomocí faktografických otázek základní data respondentů (pohlaví, délku praxe) a údaje o velikosti třídy, ve které v současné době učí. U dalších otázek jsem využila ve větší míře škálované otázky, které byly různě umístěné v dotazníku. Cílem bylo udržet pozornost respondentů, nedopustit stereotypní odpovídání. V menší míře zde byly použity uzavřené otázky, kdy se jednalo o dichotomické otázky s odpověďmi ano/ne. Respondenti měli možnost využít i podobu alternativních odpovědí.

V dotazníku jsem použila **Likertovy škály** k měření postojů a názorů respondentů. Jak uvádí Gavora (2000, s. 88): „*Posuzovací škála je nástroj, který umožňuje zjišťovat míru vlastnosti jevů nebo jeho intenzitu. Posuzovatel vyjadřuje svoje hodnocení určením polohy na škále.*“ Použila jsem více stupňů, s lichým počtem. Vždy jsem do dotazníku použila variantu i „neumím se vyjádřit“, „nemám zkušenost“, „nedokážu posoudit“. Cílem bylo zabránit tomu, abych si vynutila hodnocení v případě, kdy respondent nemá vyhraněné stanovisko k otázce.

Respondenti vyjádřili míru svého souhlasu, respektive nesouhlasu v rámci škály. Při hodnocení odpovědí jsem sloučila hodnocení konkrétní škály více respondentů a vyjádřila údaj početně i procenty. Procentuální údaj říká, kolik procent respondentů přisoudilo svému postoji konkrétní místo na polohách škály.

Po faktografických otázkách následovaly otázky zaměřující se na zjištění přímé zkušenosti učitelů s nadaným žákem ve třídě a na subjektivní pocit učitelů, zda se cítí být dostatečně kompetentní pracovat s nadanými žáky. Vzhledem k tomu, že ve třídách je velmi různorodé složení žáků, další otázkou jsou směřovala k tomu, zda se ve třídách nacházejí děti se specifickými vzdělávacími potřebami. V následující otázce jsem zjišťovala, zda se ve třídách nacházejí žáci s různým druhem nadání. Vzhledem k předpokladu, že v každé třídě se nacházejí nadaní žáci (přestože nejsou diagnostikováni), jsem v další otázce zjišťovala, jaké metody učitelé využívají při práci s nadanými žáky. Další otázka byla zaměřená na subjektivní pocit učitelů ohledně jejich podpory ze strany školního poradenského pracoviště. Desátou otázkou jsem zjišťovala, od koho dostávají učitelé podporu a metodické vedení. V další otázce učitelé vyjadřovali míru spokojenosti s podporou, která se jim dostává při práci s nadanými žáky. Následné otázky se týkaly očekávání učitelů od školního poradenského pracoviště a od pracovníků PPP. Učitelé také hodnotili, jak jim vyhovuje spolupráce s pracovníky PPP. Další otázka se zaměřovala na zkušenosti učitelů s rodiči nadaných žáků. Následující otázka se týkala toho, zda mají nadaní žáci pokračovat po 5. ročníku ve studiu na víceletých gymnáziích. Učitelé dostali prostor cokoliv k tématu dodat a mohli si i zvolit, zda chtějí zaslat výsledky dotazníku.

5.3.3. Polostrukturovaný rozhovor se školním psychologem a písemné dotazování dalších školních psychologů

Rozhovor je účinnou výzkumnou metodou, která umožňuje postihnout nejenom fakta, ale jít i hlouběji do **motivů a postojů respondentů** (Gavora, 2000, s. 110). Otázky byly připravené, otevřené (viz příloha č. 2). Během dotazování jsem ale nepoužila všechny. Polostrukturovaný rozhovor umožňuje získat bezprostřední, osobní odpovědi. Vzhledem k formátu rozhovoru má respondent možnost objasnit své postoje, vysvětlit svá stanoviska.

První rozhovor byl vedený osobní formou. Nebyl na přání respondentky nahráván. Rozhovor jsem přepsala dle zapsaných poznámek (viz příloha č. 3). Odpovědi respondentky jsem si průběžně zapisovala. Zbylí dva školní psychologové zaslali své odpovědi v písemné podobě (viz příloha č. 4). Tuto variantu zvolili pro velkou časovou zaneprázdněnost. Domluvený termín tito školní psychologové zrušili vzhledem k aktuální situaci, kdy

organizovali humanitární pomoc pro Ukrajinu a zajišťovali začlenění ukrajinských dětí na svých školách. Jednalo se tedy o písemné dotazování.

Polostrukturované rozhovory se školními psychology měly za cíl zjistit, jakým způsobem jsou zapojení do vyhledávání, diagnostiky a následné práce s nadanými žáky. Úvodní otázky směřovaly na délku praxe a délku působení na konkrétních školách. Další otázky se zaměřovaly na podobu péče o nadané žáky ve školách. Zajímalo mě i to, zda se školní psychologové zaměřují na depistáž nadaných žáků. Školní psychologové mohou působit v konkrétních třídách a měli by úzce spolupracovat s třídními učiteli. Další otázky proto směřovaly na konkrétní podobu spolupráce a podpory pro učitele. Školní psychologové popisovali i spolupráci s PPP. Hodnotili to, co se jim v rámci péče o nadané žáky osvědčuje a naopak nevyhovuje.

5.3.4. Polostrukturovaný rozhovor s pracovníci PPP pro Prahu 11 a 12

Polostrukturovaný rozhovor s pracovníci Pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 11 a 12 se týkal zkušeností, které ona konkrétně má s nadanými žáky. Otázky byly zaměřené na četnost diagnostiky nadaných žáků (viz příloha č. 5). Respondentky jsem se ptala, zda je počet diagnostikovaných žáků dostatečný a na možné příčiny, proč odhalených nadaných žáků je nižší počet. Zajímalo mě, zda je z pohledu respondentky dostatečné zapojení učitelů do vyhledávání nadaných žáků, a co by se mělo zlepšit, aby diagnostika byla četnější. Respondentka se měla vyjádřit, jaká jsou očekávání a potřeby PPP ve vztahu k učitelům a k pracovníkům školního poradenského pracoviště. Záznam našeho rozhovoru viz příloha č. 6.

Vzhledem k tomu, že první respondentka nemá osobní zkušenost s diagnostikou nadaných žáků, a ani nikdo další z této poradny, rozhodla jsem se oslovit pracovníci PPP z jiné části Prahy, o které jsem věděla, že s nadanými žáky pracuje. Záznam našeho rozhovoru viz příloha č. 7.

5.3.5. Polostrukturovaný rozhovor s řediteli škol nebo jejich zástupci

Poslední součást výzkumného vzorku tvořili ředitelé škol nebo jejich zástupci. Snažila jsem se doplnit vztahovou síť i o jejich stanovisko. Oslovila jsem dva ředitele nebo jejich zástupce pro vedení polostrukturovaných rozhovorů. Otázky směřovaly na zkušenosti školy s nadanými žáky, zapojení školního poradenského pracoviště do vyhledávání nadaných žáků

a do následné péče o diagnostikované nadané žáky. Zjišťovala jsem, zda ředitelé či jejich zástupci považují učitele za kompetentní pracovat s nadanými žáky. Zajímalo mě, zda je na jednotlivých školách dostatečná systémová podpora pro učitele a zda je téma nadaných žáků jednou z priorit při uskutečňování výchovně-vzdělávacího procesu. Otázky na ředitele škol nebo jejich zástupce viz příloha č. 8. Záznam našich rozhovorů viz příloha č. 9 a příloha č. 10. Obě dvě paní zástupkyně byly ochotné mi na otázky odpovědět, nicméně obě odpovídaly pod časovým tlakem způsobeným aktuální složitou situací na školách.

6. Výsledky výzkumu

6.1. Výsledky analýzy školních vzdělávacích programů

Při obsahové analýze školních vzdělávacích programů jsem pracovala se šesti výňatky ze ŠVP. Snažila jsem se získat ŠVP od všech škol, které se nacházejí na území Prahy 12. Nicméně i přes opakovanou mailovou žádost a telefonické rozhovory jsem je nezískala. Bohužel na webech jednotlivých škol nejsou aktuální informace (výroční zprávy, inspekční zprávy), které bych mohla zařadit do obsahové analýzy, proto čerpám údaje jen z části dokumentů. Uvědomuji si, že pro stanovování výsledků výzkumu nejsou údaje kompletní, nicméně jsem neměla možnost patřičné dokumenty získat. Školy v současné době řeší náročné pocovidové období a zároveň situaci s umístěním ukrajinských dětí do jednotlivých tříd. Jednotlivé školy jsem neoznačovala konkrétním jménem, použila jsem velká tiskací písmena pro zachování anonymity.

V rámci obsahové analýzy jsem sledovala, jaké explicitní informace související s nadanými žáky se v dokumentu vyskytují. Použila jsem kapitoly věnované nadaným žákům a neprovázala je na další části ŠVP (např. na výchovně-vzdělávací strategie). Konkrétně jsem zkoumala:

1. Jakým způsobem je pojednáno téma diagnostiky nadaných žáků.
2. Jakým způsobem je popsán způsob péče o nadané žáky.
3. Jak probíhá spolupráce se školním poradenským pracovištěm při péči o nadané žáky.

Na úvod je potřeba napsat, že rozsah tohoto tématu v ŠVP jednotlivých škol je velmi rozdílný. Na některých školách je celé téma nadaných žáků postiženo v řádu několika desítek řádků (škola A – deset řádků, škola B – třicet řádků, škola C – sedmnáct řádků, škola E – sedmnáct řádků), některé školy mají popis práce s nadanými žáky delší (škola D – v rozsahu dvou stránek, škola F – téma nadaných žáků je zakomponováno do tématu Zabezpečení výuky žáků s priznanými podpůrnými opatřeními, žáků nadaných a žáků mimořádně nadaných v rozsahu jedenácti stránek).

Diagnostika nadaných žáků v ŠVP

Ve většině ŠVP, které jsem prozkoumala, je pedagogická diagnostika nadaných žáků stručně popsána. (škola A: „*Při diagnostikování mimořádného nadání žáka a na doporučení poradenského zařízení může být žák vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu nebo přestoupit do vyššího ročníku.*“; škola C: „*Identifikace mimořádného nadání je dlouhodobý proces. Uplatňují se při něm metody pedagogické, psychologické, pedagogicko-psychologické i laické.*“; škola B: „*Zaměřujeme se na vyhledávání a rozvoj nadaných a talentovaných žáků. Vytipovaným žákům a jejich zákonným zástupcům nabízíme ve spolupráci s poradenským zařízením vytvoření individuálního vzdělávacího programu, který dá dítěti šanci se v dané oblasti plně rozvíjet.*“; škola E – není zde zmínka o diagnostice).

V ŠVP školy D jsou popsány konkrétní postupy, jak probíhá proces tvorby, realizace a vyhodnocení plánu pedagogické podpory pro žáky nadané a mimořádně nadané a stanovení kompetencí, kdo je do celého procesu zapojený (třídní učitel, školní speciální pedagog). Velmi výraznou roli v celém pojetí nadaných žáků na této škole zastává speciální pedagog. Dle ŠVP školy D: „*Speciální pedagog metodicky vede formou konzultací učitele předmětu k vypracování PLPP. Společně nacházejí možnosti změn na podporu vzdělávání žáka, učitel obdrží od speciálního pedagoga elektronický formulář PLPP k vypracování. Následuje schůzka speciálního pedagoga, třídního učitele a učitele předmětu. Třídní učitel shromažďuje agendu k žákovi také v papírové podobě a informuje rodiče o zavedení tohoto PO. Speciální pedagog zanesse tuto podporu do systému evidence do matriky a do své evidence a průběžně společně s pedagogem toto opatření a jeho účinnost vyhodnocují. Pokud je PLPP dostačující, škola v něm po dohodě se zákonnými zástupci pokračuje a následně může dojít k jeho zrušení. Pokud se ukáže jako nevyhovující, speciální pedagog doporučí rodičům návštěvu PPP nebo jiných spolupracujících organizací podle obtíží žáka. Speciální pedagog konzultuje s PPP či SPC další možnosti podpory, jako jsou přestup do vyššího ročníku na konkrétní předmět, zadávání složitějších úloh dlouhodobějšího charakteru apod.*“

V ŠVP školy E je uvedeno: „*Zjišťování mimořádného nadání včetně vzdělávacích potřeb žáka provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou. Podle doporučení školského poradenského zařízení lze těmto žákům rozšířit obsah vzdělávání nad rámec stanovený příslušným ŠVP.*“

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že v některých ŠVP je téma pojednáno velmi obecně. Jsou zde použité informace, které vyplývají z legislativních dokumentů. V dalších ŠVP

je téma pojednáno podrobněji, jsou zde ojediněle popsány podrobnější postupy, u nichž by bylo vhodné ověřit, zda se v praxi uplatňují a zda jsou skutečně realizovány.

Způsob péče o nadané žáky v ŠVP

Ve většině ŠVP je kladený důraz na specifické vzdělávací potřeby nadaných žáků. Zde je citace ze ŠVP školy A: „*Snažíme se o maximální využití potenciálu žáka zadáváním nadstandardních a zajímavých úkolů, přiměřeně náročné samostatné práce, zapojujeme žáky do soutěží, olympiád a projektů. Nadání žáků rozvíjíme také ve volitelných a nepovinných předmětech, zájmových kroužcích a v mimoškolních činnostech.*“ V některých ŠVP je zmíněna možnost přeradit nadané žáky do vyššího ročníku na základě zkoušky (škola B, škola C, škola D, škola F). V některých ŠVP je podrobněji popsán způsob práce s IVP (škola B, škola D).

Spolupráce se školským poradenským zařízením/školním poradenským pracovištěm

Některé školy nepostihují ve svých ŠVP zapojení dalších pedagogických pracovníků do péče o nadané žáky (škola A, škola C, škola E). V ŠVP školy B je popsána činnost výchovného poradce, který je zapojen do vytváření IVP. V ŠVP školy D jsou specifikovány zodpovědné osoby a jejich role při práci s nadanými žáky: „*Tito žáci spadají do oblasti speciální pedagogiky. Tento obor je na naší škole v kompetenci zástupkyně ředitelky školy pro oblast speciální pedagogiky a výchovné poradkyně školy, koordinátorky školního poradenského pracoviště. Tato osoba je pověřenou osobou v komunikaci se spolupracujícími institucemi. Péče o žáky s potřebou PO je řešena na schůzkách školního poradenského pracoviště společně s metodickou prevencí a speciálními pedagogy.*“

V ŠVP školy F je přesný popis činností všech zainteresovaných odborníků: speciálního pedagoga/psychologa, školního metodika prevence a výchovného poradce a koordinátora inkluze. Velká pozornost je zde věnovaná i etickému kodexu pracovníků školního poradenského pracoviště.

Na základě provedené obsahové analýzy jsou patrné velké rozdíly v tom, jak je toto téma zakomponováno do ŠVP jednotlivých škol. Až na výjimky jsou jejich vymezení a popis práce s nadanými žáky zmíněny jen obecně. Vzhledem k tomu, že jsem neprostudovala další dokumenty škol, je obtížné usuzovat, jak skutečně probíhá péče o nadané žáky v konkrétních

školách. Pouze dvě ze škol pojímají toto téma komplexně. V jejich ŠVP jsou popsány kompetence zainteresovaných osob. V jednom případě je zde dokonce i etický kodex pracovníků školního poradenského pracoviště.

6.2. Výsledky dotazníkového šetření

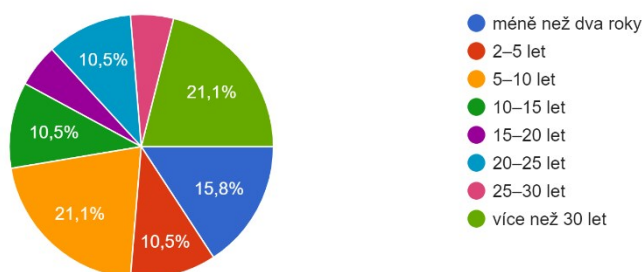
1. otázka – Dotazník vyplňuje

V rámci dotazníkového šetření se zpět vrátilo 19 dotazníků. V nich odpovídalo 18 žen a 1 muž.

2. otázka – Délka vaší praxe

Učitelé, kteří odpovídali na otázky z dotazníku, měli velmi rozdílnou délku praxe. Tři učitelé učí méně než dva roky, 2–5 let učí dva učitelé, 5–10 let čtyři učitelé, 10–15 let dva učitelé, 15–20 let jeden učitel, 20–25 let dva učitelé, 25–30 let jeden učitel a více než 30 let učí čtyři učitelé. Z údajů vyplývá, že se dotazníkového šetření účastnili převážně zkušení pedagogové. Celkem čtrnáct učitelů mělo praxi delší než 5 let, jednalo se téměř o 74 % učitelů.

2. Délka vaší praxe je:
19 odpovědí

3. otázka – Počet žáků ve třídě, kde učitelé v současné době učí

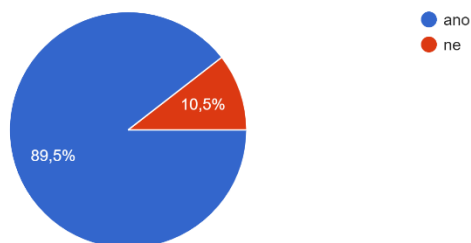
Počty žáků ve třídách byly opět velmi rozdílné. Nejméně početné třídy měly devatenáct žáků, nejpočetnější třídy dvacet osm žáků. Učitelé, kteří se zapojili do dotazníkového šetření, v současné době vzdělávají podle uvedených počtů 443 žáků.

4. otázka – Přímá zkušenost s nadaným žákem ve třídě

Velká většina učitelů má přímou zkušenost s nadaným žákem ve své třídě. Jedná se o sedmnáct učitelů, což představuje 89,5 %. Pouze dva učitelé zatím nemají zkušenost. Jeden z těchto učitelů měl praxi menší než dva roky a druhý působí jako učitel 5–10 let. U tohoto

učitele nesouhlasí odpovědi v dalších otázkách s touto variantou. V otázce číslo 7 vyplnil tento učitel, že má v současné třídě nadané žáky a nadané žáky s hendikepem.

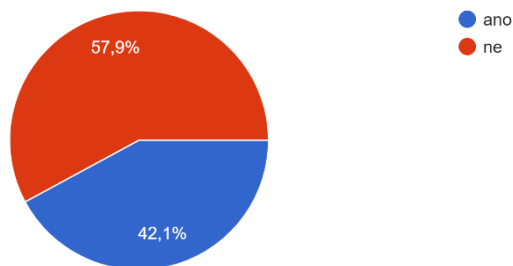
4. Máte již přímou zkušenost s nadaným žákem ve své třídě?
19 odpovědí

5. otázka – Subjektivně vnímaná kompetentnost pracovat s nadanými žáky ze strany učitelů

Tuto otázku považují za velmi zajímavou. Délka praxe učitelů by mohla vypovídat o tom, že již mají velké zkušenosti s prací s nadanými žáky, nicméně jedenáct respondentů (57,9 %) uvedlo, že se necítí být dostatečně kompetentní pracovat s nadanými žáky. Záporná odpověď se objevovala i u zkušených učitelů s praxí delší než patnáct let.

5. Cítíte se dostatečně kompetentní pracovat s nadanými žáky?
19 odpovědí

6. otázka – Složení třídy

Další otázka se zaměřovala na složení třídy, ve které momentálně učitelé učí. Cílem bylo zjistit rozložení jednotlivých skupin žáků. Učitelé měli v této otázce na výběr z několika možností. Ve dvou případech učitelé zaškrtnli jen jednu možnost (jednu žák s poruchou autistického spektra a jednou žáci s poruchou učení). V deseti případech učitelé zaškrtnli, že mají čtyři a více různých skupin žáků ve třídě. Velká rozrůzněnost skupin žáků se nacházela v početnějších třídách. Kumuluje se zde početnost tříd a velké množství žáků se specifickými vzdělávacími potřebami.

Výsledky ukazuje následující tabulka. Počet odpovědí odpovídá počtu možností, které zvolili respondenti dotazníku. Celkový počet respondentů byl 19.

Tabulka č. 1 - Složení třídy – skupiny žáků

Skupina žáků	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
nadaní žáci	11	57,9 %
žáci s odlišným mateřským jazykem	6	31,6 %
žáci s poruchou učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie)	17	89,5 %
žáci s ADHD, s ADD	13	68,4 %
žáci s tělesným postižením	1	5,3 %
žáci s mentálním postižením	3	15,8 %
žáci s poruchou chování	7	36,8 %
žáci s poruchou autistického spektra	8	42,1 %
nadaní žáci s hendikepem	2	10,5 %

7. otázka – Složení třídy ve vztahu k různým druhům nadání

V následující otázce učitelé vybírali z možností, jaké skupiny nadaných žáků jsou v jejich současné třídě. Pouze dva učitelé uvedli, že v jejich třídě není žádné nadané dítě. Na výběr měli učitelé několik možností: intelektově nadané žáky, sportovně nadané žáky, umělecky nadané žáky, manuálně nadané žáky, sociálně nadané žáky. Nejčastěji se objevovala varianta intelektově nadaných žáků (ve čtrnácti případech, 73,7 %). Další početnou skupinou byli sportovně nadaní žáci (v deseti případech, 52,6 %). Nejméně často se objevila varianta manuálně nadaných žáků.

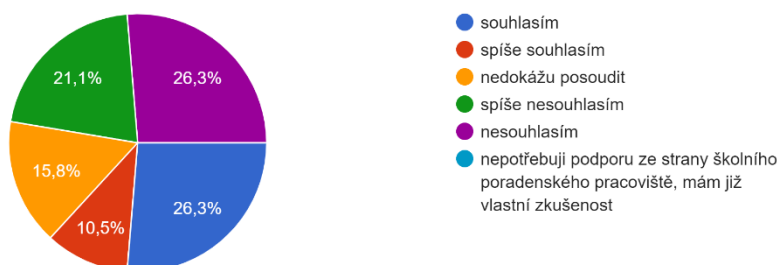
8. otázka – Metody práce s nadanými žáky

Podle zaškrtnutých možností učitelé nejčastěji využívají možnost zadávat nadaným žákům specifické úkoly, případně se žáci mohou zapojovat do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů. Tuto variantu zaškrtnulo třináct respondentů (68,4 %). Další oblíbenou možností bylo doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu (devět respondentů, 47,4 %). V této otázce se objevil specifický přístup učitelů z Montessori programu, kteří označili variantu, že se nadaní žáci mohou účastnit ve výuce některých předmětů se staršími žáky. Jedná se o věkově smíšené kolektivy, které pracují v tzv. trojročích (1.–3. ročník, 4.–6. ročník). Pouze tři učitelé zmínili variantu práce s individuálním vzdělávacím plánem. V žádné ze škol se neuplatňuje varianta vytváření dočasných skupin v některých předmětech v rámci jednoho ročníku.

9. otázka – Podpora ze strany školního poradenského pracoviště

V další otázce učitelé vyjadřovali míru svého souhlasu s následujícím tvrzením: „*Na naší škole má učitel dostatečnou podporu ze strany školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, speciální pedagog) při práci s nadanými žáky.*“ 36,8 % respondentů se vyjádřilo, že souhlasí nebo spíše souhlasí s tímto tvrzením. 47,4 % respondentů nesouhlasí nebo spíše nesouhlasí s uvedeným tvrzením. Pět učitelů nepotřebuje podporu ze strany školního poradenského pracoviště, protože mají již vlastní zkušenosti.

9. Vyjádřete míru svého souhlasu s následujícím tvrzením: Na naší škole má učitel dostatečnou podporu ze strany školního poradenského pracoviště...g, speciální pedagog) při práci s nadanými žáky.
19 odpovědí

10. otázka – Metodické vedení a podpora učitelů

Na základě odpovědí učitelů vyplývá, že nejčastěji získávají podporu a metodické vedení ze strany svých kolegů ve škole (sedmnáct respondentů, 89,5 %), další početnou skupinou byl speciální pedagog (osm respondentů, 42,1 %) a vedení školy (sedm respondentů, 36,8 %). V jednom případě učitel odpověděl, že nemá žádnou podporu a metodické vedení. Další učitel získává informace samostudiem. Učitelé měli na výběr z několika možností: kolegové ve škole, výchovný poradce, školní psycholog, speciální psycholog, školní metodik prevence, pracovníci pedagogicko-psychologické poradny, vedení školy.

11. otázka – Spokojenost učitelů s podporou, která se jim dostává při práci s nadanými žáky

Jedenáctá otázka se zaměřovala na míru spokojenosti s podporou, kterou učitelé dostávají při práci s nadanými žáky. 47,4 % respondentů vyjádřilo souhlas s podporou, kterou dostávají. Tito respondenti spadali do kategorie učitelů s nejdelsí praxí na školách. Celkem sedm respondentů (36,8 %) je s podporou nespokojeno.

11. Jste spokojeni s podporou, která se vám dostává při práci s nadanými žáky?

19 odpovědí

12. otázka – Očekávání učitelů od školního poradenského pracoviště

Další otázka se zaměřovala na očekávání učitelů, která mají ve vztahu ke školnímu poradenskému pracovišti. To tvoří školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, speciální pedagog.

Učitelé měli zaškrtnout všechny platné možnosti. Výčet aktivit byl obsáhlý. Při sestavování jsem vycházela z oficiálních vzdělávacích dokumentů, ve kterých jsou definované činnosti, kterým by se mělo školní poradenské pracoviště věnovat ve vztahu k nadaným žákům. Učitelé měli na výběr: depistáž – cílené vyhledávání nadaných žáků, pomoc učiteli při sestavování individuálního vzdělávacího plánu, plánu pedagogické podpory, účast na konzultacích s rodiči nadaných žáků, podporu spolupráce třídy a třídního učitele, podílení se na vytváření dobrého klimatu, koordinaci preventivní práce ve třídě, skupinovou a komunitní práci ve třídě, seznámení s technikami a hygienou učení pro žáky, metodickou pomoc třídním učitelům při práci s nadanými žáky, organizaci seminářů pro pedagogické pracovníky na téma nadaní žáci, koordinaci poradenských služeb poskytovaných ve škole nadaným žákům (výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitelé), koordinaci poradenských služeb mimo školu (např. PPP, SPC), podílení se na péči o nadané žáky, poskytování individuálních konzultací pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání nadaných žáků. Učitelé měli na výběr i možnost, že od školního poradenského pracoviště nic neočekávají ve vztahu k nadaným žákům, případně, že zatím nemají žádnou zkušenost, nedokáží tedy očekávání posoudit.

78,9 % respondentů uvedlo, že očekávají metodickou pomoc třídním učitelům při práci s nadanými žáky. Další silně zastoupenou možností bylo podílení se na péči o nadané žáky (68,4 %), stejně často se objevovala možnost depistáže, pomoci při sestavování individuálního

vzdělávacího plánu a poskytování individuálních konzultací pro pedagogické pracovníky (63,2 %). U této otázky učitelé využili nejvíce nabídky zaškrtnout více možností.

13. otázka – Vhodnost podmínek pro práci s nadanými žáky

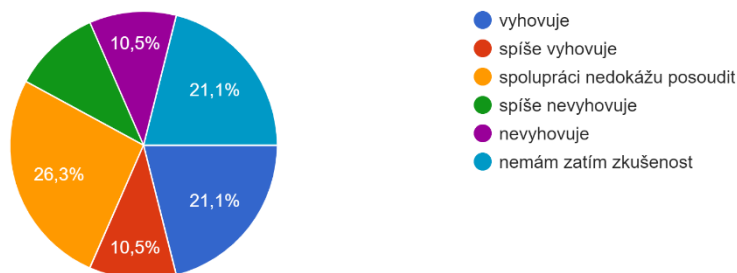
Učitelé opět mohli vybírat z více možností. Jednoznačně kladnou odpověď na otázku, zda jsou podmínky v konkrétních školách vhodné pro vzdělávání nadaných žáků, uvedli čtyři respondenti (21,1 %). Dva respondenti uvedli, že situaci nedokáží posoudit (10,5 %). Učitelé měli na výběr z následujících možností: Učitelé by potřebovali více času na práci s nadanými žáky. Učitelé by potřebovali lepší materiální zabezpečení (pomůcky, encyklopedie, vědecké sady...). Učitelé by potřebovali lepší přístup k materiálům, které mohou využívat pro práci s nadanými žáky. Učitelé by potřebovali větší metodickou podporu ze strany školního poradenského pracoviště.

Nejčastějšími možnostmi byly varianty, že učitelé potřebují více času na práci s nadanými žáky, a možnost, že by učitelé potřebovali větší metodickou podporu (deset respondentů, 52,6 %). Následovaly možnosti: učitelé by potřebovali lepší přístup k materiálům (šest respondentů, 31,6 %) a lepší materiální zabezpečení (pět respondentů, 26,3 %).

14. otázka – Spokojenost učitelů se spoluprací se školním poradenským pracovištěm

Další otázka směřovala na spolupráci se školním poradenským pracovištěm. Učitelé vyjadřovali svůj názor, zda jim spolupráce vyhovuje nebo nevyhovuje. Celkem šest respondentů (21,6 %) uvedlo, že jim spolupráce vyhovuje nebo spíše vyhovuje, naproti tomu devět respondentů (47,4 %) spolupráci se školním poradenským pracovištěm nedokáže posoudit nebo s ním nemá žádnou zkušenost. Čtyři respondenti (21 %) uvedli, že jim spolupráce spíše nevyhovuje nebo nevyhovuje.

14. Spolupráce se školním poradenským pracovištěm mi při práci s nadanými žáky:
19 odpovědí

15. otázka – Očekávání učitelů od pracovníků PPP

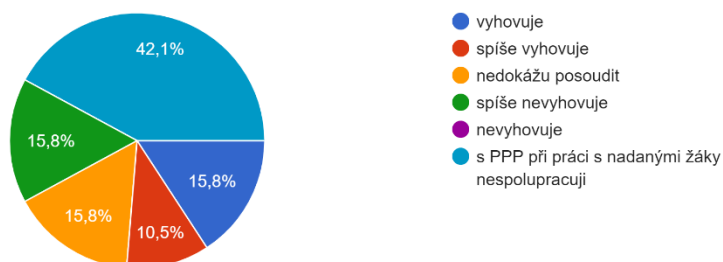
Vztahovou síť doplňují i pracovníci pedagogicko-psychologických poraden. Vzhledem k velkému počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsem v této otázce zjišťovala, jaká jsou očekávání učitelů ve vztahu k pracovníkům PPP v souvislosti s nadanými žáky. Učitelé měli opět na výběr několik možností. Ty jsem čerpala ze státních vzdělávacích dokumentů. Učitelé vybírali z následujících možností, co očekávají od pracovníků PPP: komplexní a cílenou diagnostiku, konkrétní návrhy na podpůrná opatření, individuální poradenskou péči pro nadané žáky, metodické vedení pedagogických pracovníků škol, zákonných zástupců, spolupráci se školními poradenskými pracovišti (výchovní poradce, školní psycholog, metodik prevence), spolupráci při tvorbě podkladů pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žádnou spolupráci neočekávám.

Nejčastější odpovědí byla možnost, že učitelé očekávají konkrétní návrhy na podpůrná opatření (patnáct respondentů, 78,9 %), následovala varianta komplexní a cílené diagnostiky (dvanáct respondentů, 63,2 %), individuální poradenská péče (jedenáct respondentů, 57,9 %), metodické vedení pedagogických pracovníků a varianta spolupráce při tvorbě podkladů pro vzdělávání (shodně devět respondentů, 47,4 %), nejméně častou variantou byla možnost spolupráce se školními poradenskými pracovišti. Přesto byla i tato varianta početná (celkem osm respondentů, 42,1 %). Jeden respondent uvedl, že neočekává žádnou spolupráci s pracovníky PPP.

16. otázka – Spokojenost učitelů se spoluprací s pracovníky PPP

Tato otázka opět zjišťovala míru spokojenosti učitelů, tentokrát při spolupráci s pracovníky PPP. Pět respondentů spolupráce s PPP vyhovuje nebo spíše vyhovuje (26,3 %), jedenáct respondentů (57,9 %) uvedlo, že spolupráci nedokáží posoudit nebo při práci s nadanými žáky s PPP nespoupracují. Tři respondenti uvedli, že jim spolupráce s PPP spíše nevyhovuje (15,8 %).

16. Spolupráce s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny mi při práci s nadanými žáky:
19 odpovědí

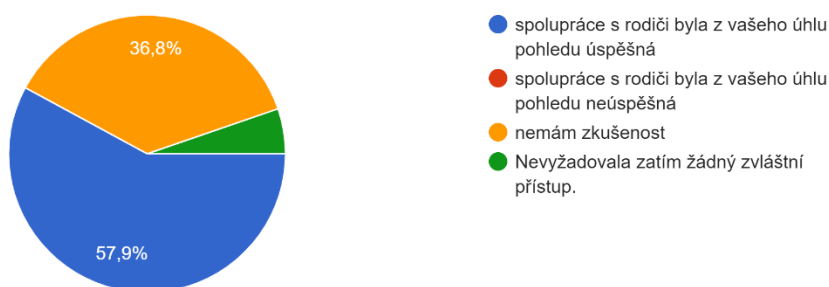

17. otázka – Zkušenosti s rodiči nadaných žáků

Podle výsledků u otázky číslo 4, kdy se učitelé vyjadřovali k přímé zkušenosti, vyplývá, že sedmnáct respondentů (89,5 %) má přímou zkušenost s nadanými žáky. Znamená to tedy, že by měli mít i zkušenost s jejich zákonnými zástupci. Jedenáct respondentů (57,9 %) uvedlo, že spolupráce s rodiči byla úspěšná, sedm respondentů (36,8 %) nemá zkušenost.

17. Jaká je vaše zkušenost s rodiči nadaných žáků?

19 odpovědí

18. otázka – Nadaní žáci po 5. ročníku

V teoretické části práce se zabývám i vysokou vnější diferenciací po 5. ročníku základní školy. Tato otázka zjišťovala názor učitelů, zda by měli nadaní žáci zůstat na stávajících školách, nebo zda by měli pokračovat ve studiu na víceletých gymnáziích. Nejčastější odpovědí bylo, že by žáci měli zůstat na základních školách (osm respondentů, 42,1 %). Čtyři respondenti uvedli, že by měli nadaní žáci pokračovat ve studiu na víceletých gymnáziích (21,1 %). Další odpovědi upozorňovaly na individuální přístup (citace z volných odpovědí: *„Záleží na typu nadání a zralosti a vztazích ve třídě. Takové rozhodnutí je ovlivněno mnoha faktory.“* Další komentář: *„Na víceletá gymnázia může jít jen určité procento nadaných, např. pro sportovně nadané je to nevhodné (výtvarně, sociálně atd.).“*

19. otázka – Prostor pro komentář

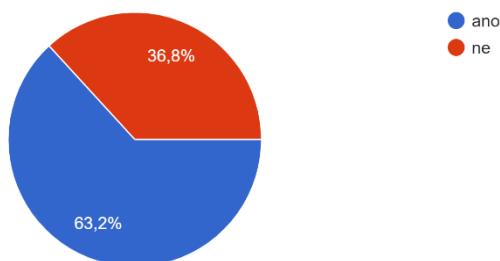
V této otázce měli učitelé možnost cokoli dodat. Z jejich odpovědí vybírám jen jeden komentář. Ostatní komentáře byly typu „Nepřeji si zveřejnit mailovou adresu“ nebo přání, ať diplomová práce dobře dopadne. Ve většině případů se neobjevil žádný komentář. Zde tedy citace: *„O nadaných žácích a jejich specifických potřebách začínám uvažovat až teprve od nedávna. Zabývala jsem se spíše žáky s různými učebními problémy a nadaní žáci „byli bezproblémoví“, učivo zvládali, věděli i hodně věcí navíc – paráda, tak hotovo, tím to haslo.“*

20. otázka – Zájem o zaslání výsledků dotazníkového šetření

Celkem dvanáct respondentů (63,2 %) vyjádřilo zájem o zaslání výsledků dotazníkového šetření.

20. Mám zájem o zaslání výsledků šetření.
19 odpovědí

6.3. Výsledky polostrukturovaného rozhovoru se školní psycholožkou č. 1 a písemného dotazování dalších dvou školních psychologů č. 2 a č. 3

V rámci vedení polostrukturovaného rozhovoru a písemného dotazování se školními psychology jsem získala odpovědi od tří školních psychologů. S jedním respondentem jsem vedla osobní rozhovor, další dva zodpověděli otázky písemně.

Z rozhovorů vyplývá, že se jedná o pedagogické pracovníky s dlouhodobou zkušeností se žáky se specifickými vzdělávacími potřebami (jeden z respondentů má jedenáctiletou praxi, další třicet let a poslední čtrnáct let). Ve školách, kde působí zmínění školní psychologové, přistupují k tématu nadaných žáků odlišně.

Stěžejním bodem při práci s nadanými žáky je jejich vyhledávání. Ani jeden z oslovených školních psychologů se cílené depistáži nevěnuje. Školní psycholog č. 1 uvádí: „Školní psycholog se u nás na škole depistáži nevěnuje. Většinou se nadané dítě objeví díky učitelkám nebo proto, že to chtějí rodiče. V naší škole nejsou momentálně žádní diagnostikovaní nadaní žáci a za dobu, co jsem ve škole (jedenáct let – pozn. autorky) tady ani žádné takové dítě nebylo.“

Na další škole je situace podobná, nicméně podle písemné odpovědi školních psychologů je zde propracovanější systém péče o nadané žáky. Zde je odpověď na otázku: „Jak se školní psychologové podílejí na vyhledávání nadaných žáků?“ Školní psycholog č. 2 a č. 3: „Jedná se zejména o spolupráci s třídním učitelem, případně asistenty pedagoga. Vlastní vyhledávání nadaných žáků provádí na prvním stupni třídní učitel, na druhém stupni sbírá podněty třídní učitel daného ročníku a ty předává zástupci ředitele pro daný stupeň. Pedagog

dále kontaktuje s návrhem školního specialistu v rámci školního poradenského pracoviště. Na základě konzultace, screeningu ve třídě a komunikace se zákonnými zástupci dítěte začínáme postupně s dítětem pracovat na základě individuálního vzdělávacího plánu.“

Dalším společným tématem rozhovorů byla podoba spolupráce mezi třídními učiteli a školními psychology. Školní psycholog č. 1 k tomu uvádí: *„Já se podílím na spolupráci s učitelkami tím, že pro ně mám nějaké pracovní listy pro rychlíky se složitějšími úlohami, s hádankami pro ty, co mají všechno hned hotové a chtějí něco navíc. Někdy o to ale děti nestojí. Snažím se učitelům nabízet nějaké rady, tipy, co můžou s nadanými žáky dělat.“*

Na další škole je podoba spolupráce pestřejší (písemné dotazování – školní psycholog č. 2 a č. 3): *„Poskytujeme odbornou pomoc a podporu při tvorbě IVP, při nastavování některých inkluzivních podmínek, poskytujeme podporu při jednání s rodiči. Pedagogové se na nás často obracejí s prosbou o pomoc a podporu v rámci práce s třídním kolektivem, obtížemi s vyloučením či neoblíbeností, žák se může cítit osamělý, bez přátel, s nízkým pocitem spokojenosti a pohody.“* Školní psycholog zde pořádá i vzdělávací semináře, podílí se na vedení třídnických hodin, dnů pro třídu, pracuje s problémovou třídou, pracuje s třídními kolektivy na preventivním programu k podpoře vztahů ve třídě. Dále spolupracují při metodickém vedení žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, poskytují odbornou psychologickou pomoc, jsou zapojeni do péče a podpory rodičům, zákonným zástupcům a pedagogům. V rámci této školy je i komunitní centrum, které pořádá kurzy pro rozvoj dovedností či talentu žáků.

Důležitým tématem rozhovorů byla očekávání školních psychologů ve vztahu k učitelům. Školní psychologové v rámci písemného dotazování označili ve své odpovědi za nevyhovující: *„Nejednotnost, velkou časovou zaneprázdněnost všech zapojených specialistů, včetně rodičů a zákonných zástupců, složitě se hledají vhodné termíny pro společné konzultace.“*

Školní psycholog č. 1 konstatuje: *„No, asi je škoda, že se víc podporují jiné děti, které potřebují podporu ze zákona. Prostě nadaní žáci mají menší podporu, než by si zasloužili.“*

Když školní psychologové hodnotí pozitivní aspekty spolupráce s učiteli, tak zmiňují, že se jim osvědčila (školní psycholog č. 2 a č. 3): *„Komunikace prostřednictvím třídního učitele, který je garantem třídy a je s jednotlivými žáky nejlépe obeznámen. Pravidelné schůzky třídních učitelů, asistentů pedagoga a konzultací v rámci školního poradenského pracoviště. Psaní hodnotících zpráv asistentů pedagoga. Schůzky všech vyučujících pedagogů v daném*

třídním kolektivu se školním metodikem prevence, školním psychologem a zástupcem vedení školy.“

Školní psychologové by se měli věnovat i užší spolupráci s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden. Jak tedy hodnotí vzájemnou spolupráci? Školní psycholog č. 1: *„My tady nemáme žádné diagnostikované dítě. Rodiče pro takové děti nepotřebují papír a depistáž se u nás neděje. Takže s PPP momentálně nespolupracujeme.“*

V další škole probíhá spolupráce jinak (písemné dotazování školní psycholog č. 2 a č. 3): *„Pravidelné konzultace k nastaveným podpůrným opatřením. Podstatné je vyvážit oblasti, ve kterých je dítě nadané/mimořádně nadané, a podpořit místa, kde mohou vzniknout určité obtíže (sociální, komunikační...).“*

Důležitou otázkou bylo, zda je péče o nadané žáky v jednotlivých školách dostatečná. Školní psycholog č. 1 konstatuje: *„Myslím si, že v rámci možností je dostatečná.“*

Školní psychologové č. 2 a č. 3 jsou konkrétnější: *„V současné době naše škola řeší postcovidové důsledky pandemie. Došlo k velkému nárůstu úzkostných dětí, děti se sociální fobií, zejména třídní kolektivy hledají svou rovnováhu. Jedná se o dlouhodobou péči, do které navíc vstoupila aktuální situace pocitu ohrožení z válečného konfliktu na Ukrajině. S ohledem na časovou náročnost a pouze částečné úvazky obou psychologů je problematika nadaných žáků primárně řešena zejména třídními učiteli daných ročníků.“*

Zde se objevuje i pojmenování obtíží, které ztěžují práci s nadanými žáky: *„Nedostatečné systémové nastavení pozice školních specialistů, chybí ukotvení těchto pracovních pozic v systému škol, díky nedostatku financí pouze částečné úvazky, problematická opora v legislativě, nízká prestiž ve společnosti.“*

6.4. Výsledky polostrukturovaného rozhovoru s pracovníci PPP

První rozhovor jsem uskutečnila s pracovníci PPP pro Prahu 11 a 12 – označuji ji jako respondent č. 1. Ukázalo se, že v této poradně nemají aktuální zkušenost s diagnostikou a péčí o nadané žáky. Proto jsem se rozhodla oslovit pracovníci PPP z jiné městské části – označuji ji jako respondent č. 2, o které jsem věděla, že s nadanými žáky pracuje. Cílem bylo popsat, jak to funguje v jiné poradně, kde mají současnou zkušenost s diagnostikovanými nadanými žáky a zároveň úzce spolupracují i se školami, kde nadaní žáci jsou.

První otázka, kterou jsem pracovnícím PPP položila, se týkala četnosti diagnostiky nadaných žáků. Respondent č. 1. uvádí: „*V naší poradně se objevuje diagnostika mimořádně nadaného žáka zcela výjimečně. Domnívám se, že je to složením dětí, které chodí do zdejších škol. Jsou to typické sídlištní školy. Často se zde setkáváme s dětmi s odlišným mateřským jazykem nebo s dalšími vzdělávacími potřebami. Pravděpodobně je to sociokulturním složením populace. Ve školách, ve třídách se objevují nadaní žáci, rychlíci, kteří mají všechno jako první, jsou bezproblémoví, šikovní. Mimořádně nadaného žáka jsme v poslední době v poradně nedagnostikovali.*“

Respondent č. 2 popisuje vlastní zkušenost takto: „*Četnost diagnostiky velmi nadaného žáka je u nás v poradně opravdu velmi nízká. Je to v řádu jednotlivců v rámci jednoho roku. Na celou poradnu jich máme cca 10, a to jsme velká poradna. Stává se poměrně výjimečně, že rodiče přijdou cíleně jen na vyšetření posouzení potenciálního nadání. Trošku vyšší frekvence je v době podávání přihlášek na víceletá gymnázia, kdy o nich rodiče uvažují. A potom chtějí zjistit, zda to jejich dítě na to má. V tom případě přijdou cíleně. Zjištění ale potom nemá žádnou následnou péči i v rámci dalšího vzdělávání na základní škole. Gymnázium by už samo o sobě mělo být zařízením pro nadané děti, tak tam se jim už nějaká další opatření nedávají. Cílené vyhledávání nadaných žáků v nižším věku je velmi, velmi málo čtené.*“

Další otázka směřovala na důvody, proč jsou nadaní žáci tak málo diagnostikováni. Respondent č. 1 uvádí: „*Bude to složením populace a také tím, že jsou tady školy zaměřené na nějaký program. Například na ZŠ Angel jsou bilingvní třídy. Je možné, že nadané děti jdou hlavně do tohoto programu. Je zde také docela dost soukromých škol, tak je možné, že nadané děti jsou směřovány tam.*“

Respondent č. 2 konstatuje: „*Podle mého názoru počet diagnostikovaných žáků neodpovídá jejich zastoupení v populaci. Z mého pohledu je jich opravdu méně, než kolik je v populaci. Hlavním důvodem je to, že učitelé nemají prostor na to, aby to nějakým způsobem identifikovali. Učitelé primárně řeší děti, které mají nějaký problém, a děti s nadprůměrným nadáním z větší části školu zvládají naprosto bezproblémově. Takže nikdo nemá důvod je posílat na vyšetření. Pravděpodobně jich bude výrazně víc, než my máme v našich záznamech, ale tím, že prospívají, to nikoho nenapadá nebo málokoho napadne. Navíc ve třídách je teď hodně věcí naddimenzovaných, např. ADHD je velmi moderní diagnóza, PAS, velmi moderní diagnóza, a polovina dětí to tak nemá, ale nějakým způsobem se tak projevuje a je lhostejno, zda je to výchovným působením rodiče, nebo prostě nezralostí dítěte. Takže my jsme spíše*

zahlcováni tímto, a i učitelé tím jsou zahlcováni. Opravdu nemají čas na to, aby si ještě všímali, že tam jsou tyto děti. Ty zvláštnosti dětí, které prospívají, jsou dané třeba tím, že jsou nadprůměrně nadané. Není to vina učitelů, oni na to nemají prostor.“

Další otázka byla zaměřena na posouzení, zda se učitelé dostatečně věnují diagnostice nadaných žáků.

Respondent č. 1. uvádí: *„Myslím si, že učitelé jsou v současné době ve velmi těžké situaci. Ve třídě mohou mít další děti se specifickými vzdělávacími potřebami nebo děti s odlišným mateřským jazykem a pak řeší děti, které to nejvíce potřebují. Někdy není na nadané žáky kapacita. Učitelky řeší práci s nadanými žáky hodně samostatně, přistupují k nim individuálně, nechávají je zpracovávat referáty podle jejich zaměření, zaměstnávají je jako pomocníky ve třídách, připravují jim výzvy, bonusové úkoly. Někdy, když mají hotovou svou práci, si můžou dělat, co je zajímavé, nebo si mohou číst. Učitelky k nadaným dětem přistupují podle svých zkušeností a podle svých individuálních možností.“*

Respondent č. 2 má podobný názor: *„Věnují se tomu dostatečně v rámci svých možností. Ale že by to bylo dostatečně tomu, co by bylo dobré, aby se ty děti cíleně vyhledávaly, tak tomu se nevěnují, ale nemůžou.“* A pokračuje: *„V počtu dvaceti pěti a vícehlavé třídě s jedním učitelem to opravdu možné není. Navíc ti učitelé opravdu nevědí, co mají sledovat, protože toto se na fakultách opravdu neučí. Mnohdy jsou to zvláštnosti v chování dětí. Dítě může vypadat naopak úplně mimo. Právě proto, že toho má v hlavičce moc a nedokáže si to ještě vyselektovat. Oni vlastně vůbec nevědí, čeho by si měli všimnout, a navíc v tom počtu dětí, kde, řekněme, třetina těch dětí má nějaký reálný problém, ať už výchovného, nebo vzdělávacího typu, nebo prostě proto, že je tam specifická porucha učení, je tam snížený potenciál, je tam nedostatečné zázemí ze strany rodiny a tak dále, nemají šanci si toho příliš všimnout. Jediné, co by to mohlo změnit, je změnit systém tak, aby nebyly takto vícehlavé třídy. To znamená, že by se to muselo překopat od základů. S tím vlastně souvisejí i problémy s inkluzí, protože my se snažíme na náš systém naroubovat něco, co vzniklo v severských zemích, kde mají ve třídách 15 dětí a dva pedagogy. Takže to je něco, co se u nás nedá udělat.“*

Vzhledem k tomu, že se v této diplomové práci snažím popsat vztahovou síť, další otázka směřovala na spolupráci pracovníků PPP se školními psychology ve vztahu k nadaným žákům. Respondent č. 1 popisuje situaci v Praze 12 takto: *„Se školními psychology spolupracujeme velmi zřídka. Většinou na školách pracují na snížený úvazek a zase musejí volit, komu se budou spíše věnovat. Jejich omezená kapacita jim umožňuje věnovat se jen těm*

potřebnější. Školní vzdělávací programy jsou nastavené na základní penzum učiva a je prioritou, aby všechny děti zvládly minimální výstupy.“

Respondent č. 2: *„My (PPP) úplně nevyhledáváme (nadané žáky). Není na to kapacita. Nicméně ani to školní poradenské pracoviště, anebo školní psychologové nemají v plánu cílené vyhledávání. Pravda je, že oni mají větší možnost chodit do tříd, byť i my jako poradna se o to snažíme.“*

Poslední společná otázka pro obě respondentky se týkala ideální podoby spolupráce s učiteli nadaných žáků. Respondent č. 1: *„Učitelé pracují s nadanými žáky ve třídě podle svých možností. Často velmi intuitivně. Učitelé se snaží, aby všechny děti prospívaly, ale často je to nesystematická podpora. Někdy se učitelé obávají, že když dítě pošlou do PPP, tak jim poradna napíše nějaká opatření, která budou muset dodržovat, a oni na to již nemají kapacitu.“*

Respondent č. 2: *„Hlavně bychom potřebovali zpětnou vazbu od učitelů. Pokud si něčeho všimnou, ať nám to dají vědět. A to už ve chvíli, kdy to dítě diagnostikované není a oni mají pocit, že by mělo být, a to platí stejně i u oslabených dětí, tak i u těch dětí, které jsou nadprůměrné.“*

Vzhledem k tomu, že respondent č. 2 má osobní zkušenosti s diagnostikou nadaných/mimořádně nadaných žáků a zároveň i zkušenost se školními poradenskými pracovišti, položila jsem mu i otázku na to, co by PPP potřebovala ze strany školního poradenského zařízení: *„Ve chvíli, kdy už je dítě diagnostikované, je fajn, když o něm lidi ze školního poradenského pracoviště vědí, spolupracují s těmi konkrétními učiteli. Většina školních pracovišť funguje tak, že když učitelé potřebují pomoc, tak za nimi chodí. Potřebujeme, aby oni zase spolupracovali s těmi konkrétními učiteli, nabízeli aktivity, nabízeli rodičům zájmové aktivity, kroužky, které by to mohly sanovat v mimoškolní zájmové činnosti.“*

Moje další otázka zněla, zda je v Praze nějaký příklad dobré praxe. Odpověď respondenta č. 2: *„Já popravdě řečeno moc příkladů z praxe nemám. Primárně se staráme o děti, které mají nějaké oslabení, než o děti, které jsou lepší než ostatní. Existuje ještě alternativa v podobě škol pro mimořádně nadané žáky, ale je jich málo. Jedna je například na náměstí Curieových. A pak jsou školy, které nějakým způsobem spolupracují s Mensou. A mají (když už nemají výuku pro ty děti), tak mají pro ně odpolední činnosti. V podstatě se dá říct, že určitou úroveň si drží PORG jako soukromá škola. Další soukromé školy mají možnost trochu ovlivnit složení svých žáků. Děti nedělají přijímačky, ale školy je přijímají na základě určitých kritérií. Pro velké státní školy je primárním kritériem spádovost.“*

6.5. Výsledky polostrukturovaných rozhovorů s řediteli škol nebo jejich zástupci

První rozhovor se zástupkyní ředitele proběhl 2. 4. – označuji ji jako respondent č. 1. Druhý rozhovor opět se zástupkyní ředitele proběhl 7. 4. – označuji ji jako respondent č. 2. Údaje jsou anonymní. Oba rozhovory byly nahrávané.

Úvodní otázka se týkala zkušeností školy s nadanými žáky. Respondent č. 1 zaujal kritičtější postoj k tomuto tématu: *„Já osobně s nadanými žáky zkušenost nemám. Je pravda, že jsme o některých žácích uvažovali, že jsou nadaní, ale neumíme je identifikovat, neumíme s nimi příliš pracovat. Myslím tím systematicky pracovat tak, že bychom věděli, co s nimi děláme. Že tomu žákovi nabízíme konkrétní činnosti, abychom ho rozvíjeli.“*

Druhý respondent uvádí: *„Ve škole máme nějaké nadané žáky. Takže určité zkušenosti tedy jsou.“*

Další otázka směřovala na aktuálně diagnostikované žáky. Respondent č. 1 uvádí: *„V tuto chvíli máme dva. Oba dva mají zároveň nějakou další diagnózu. Ten první má k vysokému nadání ještě diagnostikován Aspergerův syndrom. Ten druhý chlapec, ten přeskočil ročník pro mimořádné nadání. U obou dvou dětí byly zároveň diagnostikované další specifické potřeby. U toho druhého chlapce bylo upozorněno, na to, že může dojít k nějakým psychickým potížím z důvodu přetížení. U něj si diagnostiku vyžádala matka.“*

Druhý respondent potvrzuje i u nich na škole diagnostikovaného nadaného žáka: *„Momentálně máme diagnostikované jedno dítě, se kterým pracujeme podle doporučení, které jsme dostali z pedagogicko-psychologické poradny. Máme pro něj vytvořený individuální vzdělávací plán a podle něho postupujeme.“*

Odpovědi na otázku, zda vedení školy považuje vzdělávání nadaných žáků za vzdělávací prioritu, byly vyhybavé. Respondent č. 1: *„To určitě v tuto chvíli ne, ale ráda bych, aby se to stalo nějakou vzdělávací strategií v rámci školy. Ale vzdělávací prioritou to rozhodně není.“*

Respondent č. 2 uvádí: *„Je to určitě důležité, ale v tuto chvíli kapacita školy je skoro vyčerpaná. V tuto chvíli nás aktuálně zaměstnává přijímání desítek nových ukrajinských dětí a taky ještě řešíme postcovidové důsledky.“*

V odpovědích na otázku, zda se do vyhledávání nadaných žáků na školách zapojuje školní poradenské pracoviště, obě zástupkyně odpověděly podobně. Respondent č. 1: *„Ne.*

Určitě není (zapojeno – poznámka autorky).“ Respondent č. 2: „V tuto chvíli není. I pracovníci školního poradenského pracoviště řeší jiné věci, než jsou nadaní žáci.“

Další otázka směřovala na další práci s nadanými žáky v rámci školního poradenského pracoviště. Respondent č. 1: *„Školské poradenské pracoviště vůbec tyto věci neřeší.“* Respondent č. 2 odpovídá: *„Zapojují se (pracovníci školního poradenského pracoviště – pozn. autorky) až ve chvíli, kdy už je dítě diagnostikované, pak je může oslovit učitel a pracovníci školního poradenského pracoviště se mu pak snaží pomoci nebo poradit, jak má dále pokračovat v práci s nadaným žákem.“*

Následovala otázka, zda je péče o nadané žáky v konkrétních školách dostatečná. Respondent č. 1: *„Není. Proto jsme v minulém týdnu zorganizovali školení pod vedením magistry Moniky Stehlíkové, protože o tom pramálo víme. Myslím si, že v rámci školy se o tom příliš nemluví. Je potřeba proškolit učitele, aby to prostě měli někde vzadu v hlavě, že ty děti nemusejí mít jen nějakou speciální vzdělávací potřebu, ale můžou to být pouze „nadaní žáci“, kteří mají úplně jinou potřebu, než že mají hlavně nějaký problém.“*

Respondent č. 2 přiznává: *„Aktuální péče není dostatečná, ale v tuto chvíli s tím nejsme schopni nic udělat.“*

Když respondenti posuzovali kompetentnost učitelů pro práci s nadanými žáky na 1. stupni základních škol, byly jejich odpovědi velmi odlišné. Respondent č. 1: *„Na 1. stupni? No, myslím si, že tím, že se o tom málo mluví, tím, že se to nikde neučí, a tím, že školy na to moc nemyslí, tím jsou v podstatě málo vzdělaní a pak nemohou být kompetentní. Kompetentní může být jen ten, kdo o té věci něco ví. A ví relativně do hloubky. Takže pak může stanovovat nějaké cíle a sledovat, zda se ty cíle potom naplnily. V tuto chvíli, pokud tu kompetenci vidíme takto, jak jsem to popsala, tak ne.“*

Druhý respondent se domnívá, že u nich na škole jsou učitelé kompetentní.

Při hodnocení spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou se názory obou respondentů příliš neshodovaly. Respondent č. 1: *„Nemyslím si, že v průběhu setkání s pedagogicko-psychologickou poradnou se mluví o nadaných žácích. Maximálně pokud přijde rodič a řekne, že si myslí, že má nadané dítě, ale že by se dělala vyloženě nějaká identifikace nadaných dětí, to ne. Tam se dělají běžné testy, ale ty nejsou úplně vhodné pro to, aby se jimi odhalil nadaný žák.“*

Respondent č. 2 hodnotí spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou následujícím způsobem: „Každý měsíc tady máme na návštěvě pracovnice z pedagogicko-psychologické poradny a s nimi všechno konzultujeme.“

Poslední otázka se zaměřovala na to, zda je něco, co brání učitelům pracovat s nadanými žáky. Respondent č. 1: „Podle mě ta znalost, proškolení v tom, kdo to je nadaný žák, jak k němu přistupovat, co mu nabízet a vůbec jak stanovovat cíle jeho učení. To si myslím, že jim brání, není to běžné. Stejně tak jako nebylo běžné pracovat s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. V tom už se asi učitelé posunuli, tak v práci s nadanými žáky si nemyslím, že by došlo k takovému posunu. Alespoň podle toho, co můžu sledovat kolem sebe.“

Respondent č. 2: „Jako největší problém vnímám velký počet žáků ve třídách a velký rozptyl všeho. Dalším problémem jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve třídách jich máme velký počet.“

6.6. Shrnutí výsledků a jejich interpretace

Na základě výsledků obsahové analýzy školních vzdělávacích programů, dotazníkového šetření a vedení polostrukturovaných rozhovorů se pokusím zodpovědět výzkumné otázky položené v úvodu praktické části práce.

1. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků ze strany učitelů?

Na základě zjištěných skutečností učitelé k nadaným žákům přistupují podle svých znalostí a schopností. Často pracují velmi intuitivně, bez další systémové podpory. Učitelé využívají při vzdělávání nadaných žáků řadu různých metod (obohacování, příprava na soutěže a olympiády, možnost pracovat na vlastních projektech, bonusové úlohy...). Zásady práce s nadanými žáky vycházejí buď z IVP konkrétního žáka, nebo k nim učitelé přistupují dle svého uvážení.

Z výsledků šetření vyplývá, že si učitelé přítomnost nadaných žáků ve svých třídách uvědomují, ale nemají kapacitu řešit toto téma systematicky. Školy a učitelé v současné době řeší jiná prioritní témata – dopady distanční a hybridní výuky a aktuální válečnou situaci na Ukrajině, kdy do škol přichází velké množství dětských uprchlíků ze zasažených oblastí.

Dalším výsledkem šetření je, že na školách je jen minimální počet diagnostikovaných nadaných žáků, a to je možným důvodem, proč se toto téma neřeší systematicky.

2. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků a jejich učitelů ze strany školních poradenských pracovišť (ze strany školního psychologa)?

Na základě prostudovaných dokumentů by měli pracovníci školních poradenských pracovišť intenzivně spolupracovat s učiteli při vzdělávání nadaných žáků. V legislativních dokumentech je stanovena pracovní náplň jednotlivých pracovníků ŠPP (výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence, školní speciální pedagog). Jednotlivé pozice mají ve svém popisu práce specifikované činnosti, které se zabývají nadanými žáky. Podle zjištěných skutečností jsou ale pracovníci ŠPP do vzdělávání nadaných žáků zapojeni jen výjimečně.

Důležitým faktorem, který ovlivňuje spolupráci učitelů a dalších specialistů, je skutečnost, že někteří odborníci ve školách nepůsobí vůbec, nebo jen na částečné úvazky. Ve školách neprobíhá cílená depistáž nadaných žáků, kterou by zajišťovali další pedagogičtí pracovníci působící ve škole. Hlavní díl zodpovědnosti tedy leží na samotných učitelích. Ti očekávají pomoc a podporu ze strany školního poradenského pracoviště.

Ve většině případů ale tito pracovníci ŠPP čekají na podnět ze strany učitelů. Pokud jsou osloveni, zapojí se v rámci svých možností do péče o nadané žáky. Většinou se ale nejedná o systematickou podporu a metodické vedení.

3. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků a jejich učitelů ze strany pracovníků PPP?

Vzhledem k nízkému počtu diagnostikovaných nadaných žáků ve školách je spolupráce mezi PPP a dalšími složkami vztahové sítě velmi omezená. I zástupci PPP nabízejí svou pomoc a podporu, ale i oni čekají na podněty od školních psychologů, pracovníků školních poradenských pracovišť nebo od samotných učitelů. I pracovníci PPP jsou zahlceni jiným typem vyšetření, než je diagnostika nadaných žáků.

7. Shrnutí výsledků

Cílem praktické části diplomové práce bylo popsat, jak funguje vztahová síť mezi nadanými žáky a jejich rodiči, učiteli, vedením škol, školním poradenským pracovištěm a pedagogicko-psychologickou poradnou.

Z obsahové analýzy školních vzdělávacích programů vyplývá, že přístup jednotlivých škol je velmi různorodý. Ve všech ŠVP jsou zmínky o nadaných žácích, ze své podstaty tam musejí být. Ve většině ŠVP jsou obecné formulace, které naznačují, že na školách není toto téma prioritou. Pouze v jednom případě byla kapitola, která se týkala nadaných žáků, velmi konkrétní, když zde byly definovány kompetence a povinnosti jednotlivých složek školního poradenského pracoviště, a to včetně etického kodexu.

Tento postup odpovídá možnostem, které školy mají dané RVP. V ŠVP musí být zmínka o nadaných žácích, ale rozsah i podrobné zpracování je na konkrétních školách.

Vyplývá z toho, že největší díl zodpovědnosti za prospívání nadaných žáků mají samotní učitelé, kteří, až na drobné výjimky, nemají žádnou systémovou podporu, která by byla popsána v kurikulárních dokumentech jednotlivých škol. Neznamená to ovšem, že systémová podpora vůbec neprobíhá.

Jednou ze základních metod práce s nadanými žáky, která byla popsána i v ŠVP, je vytváření IVP, ve kterých je nejčastěji zmiňováno obohacování učebního obsahu, zadávání specifických úkolů a projektů a také příprava na účast v soutěžích či olympiádách. Tyto metody jsou zmiňované v dokumentech státní vzdělávací politiky, nicméně školy nevyužívají celé spektrum možností.

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly roztržičnost v názorech učitelů. Šetření se účastnili učitelé z pěti škol, kteří měli rozdílnou délku praxe. Podle výsledků se zde nepotvrdilo, že učitelé s dlouholetou praxí si jsou jistější, kompetentnější při práci s nadanými žáky. Zajímavé je, že ani učitelé z jedné konkrétní školy nezaujímali podobná stanoviska. Dá se z toho vyvodit, že zde v extrémní míře záleží na konkrétním učiteli, jak k tématu nadaných žáků přistoupí. Z výsledků také vyplývá, že se většina učitelů působících na 1. stupni základních škol osobně setkala s nadaným žákem. Z výsledků je patrné, že největší podporu získávají učitelé od svých kolegů – učitelů, pouze v menší míře od dalších pedagogických pracovníků, ať už je to školní psycholog, speciální pedagog, nebo vedení školy.

Domnívám se, že nízká návratnost učitelských dotazníků souvisí s aktuální situací, kdy učitelé řeší důsledky distanční a hybridní výuky a také situaci s ukrajinskými dětmi, které přichází do škol. Nicméně je možné, že pro některé učitele je toto téma velmi okrajové, nemusí mít s nadanými žáky žádnou zkušenost nebo si vůbec nepřipouští, že ve třídě mají nadané žáky. Obzvláště u žáků s dvojitou výjimečností může být pro některé učitele obtížné akceptovat jejich nadání.

Velkou komplikací při vzdělávání nadaných žáků jsou početné třídy, ve kterých se nacházejí i další žáci se specifickými vzdělávacími potřebami. Školy realizují inkluzivní vzdělávání, ale často ve velmi komplikovaných podmínkách.

Na základě vyjádření školních psychologů i pracovnice PPP vyplývá, že ve třídách většinou nejsou diagnostikovaní nadaní žáci. Pokud bychom vycházeli z běžně uváděných počtů – tedy 2–5 % nadaných žáků v populaci, vychází nám, že v rámci zapojených škol by se počty diagnostikovaných dětí měly pohybovat v rozmezí 9–22 dětí. Pokud vezmeme v úvahu optimističtější odhady počtu nadaných žáků v populaci v rozsahu 10 %, nebo dokonce 20 %, dostaneme se na počty 44 nebo 88 žáků. Aktuální situace tedy neodpovídá odhadům. Dle vyjádření pracovnice PPP pro Prahu 11 a 12 není v této poradně diagnostikované žádné nadané dítě.

Ve vyjádření pracovnice PPP z jiné městské části je popsán způsob práce, kdy má poradna ve své péči několik mimořádně nadaných žáků. Vyplývá z toho, že v jiných částech Prahy mají větší zkušenosti při práci s nadanými žáky, a je pravděpodobné, že zde i lépe funguje systémová podpora, kdy jednotlivé součásti spolu komunikují a spolupracují.

Většina učitelů vyjádřila v dotazníku názor, že se necítí být dostatečně kompetentní pro vzdělávání nadaných žáků. Nutno ale dodat, že se v současné době ve školách řeší jiná témata. Obávám se, že téma nadaných žáků není a nebude na nějakou dobu aktuálním a učitelé budou pokračovat ve své činnosti bez systémové podpory, ať už ze strany školních poradenských pracovišť, nebo ze strany pracovníků PPP.

Podle dotazníkového šetření učitelé využívají celou řadu metod při práci s nadanými žáky, nicméně nemají systémovou podporu ze strany školního poradenského pracoviště nebo ze strany PPP. Učitelé ovšem tuto podporu očekávají a jsou velmi konkrétní v tom, co by od školních poradenských pracovišť i od PPP potřebovali.

Velkým problémem je i to, že většina učitelů vnímá, že nemají vhodné podmínky pro práci s nadanými žáky, ať už to jsou podmínky týkající se časových možností, materiálního vybavení, nebo metodického vedení a systematické podpory ze strany dalších pedagogických pracovníků. Z odpovědí učitelů vyplývá, že přestože je situace, jaká je, tak mají velmi dobré zkušenosti s rodiči nadaných žáků.

Školní psychologové si uvědomují, že učitelé se nacházejí ve velmi komplikovaném postavení. Třídy jsou hodně početné, učitelé mají na starosti mnoho žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Nicméně podle vyjádření školních psychologů jsou oni ochotni pomoci, podpořit, metodicky vést učitele, ale učitelé si o toto musejí konkrétně říct. Velkou komplikací je skutečnost, že školní psychologové nepůsobí na všech školách, často mají snížené úvazky, mají mnoho různých zakázek od vedení škol a péče o nadané žáky je také na okraji jejich zájmu. Z rozhovorů vyplývá, že školní psychologové neprovádějí cílenou depistáž. Nespolupracují také s pracovníci PPP.

Další součástí vztahové sítě jsou pracovníci PPP. I oni jsou ve velmi obtížném postavení, protože diagnostikují velmi malý počet nadaných žáků. I oni jsou přetížení žáky se specifickými vzdělávacími potřebami a na nadané žáky chybí kapacita. Nicméně pokud učitelé žáky do poraden nepošlou, nemohou pracovníci PPP nadané žáky diagnostikovat.

Z vyjádření vedení škol vyplývá, že situace v péči o nadané žáky není uspokojivá. Zástupkyně ředitelů ovšem pojmenovávají obtíže různým způsobem. Na jedné škole je problém s nedostatečnou proškoleností učitelského sboru, na druhé škole je za komplikaci označen vysoký počet žáků ve třídách a velký počet žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Obě zástupkyně se shodují v tom, že vzdělávání nadaných žáků není pro ně v tuto chvíli prioritou. Obě respondentky uvádějí, že se na jejich školách pracovníci školního poradenského pracoviště cíleně nezapojují do péče o nadané žáky. Ve školách probíhá odlišným způsobem i spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou. Na jedné škole spolupracují, na druhé škole se na setkáních s pracovníci pedagogicko-psychologické poradny o nadaných žácích nemluví.

Z uvedeného vyplývá, že všechny součásti vztahové sítě by spolu rády spolupracovaly, ale vnější okolnosti tomu úplně neodpovídají. Ze všech výpovědí vyplývá, že jak učitelé, tak školní psychologové, tak pracovníci PPP jsou pod velkým tlakem a téma nadaných žáků je pro ně v tuto chvíli okrajové. Stejně stanovisko zaujímá i vedení škol.

Téma této diplomové práce je zaměřeno na 1. stupeň základních škol. Podle výsledků šetření to v tuto chvíli vypadá tak, že nadaní žáci nějakým způsobem „přežijí“ toto období a pak pokračují ve studiu na víceletých gymnáziích, která by měla umět uspokojit jejich specifické vzdělávací potřeby.

Učitelé s nadanými žáky pracují podle svých individuálních možností a zkušeností. Podle mého názoru jsou ve velmi obtížné situaci a bez lepší systémové podpory ze strany dalších pedagogických pracovníků (pracovníků školního poradenského pracoviště, pracovníků pedagogicko-psychologických poraden, krajských koordinátorů inkluze) se dnešní stav nezlepší. Školy také potřebují změnit systém vzdělávání pedagogů na téma nadaní žáci a vytvořit lepší podmínky pro práci s nimi.

Volání po lepším přístupu k nadaným žákům se objevuje v celé řadě dokumentů školní vzdělávací politiky, ať už to byla Koncepce péče o nadané žáky z roku 2004, Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané z roku 2015 nebo stanoviska České školní inspekce z let 2008 a 2016.

Objevují se také stále stejné požadavky. Mezi nimi je zmíněna potřeba zvýšení proškolenosti pedagogů na toto téma, zlepšená spolupráce mezi jednotlivými součástmi vztahové sítě. Dle dokumentů je také důležité zaměřit pozornost na vyhledávání nadaných žáků na 1. stupni základních škol.

V tuto chvíli je situace velmi komplikovaná. Na úrovni státních vzdělávacích dokumentů či kurikulárních dokumentů je systém podpory nadaných žáků nějakým způsobem nastaven. Nicméně stále přetrvávají problémy ve vzájemné propojenosti a spolupráci jednotlivých složek vztahové sítě. Obávám se, že v současné době řeší MŠMT jiné výzvy, než je téma nadaných žáků.

Nutno ovšem podotknout, že tím, že nepodporujeme nadané žáky, nejsme schopni, jako společnost, využít jejich budoucího potenciálu. V současné době téměř všichni ve společnosti projevují pochopení pro lidi s nízkým intelektem či mentálním postižením, lidé s nimi soucítí a snaží se je různými způsoby podporovat. Na druhou stranu ve společnosti chybí jisté povědomí i o nadaných/mimořádně nadaných lidech, kteří mají také své potřeby. Společnost by měla nějakým způsobem i nadané lidi zapojit do svého fungování. Jak uvádí Stehlíková (2016, s. 167): *„Společnost by měla přestat nadané jedince vylučovat, neboť jejich vysoká inteligence, citlivost a netradiční přístup k vidění světa a řešení problémů představují inspiraci a zdroj vzájemného obohacení.“*

Návrh konkrétních doporučení pro zlepšení péče o nadané žáky

Pro zlepšení podpory nadaných žáků je potřeba učinit několik kroků. Nejdůležitějším předpokladem pro změnu přístupu je ochota **vzájemně komunikovat a spolupracovat**. Vztahová síť je provázaná. Jednotlivé části mají své potřeby a očekávání. Všechny složky by k tomuto tématu měly přistupovat **aktivním způsobem**. Učitelé by měli být schopní vyhledávat nadané žáky, oslovovat pracovníky školního poradenského pracoviště a spolupracovat s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden. Nicméně i další části systému by měly být aktivní. Pracovníci školního poradenského pracoviště by měli provádět depistáž a zároveň aktivně podporovat učitele při výchovně-vzdělávacím procesu nejenom nadaných žáků. Do systému patří i pedagogicko-psychologické poradny, které by měly aktivně spolupracovat, při vyšetřování žáků promýšlet i variantu nadání a doporučovat vhodná opatření pro podporu nadaných žáků. Do budoucna je vhodné:

1. Zaměřit pozornost na identifikaci nadaných žáků ve třídách.
2. Využívat metodická doporučení a další dokumenty, které vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
3. Určit na školách koordinátora nadaných žáků, který má patřičné proškolení a náležitou podporu.
4. Zajistit pedagogickým sborům vhodné proškolení na téma nadaných žáků.
5. Podporovat školy v tom, aby měly k dispozici pracovníky školních poradenských pracovišť na plné úvazky (např. školní psychology).

Uvědomuji si, že empirický výzkum, který jsem uskutečnila není zcela vypovídající. Snažila jsem se popsat vztahovou síť na určitém území. Nicméně do výzkumu nebyli zapojeni všichni učitelé ani vedení ze všech škol, které působí na území Prahy 12. Domnívám se ale, že je toto téma do budoucna velmi důležité. Vzhledem k nedostatečné péči o nadané žáky nedokážeme využívat jejich potenciál a jejich možný přínos pro společnost v budoucnosti.

Myslím si, že toto téma je důležité v souvislosti s inkluzivní vzdělávací politikou, kdy se ovšem zaměřujeme na jiné spektrum žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Další výzkum by se měl zaměřit na příklady dobré praxe, kdy jednotlivé části vztahové sítě spolupracují, komunikují a společně řeší nadané žáky. Budoucí výzkum by mohl také postihnout, jakým způsobem je nastavená systémová podpora v jiných částech České republiky.

Závěr

Na základě prostudovaných dokumentů a výsledků empirické části této práce se ukazuje, že systematická podpora nadaných žáků stále neprobíhá způsobem, jaký je popsán v dokumentech státní vzdělávací politiky.

Největší díl odpovědnosti za vzdělávání nadaných žáků mají na svých bedrech učitelé, kteří se potýkají s nedostatečnou podporou ze strany dalších pedagogických pracovníků. Práce s nadanými žáky je na mnoha školách intuitivní a nesystematická. Učitelé se snaží podle svých individuálních schopností a možností pracovat s nadanými žáky. Situaci jim neulehčují ani další okolnosti. Ve třídách je často velké množství žáků, často se specifickými vzdělávacími potřebami. Učitelé tak řeší morální otázku, zda se mají věnovat nadaným žákům, kteří ve většině případů nemají obtíže se zvládnutím učiva, nebo se mají věnovat žákům na opačné straně Gaussovy křivky. Dalším dilematem je skutečnost, že pokud učitelé pošlou nadaného žáka na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny, je velmi pravděpodobné, že z návštěvy vyplynou další povinnosti, které bude muset učitel plnit a dodržovat.

Učitelé ve většině případů nemají dostatečné vzdělání na téma nadaní žáci. Spolupracují tak nejčastěji s dalšími kolegy. Chybí jim ovšem další systémová podpora ze strany pracovníků školního poradenského pracoviště, ať už to jsou školní psychologové, školní speciální pedagogové nebo výchovní poradci.

Jak učitelé, tak školní psychologové i pracovníci pedagogicko-psychologických poraden si uvědomují potřebu podpory nadaných a talentovaných žáků, ale v tuto chvíli to pro žádnou ze součástí vztahové sítě není prioritou. Školy mají rozvoj nadaných žáků zakomponován do školního vzdělávacího programu, ale žádná další instituce nekontroluje a nevymáhá skutečné plnění toho, co je v ŠVP napsáno.

Zpracování této diplomové práce mi umožnilo podívat se na téma nadaných žáků komplexněji. Díky prostudovaným dokumentům státní vzdělávací politiky jsem si uvědomila, že toto téma je pro instituce důležité, ale zatím se jim nedaří smysluplně a systematicky podporovat jednotlivé součásti vztahové sítě.

Velmi mě obohatilo studium materiálů na téma specifika nadaných žáků. Nyní se dívám „jinými očima“ na žáky ve třídě a pečlivěji promyslím jejich potřeby a očekávání. Myslím si, že určitý dopad to má i na mé kolegy, se kterými jsem téma probírala. Vedení školy zorganizovalo seminář pro učitele, a tím se zvýšilo povědomí o tomto tématu mezi více učiteli.

V souvislosti s nadanými žáky se také více zamýšlím nad pojetím inkluzivní pedagogiky. Ve třídě mám celou řadu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a v tuto chvíli promýšlím funkční systém, jak svou péči více zaměřit na nadané žáky, kteří jsou tam také. Domnívám se, že by mi práci velmi usnadnilo funkční školní poradenské pracoviště, které by se aktivně zapojovalo do péče o nadané žáky.

Bohužel se obávám, že téma nadaných žáků bude ještě nějakou dobu na okraji zájmu společnosti. Pro mnoho lidí je těžko akceptovatelné, že nadaní žáci potřebují také nějakou formu pomoci a podpory. Nicméně školy mají vést individualizovanou a diferencovanou výuku a podporovat rozvoj nadání všech žáků.

Doufám, že se v dohledné budoucnosti podpora nadaných žákůlepší. Budou tak moci využívat svůj potenciál a možnosti pro svůj další rozvoj, který obohatí celou společnost.

Seznam použitých informačních zdrojů

Použitá literatura

- BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-14-8.
- CIHELKOVÁ, Jana. *Nadané dítě ve škole: náměty do výuky pro celou třídu*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1248-5.
- ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4640-1.
- DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-710-6840-3.
- DOHNALOVÁ, Lucie. *Strategie výuky nadaných žáků na 1. stupni základní školy*. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2014.
- DUBCOVÁ, Barbora. *Legislativa vzdělávání dětí se specifickými potřebami a dětí mimořádně nadaných*. Univerzita Karlova. Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2009.
- ENTLER, Eduard, Libor SOSNOVEC a Vladimír ŠECL. *Tematická zpráva – Učí školy pracovat s nadanými žáky?* Praha: Česká školní inspekce, 2008.
- FELCMANOVÁ, Alena. *Rodiče – nečekaní spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Praha: Člověk v tísni, 2013. ISBN 978-80-87456-45-3.
- FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. Praha: Yinachi, 2011. ISBN 978-80-904735-2-2.
- FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0969-0.
- FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: Jejich rozvoj ve volném čase*. Praha: NIDM, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5.
- FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka: krok za krokem s nadaným žákem*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2009. ISBN 978-80-87000-28-1.
- GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8279-3.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-859-3179-6.
- HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4.
- HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Vyhledávání nadaných dětí v předškolním věku: škála charakteristik nadání a její adaptace na české podmínky*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5150-4.

HECZKOVÁ, Monika. *Vzdělávání mimořádně rozumově nadaných žáků na 1. stupni základních škol*. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2008.

HUBATKA, Miloslav. *Podpora nadání ve školách: trochu jiný pohled na různé modely a formy podpory nadání na českých školách: příručka pro pedagogy i rodiče*. Praha: Verlag Dashöfer, 2020. ISBN 978-80-7635-011-3.

JUHOVÁ, Dana a Šárka PORTEŠOVÁ. Vztah mýtů o vzdělávání nadaných k preferenci vzdělávacího opatření v pohledu učitelů. In: *Svět nadání*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2017, s. 18-35. ISBN 978-80-7578-002-7.

JŮZOVÁ, Kateřina. *Didaktika nadaných žáků na 1. stupni základní školy*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019.

LANDAU, Erika. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-48-4.

MUDRÁK, Jiří. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5089-7.

POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. Praha: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-27-8.

PORTEŠOVÁ, Šárka. Dvacet principů pro vzdělávání tvořivých, talentovaných a nadaných žáků. In: *Svět nadání*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2019, s. 189-204. ISSN 1805-7217.

Kolektiv autorů. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách*. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0.

RENZULLI, Joseph S., Jitka FOŘTÍKOVÁ, Radek CHEJLAVA a Lucie VAŇKOVÁ. *Úspěšná výuka mimořádně nadaných dětí*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-254-3705-6.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0512-0.

ŠIMKO, Daniel. *Metodika práce učitele s mimořádně nadanými žáky*. Hranice: Soukromá střední odborná škola Hranice, 2011.

Základní školy v Praze 12: Informace na školní rok 2022/23. Praha: Vydala městská část Praha 12, 2021.

Online zdroje

HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník* [online]. Praha: Portál, 2004 [cit. 2022-03-20]. ISBN 80-717-8803-1. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1639996&lang=cs&sit e=ehost-live>

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství* [online]. Grada [cit. 2022-02-22]. ISBN 978-80-247-8949-1. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/skolni-poradenstvi-777953/>

Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013. [online] Praha, [cit. 2022-03-20] Dostupné také z: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/legislativa/koncepce_pece_o_nadane_2009_13.pdf

Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020. [online] Praha, [cit. 2022-03-20] Dostupné z: https://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/legislativa/koncepce_odpory_rozvoje_nadani_2014_2020.pdf

KUPCOVÁ, Martina, Simona ŠEDÁ, Karel TOMEK, Radka TOPINKOVÁ a Eva ZELENDOVÁ. *Vzdělávání nadaných dětí a žáků: Přehled základních dokumentů* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Nadani_prehled.pdf

MACHŮ, Eva. *Nadané děti, jejich identifikace a zařazení do vzdělávacího programu. Pedagogická orientace* [online]. Brno, 2005, 15.(2), 22-34 [cit. 2022-02-27]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/issue/view/134>

Nadané a mimořádně nadané děti – opomíjená skupina se speciálními vzdělávacími potřebami [online]. In: 14. červenec 2020 [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-pedagog/2068-nadane-a-mimoradne-nadane-deti-opomijena-skupina-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami>

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bilá kniha [online]. [Praha]: Tauris, 2001 [cit. 2022-03-26]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/35405_1_1/

PALOVÁ, Kateřina a Jan ŠMAHAJ. *Práce školního psychologa se třídou na základních školách. E-psychologie* [online]. 2020, 14(1) [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://e-psycholog.eu/clanek/363E>

POLANSKÁ, Jitka. *Pomáhat nadaným dětem? Brání tomu i strach, že nás mohou „přerůst“, říká ředitelka nadačního fondu Qiido* [online]. 15.11.2021 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://eduzin.cz/wp/2021/11/15/pomahat-nadanym-detem-brani-tomu-i-strach-ze-nas-mohou-prerust-rika-reditelka-nadacniho-fondu-qiido/>

PORTEŠOVÁ, Šárka, Marie BUDÍKOVÁ a Helena KOUTKOVÁ. *Kontakt s nadáním jako jedna z důležitých proměnných ovlivňujících postoj pedagogů a rodičů k mimořádně nadaným žákům a k jejich vzdělávání. Pedagogika* [online]. Praha: Pedagogická fakulta, 2009, LVIV. (1), 38-53 [cit. 2022-03-26]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1055%20title=>

PORTEŠOVÁ, Šárka. *Možnosti práce s nadanými dětmi ve škole* [online]. 27.02.2021 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.nadanedeti.cz/odborne-zdroje-clanky-moznosti-prace>

Rámcový vzdělávací program základní verze 2005. [online]. In: [cit. 2022-03-23]. Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/493/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007) [online]. In: [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/190>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2017. [online]. In: [cit. 2022-03-23]. Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/4986/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2021 s vyznačenými změnami. [online]. In: [cit. 2022-03-23] Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>

Standard komplexní diagnostiky mimořádného (intelektového) nadání [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/nadani/standard-komplexni-diagnostiky-mn>

Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+ [online]. Praha: MŠMT, 2020 [cit. 2022-02-27]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/01/Strategie-2030.pdf>

Školní poradenská pracoviště (ŠPP) [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/skolni-poradenska-pracoviste>

Školní vzdělávací program ZŠ Angel [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.zsangel.cz/files/editor/3/files/skolni_vzdelavaci_program/zsams_angel_svp_tridy_s_rvj_platny_od_130901_vff.pdf

Školní vzdělávací program ZŠ K Dolům [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://www.zskdolum.cz/data/Trachtov%C3%A1/2020-2021/%C5%A0kola%20pro%20v%C5%A1echny%201.9.2020.pdf>

Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Na Beránku v Praze 12 – Montessori program [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://www.naberanku.cz/uploads/dokumenty/svp-montevynatek.pdf>

Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Na Beránku v Praze 12 – Program s prvky Začít spolu [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://www.naberanku.cz/uploads/dokumenty/svp-vynatek.pdf>

Školní vzdělávací program ZŠ Písnická [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.zspisnicka.cz/wp-content/uploads/2020/08/SVP_spolecna-cesta-201516-dohromady.doc

Školní vzdělávací program ZŠ Smolkova [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://zs-smolkova.cz/wp-content/uploads/2016/10/Charakteristika-%C5%A0VP.pdf>

Školní vzdělávací program ZŠ Zárubova [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://zs-zarubova.cz/dokumenty>

Školský zákon. [online]. In: [cit. 2022-03-23]. Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

Tematická zpráva Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků [online]. Praha, 2016 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-Vzdelavani-nadanych,-talentovanych>

Věstník MŠMT. [online] In: Praha: MŠMT, 2005, LXI., číslo 7. [cit. 2022-02-27]. Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/file/38435>

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2021. [online]. In: [cit. 2022-03-23]. Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasiky-ke-skolskemu-zakonu>

Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. [online]. In: [cit. 2022-03-23]. Dostupné také z: <https://www.vzdelavacisluzby.cz/dokumenty/legislativa/placena-sekce/novely-pravnich-predpisu-v-uplnem-zneni/3.pdf>

Vyhledáváme rozumově nadané žáky: Metodická příručka [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010 [cit. 2022-02-27]. ISBN 978-80-87000-42-7. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vystupy/vyhledavame-rozumove-nadane-zaky>

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník pro učitele 1. stupně ZŠ

1. Dotazník vyplňuje

- muž
- žena

2. Délka vaší praxe je:

- méně než dva roky
- 2–5 let
- 5–10 let
- 10–15 let
- 15–20 let
- 20–25 let
- 25–30 let
- více než 30 let

3. Jaký je počet žáků ve třídě, ve které v současné době učíte?

4. Máte již přímou zkušenost s nadaným žákem ve své třídě?

- ano
- ne

5. Cítíte se dostatečně kompetentní pracovat s nadanými žáky?

- ano
- ne

6. Jaké je (mimo jiné) složení žáků vaší třídy? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- nadaní žáci
- žáci s odlišným mateřským jazykem
- žáci s poruchou učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie)
- žáci s ADHD, s ADD
- žáci s tělesným postižením
- žáci s mentálním postižením
- žáci s poruchou chování

- žáci s poruchou autistického spektra
- nadaní žáci s hendikepem

7. Jaké skupiny nadaných žáků v současné době učíte? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- intelektově nadané žáky
- sportovně nadané žáky
- umělecky nadané žáky
- manuálně nadané žáky
- sociálně nadané žáky
- ve třídě nejsou žádní nadaní žáci

8. Jaké metody práce využíváte při práci s nadanými žáky? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- individuální vzdělávací plán
- doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu
- zadávání specifických úkolů
- zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů
- vytváření dočasných skupin žáků v některých předmětech ze stejného ročníku
- účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky

9. Vyjádřete míru svého souhlasu s následujícím tvrzením: Na naší škole má učitel dostatečnou podporu ze strany školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, speciální pedagog) při práci s nadanými žáky.

- souhlasím
- spíše souhlasím
- nedokážu posoudit
- spíše nesouhlasím
- nesouhlasím
- nepotřebuji podporu ze strany školního poradenského pracoviště, mám již vlastní zkušenost

10. Kdo vám poskytuje podporu, metodické vedení, když potřebujete poradit při práci s nadanými žáky? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- kolegové ve škole

- výchovný poradce
- školní psycholog
- speciální pedagog
- školní metodik prevence
- pracovníci pedagogicko-psychologické poradny
- vedení školy

11. Jste spokojeni s podporou, která se vám dostává při práci s nadanými žáky?

- ano
- ne
- jiná možnost

12. Co očekáváte od školního pedagogického pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, speciální pedagog) ve vztahu k nadaným žákům? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- depistáž – cílené vyhledávání nadaných žáků
- pomoc učitelů při sestavování individuálního vzdělávacího plánu, plánu pedagogické podpory
- účast na konzultacích s rodiči nadaných žáků
- podporu spolupráce třídy a třídního učitele; podílení se na vytváření dobrého klimatu
- koordinaci preventivní práce ve třídě
- skupinovou a komunitní práci ve třídě
- seznámení s technikami a hygienou učení pro žáky
- metodickou pomoc třídním učitelům při práci s nadanými žáky
- organizaci seminářů pro pedagogické pracovníky na téma nadaní žáci
- koordinaci poradenských služeb poskytovaných ve škole nadaným žákům (výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitelé)
- koordinaci poradenských služeb mimo školu (např. PPP, SPC)
- podílení se na péči o nadané žáky
- poskytování individuálních konzultací pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání nadaných žáků
- od školního poradenského pracoviště nic neočekávám ve vztahu k nadaným žákům
- zatím nemám žádnou zkušenost, nedokážu posoudit

13. Jsou podle vašeho subjektivního názoru současné podmínky ve vaší škole vhodné pro vzdělávání nadaných žáků? Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Ano. Systémová podpora i pravidla nastavená ve škole fungují velmi dobře.
- Ne. Učitelé by potřebovali více času na práci s nadanými žáky.
- Ne. Učitelé by potřebovali lepší materiální zabezpečení (pomůcky, encyklopedie, vědecké sady...).
- Ne. Učitelé by potřebovali lepší přístup k materiálům, které mohou využívat pro práci s nadanými žáky.
- Ne. Učitelé by potřebovali větší metodickou podporu ze strany školního poradenského pracoviště.
- Nedokážu posoudit.

14. Spolupráce se školním poradenským pracovištěm mi při práci s nadanými žáky:

- vyhovuje
- spíše vyhovuje
- spolupráci nedokážu posoudit
- spíše nevyhovuje
- nevyhovuje
- nemám zatím zkušenost

15. Co očekáváte od pracovníků pedagogicko-psychologických poraden ve vztahu k nadaným žákům?

- komplexní a cílenou diagnostiku
- konkrétní návrhy na podpůrná opatření
- individuální poradenskou péči pro nadané žáky
- metodické vedení pedagogických pracovníků škol, zákonných zástupců
- spolupráci se školními poradenskými pracovišti (výchovní poradce, školní psycholog, metodik prevence)
- spolupráci při tvorbě podkladů pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- žádnou spolupráci neočekávám

16. Spolupráce s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny mi při práci s nadanými žáky:

- vyhovuje
- spíše vyhovuje
- nedokážu posoudit
- spíše nevyhovuje
- nevyhovuje
- s PPP při práci s nadanými žáky nespolupracuji

17. Jaká je vaše zkušenost s rodiči nadaných žáků?

- spolupráce s rodiči byla z vašeho úhlu pohledu úspěšná
- spolupráce s rodiči byla z vašeho úhlu pohledu neúspěšná
- nemám zkušenost

18. Myslíte si, že by měli nadaní žáci po 5. ročníku:

- zůstat na stávající základní škole
- pokračovat ve studiu na víceletých gymnáziích
- nedokážu posoudit
- jiné (učitelé zde měli možnost doplnit svou variantu odpovědi)

19. Zde máte prostor cokoliv dodat...

20. Mám zájem o zaslání výsledků šetření.

- ano
- ne

Příloha 2 – Záznam rozhovoru – školní psycholog č. 1

První rozhovor se uskutečnil 28. 2. v budově školy. Údaje jsou anonymizované, rozhovor nebyl na přání dotazované osoby nahráván. Rozhovor jsem přepsala dle poznámek, které jsem si v průběhu rozhovoru dělala. Nebyly použity všechny otázky, které jsem měla připravené.

Otázka: Jak dlouho pracujete jako školní psycholog? Jak dlouho pracujete v této škole?

Odpověď: Jako školní psycholog pracuji 11 let a stejnou dobu působím i v této škole.

Otázka: Jak probíhá péče o nadané žáky ve vaší škole?

Odpověď: V naší škole nejsou momentálně žádní diagnostikovaní nadaní žáci a za dobu, co jsem ve škole, tady ani žádné takové dítě nebylo. Ve třídách jsou šikovné děti hlavně na matematiku. Ta se dá snadno objevit. Jiná nadání si děti řeší v mimoškolních aktivitách, například v hudebních nebo sportovních kroužcích. Dříve se stávalo, že šikovné děti na matematiku chodily na hodiny matematiky do vyššího ročníku. Fungovalo to pro děti bez posudku. Ale vždycky to bylo se souhlasem rodičů. V současné době žádného takového žáka nemáme, nikdo nenavštěvuje hodiny nějakého předmětu mimo svůj ročník. Kdyby učitelky našly nějaké dítě, tak by to šlo určitě zařídit, aby dítě chodilo do jiného ročníku, tedy pokud by to umožnil rozvrh v obou třídách. Dnešní situace je jiná než před začátkem covidu. To bylo možné, pak po uzavření škol a v okamžiku, kdy se nemohly míchat třídní kolektivy, tak to všechno skončilo. Někdy tyto návštěvy zorganizovaly učitelky, někdy to chtěli pro své dítě rodiče.

Teoreticky by také šlo, že by nějaké dítě přeskočilo ročník, ale asi by to chtělo hodně dobře promyslet, aby pak nebyly problémy ve vyšších ročnících například v době puberty.

Nadaní žáci ve třídách asi jsou, ale někdy jim něco jde a na druhou stranu něco nejde. Tak tady zůstávají do 5. třídy, a pak jdou na víceletá gymnázia.

Někdy je to také těžké se samotnými dětmi. Učitel se snaží nabízet něco složitějšího, ale někdy to nechce dítě. Často na to taky tlačí rodiče, kteří jsou ambiciózní. Děti někdy nelibě nesou, že mají něco složitějšího nebo něco jiného než ostatní děti.

Otázka: Podílíte se nějakým způsobem na vyhledávání nadaných žáků v jednotlivých třídách? Pokud ano, jakým způsobem?

Odpověď: Školní psycholog se u nás ve škole depistáží nevěnuje. Většinou se nadané dítě objeví díky učitelkám nebo proto, že to chtějí rodiče.

Otázka: Jak probíhá spolupráce mezi třídními učiteli a vámi, když společně řešíte nadaného žáka?

Odpověď: Já se podílím na spolupráci s učitelkami tím, že pro ně mám nějaké pracovní listy pro rychlíky se složitějšími úlohami, s hádankami pro ty, co mají všechno hned hotové a chtějí něco navíc. Někdy o to ale děti nestojí. Snažím se učitelům nabízet nějaké rady, tipy, co můžou s nadanými žáky dělat.

Někdy mají rodiče pocit, že jejich děti jsou nadané, a tlačí na učitelky, aby jim dávaly složitější věci, a máme i zkušenost, kdy to dítě nedávalo a nezvládalo i běžné věci.

Jde o to nabízet dětem věci zábavnou formou, jsou to pro ně výzvy, co je hodně zajímaví.

Důležitá je vzájemná komunikace mezi učitelkami, rodiči a dětmi.

Otázka: Pořádáte nebo organizujete pro učitele semináře nebo školení na téma práce s nadanými žáky?

Odpověď: Škola ani já nic neorganizujeme. Zatím tady nebyl žádný seminář nebo školení na téma nadání žáci. Nepamatuji si, že by někdo z kolegyň na nějaký takový seminář šel.

Otázka: Je něco, co vám nevyhovuje při práci s učiteli?

Odpověď: No, asi je škoda, že se víc podporují jiné děti, které potřebují podporu ze zákona. Prostě nadaní žáci mají menší podporu, než by si zasloužili.

Otázka: Jak probíhá spolupráce s PPP ve vztahu k nadaným žákům?

Odpověď: My tady nemáme žádné diagnostikované dítě. Rodiče pro takové děti nepotřebují papír a depistáž se u nás neděje. Takže s PPP momentálně nespolupracujeme.

Otázka: Myslíte, že je péče o nadané žáky ve vaší škole dostatečná?

Odpověď: Myslím si, že v rámci možností je dostatečná.

Příloha 3 – Písemné dotazování – školní psycholog č. 2 a č. 3

Na další školu jsem zaslala otázky, byli jsme i domluveni na schůzce se školními psychology, ale vzhledem k událostem posledních týdnů se nakonec další dva respondenti rozhodli odpovědět písemně.

Otázka: Jak dlouho pracujete jako školní psycholog?

Odpověď: školní psycholog č. 2–30 let; školní psycholog č. 3–14 let na pozici metodika prevence, školního psychologa/etopeda.

Otázka: Jak dlouho pracujete v této škole?

Odpověď: školní psycholog č. 2 – 2,5 roku, školní psycholog č. 3 – od září 2021

Otázka: Popište, jak probíhá péče o nadané žáky ve vaší škole.

Odpověď: Nadané nebo mimořádně nadané žáky rozvíjíme podle jejich individuálních schopností a zájmů. Ve škole probíhají dva vzdělávací programy; program Začít spolu – žáci pracují na základě diferenciací v centrech aktivit, a bilingvní program.

Otázka: Podílíte se nějakým způsobem na vyhledávání nadaných žáků v jednotlivých třídách? Pokud ano, jakým způsobem?

Odpověď: Jedná se zejména o spolupráci s třídními učiteli, případně asistenty pedagoga. Vlastní vyhledávání nadaných žáků provádí na prvním stupni třídní učitel, na druhém stupni sbírá podněty třídní učitel daného ročníku a ty předává zástupci ředitele pro daný stupeň. Pedagog dále kontaktuje s návrhem školního specialistu v rámci školního poradenského pracoviště. Na základě konzultace, screeningu ve třídě a komunikace se zákonnými zástupci dítěte začínáme postupně s dítětem pracovat na základě individuálního vzdělávacího plánu.

Otázka: Jak probíhá spolupráce mezi třídními učiteli a vámi, když společně řešíte nadaného žáka?

Odpověď: Odborná pomoc a podpora při tvorbě IVP, nastavování některých inkluzivních podmínek, podpora při jednání s rodiči.

Otázka: Obracují se na vás učitelé s prosbou o podporu ve vztahu k nadaným žákům? (např. tipy na materiály, webové stránky, aktivity, které mohou s dětmi dělat...). Co konkrétního potřebují?

Odpověď: Pedagogové se na nás často obracejí o pomoc a podporu v rámci práce s třídním kolektivem, obtížemi s vyloučením či neoblíbeností, žák se může cítit osamělý, bez přátel, s nízkým pocitem spokojenosti a pohody.

Otázka: Pořádáte nebo organizujete pro učitele semináře nebo školení na téma práce s nadanými žáky?

Odpověď: Vzdělávací semináře, vedení třídnických hodin, dnů pro třídu, práce s problémovou třídou, práce s třídním kolektivem na preventivním programu k podpoře vztahů ve třídě. Metodické vedení žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, odborná psychologická pomoc, péče a podpora rodičům, zákonným zástupcům a pedagogům. Komunitní centrum a jeho kurzy pro rozvoj dovedností či talentu žáka.

Otázka: Je něco, co vám nevyhovuje při práci s učiteli? Co vy očekáváte trochu jinak?

Odpověď: Nejednotnost, velká časová zaneprázdněnost všech zapojených specialistů, včetně rodičů a zákonných zástupců, složitě se hledají vhodné termíny pro společné konzultace.

Otázka: Jak probíhá spolupráce s PPP ve vztahu k nadaným žákům?

Odpověď: Pravidelné konzultace k nastaveným podpurným opatřením. Podstatné je vyvážit oblasti, ve kterých je dítě nadané/mimořádně nadané a podpořit místa, kde mohou vzniknout určité obtíže (sociální, komunikační...).

Otázka: Myslíte, že je péče o nadané žáky ve vaší škole dostatečná?

Odpověď: V současné době naše škola řeší postcovidové důsledky pandemie. Došlo k velkému nárůstu úzkostných dětí, dětí se sociální fobií, zejména třídní kolektivy hledají svou rovnováhu. Jedná se o dlouhodobou péči, do které navíc vstoupila aktuální situace pocitu ohrožení z válečného konfliktu na Ukrajině. S ohledem na časovou náročnost a pouze částečné úvazky obou psychologů je problematika nadaných žáků primárně řešena zejména třídními učiteli daných ročníků.

Otázka: Co vám vyhovuje nejvíce? Co se nejvíce osvědčilo?

Odpověď: Komunikace prostřednictvím třídního učitele, který je garantem třídy a je s jednotlivými žáky nejlépe obeznámen. Pravidelné schůzky třídních učitelů, asistentů pedagoga a konzultací v rámci školního poradenského pracoviště. Psaní hodnotících zpráv asistentů pedagoga. Schůzky všech vyučujících pedagogů v daném třídním kolektivu se školním metodikem prevence, školním psychologem a zástupcem vedení školy.

Otázka: Co vám nevyhovuje? Ztěžuje vám něco vaši práci?

Odpověď: Nedostatečné systémové nastavení pozice školních specialistů, chybí ukotvení těchto pracovních pozic v systému škol, díky nedostatku financí pouze částečné úvazky, problematická opora v legislativě, nízká prestiž ve společnosti.

Příloha 4 – Záznam rozhovoru s pracovníkem PPP – Respondent č. 1

První rozhovor s pracovníkem PPP pro Prahu 12 se uskutečnil 2. 3. Údaje jsou anonymizované, rozhovor nebyl na přání dotazované osoby nahráván. Rozhovor jsem přepsala z poznámek, které jsem si v průběhu rozhovoru napsala. Nebyly použity všechny otázky, které jsem měla připravené.

Otázka: Jak často se objevuje cílená diagnostika nadaného žáka?

Odpověď: V naší poradně se objevuje diagnostika mimořádně nadaného žáka zcela výjimečně. Domnívám se, že je to složením dětí, které chodí do zdejších škol. Jsou to typické sídlištní školy. Často se zde setkáváme s dětmi s odlišným mateřským jazykem nebo s dalšími vzdělávacími potřebami. Pravděpodobně je to sociokulturním složením populace. Ve školách, ve třídách se objevují nadaní žáci, rychlíci, kteří mají všechno jako první, jsou bezproblémoví, šikovní. Mimořádně nadaného žáka jsme v poslední době v poradně nedagnostikovali.

Otázka: Co si myslíte, že způsobuje, že zde nadaní žáci nejsou diagnostikováni?

Odpověď: Bude to složením populace a také tím, že jsou tady školy zaměřené na nějaký program. Například na ZŠ Angel jsou bilingvní třídy. Je možné, že nadané děti jdou hlavně do tohoto programu. Je zde také docela dost soukromých škol, tak je možné, že nadané děti jsou směřovány tam.

Otázka: Věnují se učitelé podle vás dostatečně diagnostice nadaných žáků?

Odpověď: Myslím si, že učitelé jsou v současné době ve velmi těžké situaci. Ve třídě mohou mít další děti se specifickými vzdělávacími potřebami nebo děti s odlišným mateřským jazykem a pak řeší děti, které to nejvíce potřebují. Někdy není na nadané žáky kapacita. Učitelky řeší práci s nadanými žáky hodně samostatně, přistupují k nim individuálně, nechávají je zpracovávat referáty podle jejich zaměření, zaměstnávají je jako pomocníky ve třídách, připravují jim výzvy, bonusové úkoly. Někdy, když mají hotovou svou práci, si můžou dělat, co je zajímavá nebo si mohou číst. Učitelky k nadaným dětem přistupují podle svých zkušeností a podle svých individuálních možností.

Otázka: Spolupracujete při vyhledávání nebo diagnostice nadaných žáků se školními psychology?

Odpověď: Se školními psychology spolupracujeme velmi zřídka. Většinou na školách pracují na snížený úvazek a zase musejí volit, komu se budou spíše věnovat. Jejich omezená kapacita jim umožňuje věnovat se jen těm potřebnějším. Školní vzdělávací programy jsou nastavené na základní penzum učiva a je prioritou, aby všechny děti zvládly minimální výstupy.

Otázka: Jaká by byla ideální podoba spolupráce se školními psychology?

Odpověď: V současné době není prostředí zcela připravené na zvýšenou péči o nadané žáky, obzvlášť v době po covidu se řeší jiné věci. Situaci vnímám momentálně jako ještě složitější. Občas se stane, že nadaného žáka řeší rodiče, školní psychologové jen výjimečně.

Otázka: Jaká by byla ideální podoba spolupráce s učiteli nadaných žáků?

Odpověď: Učitelé pracují s nadanými žáky ve třídě podle svých možností. Často velmi intuitivně. Učitelé se snaží, aby všechny děti prospívaly, ale často je to nesystematická podpora. Někdy se učitelé obávají, že když dítě pošlou do PPP, tak jim poradna napíše nějaká opatření, která budou muset dodržovat a oni na to již nemají kapacitu.

Příloha 5 – Záznam rozhovoru s pracovníkem PPP – respondent č. 2

Druhý rozhovor s pracovníkem PPP se uskutečnil 9. 3. Údaje jsou anonymizované, rozhovor byl nahráván. Jedná se o pracovníka PPP z jiné městské části, než je Praha 12.

Otázka: Jak často se objevuje cílená diagnostika nadaného žáka?

Odpověď: Četnost diagnostiky velmi nadaného žáka je u nás v poradně opravdu velmi nízká. Je to v řádu jednotlivců v rámci jednoho roku. Na celou poradnu jich máme cca 10 a to jsme velká poradna. Naše poradna pokrývá jeden z největších obvodů. Je jich tedy opravdu velmi málo. Stává se poměrně výjimečně, že rodiče přijdou cíleně jen na vyšetření posouzení potenciálního nadání. Trošku vyšší frekvence je v době podávání přihlášek na víceletá gymnázia, kdy o nich rodiče uvažují. A potom chtějí zjistit, zda to jejich dítě na to má. V tomto případě pak přijdou cíleně. Zjištění ale potom nemá žádnou následnou péči i v rámci dalšího vzdělávání na základní škole. Gymnázium by už samo o sobě mělo být zařízením pro nadané děti, tak tam se jim už nějaká další opatření nedávají. Cílené vyhledávání nadaných žáků v nižším věku je velmi, velmi málo čtené.

Při diagnostice něčeho jiného se občas stává, že odhalíme vysoké nadání. Pokud přijde dítě na komplexní vyšetření právě kvůli nějakým obtížím ve škole, ať je to ve formě specifické poruchy učení, nepozornosti, poruchy pozornosti, v podstatě i v případě výchovných problémů (pokud tedy souvisejí s učním), tak jeden ze základních testů je test intelektu. Zejména u těch problémů výukového charakteru je lhostejné, zda je to problém ve čtení, nebo v pozornosti. Tyto testy bývají intelektově náročné, výkonové, trvají cca 1 hodinu. Tím pádem my za tu hodinu při určitém tlaku na to dítě pozorujeme i jeho chování. Takže se tam přitom objeví spousta věcí. O to číslo, které vám to hodí na konci, zas až tolik nejde. Jde spíš o ten proces, a tam se pak občas objeví to, že ty děti jsou výrazně nadprůměrné. Potom záleží na rodičích, jestli chtějí řešit obojí, nebo je pro ně primární to, kvůli čemu přicházeli.

Otázka: Když rodiče dostanou zprávu, že jejich dítě má dvojitou výjimečnost, jak se k tomu, podle vaší zkušenosti, staví?

Odpověď: Poradna vždycky vydává dva dokumenty. Tedy v případě, že je dítě nějakým způsobem opatrované ve škole. Ten jeden dokument je zpráva z vyšetření, ve které by mělo být cíleně napsané, jak to dítě vycházelo a jaké byly výsledky v testech. Druhý dokument je posudek, který se dává škole a kde tyto informace nejsou. Je to dvojsečné, protože některé věci se škola nedoví a potřebovala by je vědět. Na druhou stranu rodiče v drtivé většině dávají do

školy i tu zprávu. A v té zprávě tyto informace jsou. Někteří rodiče se zajímají, co v té zprávě je napsaného, co to bude pro jejich dítě znamenat, někteří rodiče mají radost z toho, že mají chytré dítě, a už to dále neřeší. My se jim vždycky snažíme říct a vysvětlit (když je to to mimořádné nadání, to znamená IQ 130 a více), že to může být komplikací paradoxně ve vzdělávání. V běžném proudu není jednoduché tyto děti nějakým způsobem saturovat. Navíc tyto děti mívají docela často nějakou kombinaci právě s poruchou pozornosti, anebo je ta jejich kapacita natolik velká, že se to pak bere jako porucha pozornosti. Tyto děti mají v tomto věku velký potenciál a nedokážou ho ještě cílit a zvládnout. Mají toho v hlavě strašně moc a nevědí, co si z toho mají vybrat a co je důležité pro to, co zrovna v tuto chvíli dělají.

Někteří rodiče potom chtějí to řešení, chtějí třeba individuální vzdělávací plán. Naopak někteří rodiče nechtějí, aby dítě nějakým způsobem vybočovalo, zvláště když už teď vybočuje tím, že má nějaký problém.

Záleží vždy na rodičích a my do nich nespeme nic, co oni nechtějí. Oni pak s tím navíc nemusejí souhlasit, takže i kdybychom se snažili, bez souhlasu rodiče neuděláme vůbec nic.

Otázka: Je tedy v Praze nějaký příklad dobré praxe?

Odpověď: Já popravdě řečeno moc příkladů z praxe nemám. Mám u sebe na škole (pozn. škola, kterou má tato konkrétní PPP na starosti) dvě děti. U jednoho z nich o to už rodiče úplně nestojí. Ti druzí rodiče jsou rádi a přijdou na kontrolu, aby se udělalo vyšetření a posudek obnovil a pokračovalo se v něm dál. Chlapec je v tuto chvíli v druhém pololetí 4. třídy, takže bude mít posudek do konce pátého ročníku a pak půjde na gymnázium. A tam je možnost individuálního vzdělávacího plánu. Zatím jsou domluvení s paní učitelkou, že ho vzdělává individuálně, dává mu učivo vyššího ročníku. V případě, že by to paní učitelka koncepčně nezvládala, tak má chlapec možnost u některých předmětů navštěvovat výuku ve vyšším ročníku. Jsou s tím docela spokojeni, chtějí to protáhnout.

Běžná základní škola v podstatě žádné jiné možnosti nemá. Můžete dávat tomu dítěti práci navíc, můžete mu dávat rozšířené učivo, můžete mu dávat učivo vyšších ročníků, může i být fyzicky ve vyšších ročnících a v nejvyšším možném případě je možné, že část ročníku chodí do vyššího, a potom jakoby přeskočí třídu. Nic dalšího my pro ty děti nemáme. Další možností je doporučovat nějaké kroužky. Není možné se ale v rámci školy tomu dítěti více věnovat. Je i nějaká baterie pomůcek, mezi nimi je například hvězdářský dalekohled, ale školy tuto možnosti nevyužívají. Nechtějí kvůli jednomu dítěti něco takového pořizovat, když vědí, že vám to dítě

za tři, za čtyři roky odejde, tak to není pro školy nějak zvlášť atraktivní. Děti si tyto zvláštní potřeby mohou sanovat takovými kroužky.

Pokud by tam bylo těch dětí víc, třeba by bylo možné pro ně vytvořit malotřídku, ve které by mohly fungovat jiným způsobem. To by bylo asi lepší, než když se jim navrší hory pomůcek.

Já osobně jsem zatím neměla zkušenost s tím, že by dítě přeskočilo ročník. Mám zkušenost s tím, že dítě šlo dříve do školy než v šesti letech. V současné době u mě čeká na vyšetření dítě, které se v první třídě nudí a budeme společně s rodiči řešit, co s ním, zda bude přeskakovat ročník. V případě, že to tak bude, tak bude vlastně o dva roky jinde, než je jeho věková kategorie. Což zase na druhou stranu může dělat problémy v sociálních vztazích mezi dětmi. A to je další kategorie, kterou my musíme zvažovat. Stejně jako opačně. Nadprůměrně inteligentní děti mají se sociálními vazbami docela problém, ony se moc neidentifikují s vrstevnickou skupinou, ale jestli pomůže, že bude o dva roky mladší než skuteční spolužáci, jestli to sociálním vazbám nějakým způsobem pomůže, tím si tedy taky jistá nejsem. Takže i toto musíme zvažovat, na jaké sociální úrovni to dítě je. My toto zvažujeme i u těch předčasných nástupů. Což maminky někdy úplně nechtějí slyšet, že v první třídě se to nemusí projevit, ale ve čtvrté třídě už to může být velký problém. A potom v osmém ročníku, to už je úplně někde jinde. Některé ty děti potom odejdou na víceleté gymnázium, a tam se to trochu setřese zase jinak. Těch komplikací je tam víc než to samotné nadání.

Primárně se staráme o děti, které mají nějaké oslabení, než o děti, které jsou lepší než ostatní. Existuje ještě alternativa v podobě škol pro mimořádně nadané žáky, ale je jich málo. Jedna je například na náměstí Curieových. A pak jsou školy, které nějakým způsobem spolupracují s Mensou. A mají (když už nemají výuku pro ty děti), tak mají pro ně odpolední činnosti. V podstatě se dá říct, že určitou úroveň si drží PORG jako soukromá škola.

Další soukromé školy mají možnost trochu ovlivnit složení svých žáků. Děti nedělají přijímačky, ale školy je přijímají na základě určitých kritérií. Pro velké státní školy je primárním kritériem spádovost.

Otázka: Myslíte, že počet diagnostikovaných žáků odpovídá jejich zastoupení v populaci? V případě, že jich je z vašeho pohledu málo, zkuste popsat, proč tomu tak je.

Odpověď: Podle mého názoru počet diagnostikovaných žáků neodpovídá jejich zastoupení v populaci. Z mého pohledu je jich opravdu málo, než kolik je v populaci. Hlavním důvodem je to, že učitelé nemají prostor na to, aby to nějakým způsobem identifikovali. Učitelé primárně

řeší děti, které mají nějaký problém, a děti s nadprůměrným nadáním z větší části školu zvládají naprosto bezproblémově. Takže nikdo nemá důvod je posílat na vyšetření. Pravděpodobně jich bude výrazně víc, než my máme v našich záznamech, ale tím, že prospívají, to nikoho nenapadá nebo málokoho napadne. Navíc ve třídách je teď hodně věcí naddimenzovaných, např. ADHD je velmi moderní diagnóza, PAS, velmi moderní diagnóza a polovina dětí to tak nemá, ale nějakým způsobem se tak projevuje a je lhostejno, zda je to výchovným působením rodiče, nebo prostě nezralostí dítěte. Takže my jsme spíše zahlcováni tímto, a i učitelé tím jsou zahlcováni. Opravdu nemají čas na to, aby si ještě všímali, že tam jsou tyto děti. Ty zvláštnosti dětí, které prospívají, jsou dané třeba tím, že jsou nadprůměrně nadané. Není to vina učitelů, oni na to nemají prostor.

Otázka: Věnují se učitelé podle vás dostatečně diagnostice nadaných žáků?

Odpověď: Věnují se tomu dostatečně v rámci svých možností. Ale že by to bylo dostatečně tomu, co by bylo dobré, aby se ty děti cíleně vyhledávaly, tak tomu se nevěnují, ale nemůžou.

Otázka: Co by se mělo zlepšit, aby identifikace probíhala častěji?

Odpověď: Co by se mělo zlepšit? Školský systém. V počtu dvaceti pěti a vícehlavé tříd s jedním učitelem to opravdu možné není. Navíc ti učitelé opravdu nevědí, co mají sledovat, protože toto se na fakultách opravdu neučí. Mnohdy jsou to zvláštnosti v chování dětí. Dítě může vypadat naopak úplně mimo. Právě proto, že toho má v hlavičce moc a nedokáže si to ještě vyselektovat. Oni vlastně vůbec nevědí, čeho by si měli všimnout, a navíc v tom počtu dětí, kde, řekněme, třetina těch dětí má nějaký reálný problém, ať už výchovného, nebo vzdělávacího typu, nebo prostě toho, že je tam specifická porucha učení, je tam snížený potenciál, je tam nedostatečné zázemí ze strany rodiny a tak dále, nemají šanci si toho příliš všimnout.

Jediné, co by to mohlo změnit, je změnit systém tak, aby nebyly takto vícehlavé třídy. To znamená, že by se to muselo překopat od základů. S tím vlastně souvisejí i problémy s inkluzí, protože my se snažíme na náš systém naroubovat něco, co vzniklo v severských zemích, kde mají ve třídách 15 dětí a dva pedagogy. Takže to je něco, co se u nás nedá udělat.

Otázka: Spolupracujete při vyhledávání nebo diagnostice nadaných žáků se školními poradenskými pracovišti?

Odpověď: My úplně nevyhledáváme. Není na to kapacita. Nicméně ani to školské poradenské pracoviště nemá v plánu cílené vyhledávání. Pravda je, že oni mají větší možnost chodit do

tříd, byť i my jako poradna se o to snažíme. Pražské poradny jsou v trochu jiné situaci než poradny krajské, protože nás je tady relativně dost, takže my máme možnost alespoň jedenkrát do měsíce do té školy chodit. Což děláme. Já osobně to třeba dělám, protože mám jednu velkou základní školu, tak to dělám tak, že tam jsem dvakrát měsíčně na celé dopoledne a mám možnost se jít podívat do těch tříd. Nicméně ti z těch školských poradenských pracovišť mají možnost tam chodit častěji, takže mají možnost si toho víc všimnout. Občas se to stane. Příští týden budu vyšetřovat chlapečka, kterého si právě všimla školní psychologka, která v těch prvních třídách byla. Říkala, že tam má toto dítě, vypadá to, že je hodně, hodně dopředu, proto tedy ta diagnostika. Toto je jeden z případů cíleného vyhledávání, cílené diagnostiky, ale je to opravdu málo i pro ně, protože i oni jsou zahlceni tím, že děti potřebují pomoc, protože nezvládají.

Otázka: Jaká by byla ideální podoba spolupráce s učiteli nadaných žáků? Co byste potřebovali vy od třídních učitelů?

Odpověď: Hlavně bychom potřebovali zpětnou vazbu od učitelů. Pokud si něčeho všimnou, ať nám to dají vědět. A to už ve chvíli, kdy to dítě diagnostikované není a oni mají pocit, že by mělo být, a to platí stejně i u oslabených dětí, tak i u těch dětí, které jsou nadprůměrné. Ve chvíli, kdy už tam to dítě mají a mají pocit, že to dítě něco potřebuje a my jim to z naší strany můžeme poskytnout nějakým doporučením nebo něčím podobným, tak ať nám to dají vědět a my budeme na to reagovat. Pokud nevíme, tak nemůžeme dělat nic. Je to o tom, abychom o tom věděli. To je ve všech oblastech naší práce, že nemůžeme dítěti pomoci, pokud netušíme, že se tam něco děje, co by tu pomoc vyžadovalo. Ze strany učitelů potřebujeme hlavně zpětnou vazbu o té třídě. Je pravda, že my na 2. stupeň už nemáme té kapacity tolik. Takže my se snažíme alespoň ten první stupeň nějak znát.

V současné době také vidíme důsledky korony, kdy se nám zvedají počty dětí, které chtějí vyšetření, a je to z toho důvodu, že děti dlouho nezažily normální školu. Učitelé to také neumějí distančně. Postavili je před hotovou věc a je to náročné. Učte prvňáčky psát distančně...

Otázka: Co byste potřebovali ze strany školského poradenského pracoviště?

Odpověď: Ve chvíli, kdy už je dítě diagnostikované, je fajn, když o něm lidi ze školního poradenského pracoviště vědí, spolupracují s těmi konkrétními učiteli. Většina školních pracovišť funguje tak, že když učitelé potřebují pomoc, tak za nimi chodí. Potřebujeme, aby oni zase spolupracovali s těmi konkrétními učiteli, nabízeli aktivity, nabízeli rodičům zájmové aktivity, kroužky, které by to mohly sanovat v mimoškolní zájmové činnosti.

Otázka: Jak by měla vypadat koncepční příprava učitelů?

Odpověď: Je to velmi těžké říct. Oni by měli být, pokud možno, seznámeni s nějakými charakteristikami, které mohou provázet dítě s nadprůměrným nadáním. Je potřeba zmínit, že ne každý premiant je dítě s nadprůměrným nadáním. Těch faktorů, které ovlivňují fungování dítěte ve škole, je strašně moc. Může tam být extrémně podnětné prostředí, kde jsou děti vlastně k výkonům tlačené. Neznamená to, že by to rodiče přeháněli, i když i tyto příklady jsou. Ale i rodiče, třeba i průměrného dítěte, kterému se věnují, tak může mít tento rozptyl poměrně široký a může zvládnout všechno velmi dobře, i když tam není nadprůměrné nadání. Pak jsou období akcelerace dítěte, což může být právě kolem sedmého roku věku, kdy děti nastupují do školy, tak může vývoj extrémně zrychlit. Ono to vypadá, že je to nadprůměrně nadané dítě, ale ono se to ve třetí třídě zase jakoby srovná k tomu průměru. Dítě, které má jiné volní vlastnosti, které je velmi ambiciózní, nemusí to být vždycky jenom rodiči, tak může dosáhnout vyššího výkonu, než je dítě nadprůměrně nadané, nebo minimálně stejných výsledků, protože chce a věnuje tomu strašně úsilí, ale zase se to někdy porovná. Protože mu pak na to ta kapacita nestačí. Ale zejména v tom 1. stupni se může dítě nadprůměrně nadané jevit i ve chvíli, kdy to tak opravdu není a jsou tam jiné faktory, které tam k tomu jsou. Pak také záleží na kvalitě školy. Protože kvalita základních škol je velmi různá a dítě, které exceluje v jedné škole, rozhodně nemusí být jako premiant v druhé škole. Záleží i na tom, jak velké nároky klade ta konkrétní škola na žáky.

Primárně by se měl sjednotit základní program pro základní školy. Každý má jiné výstupy, i když základní výstupy by měly být všechny stejné, ale zase je otázka, jak to ta škola kontroluje a jaké výstupy z toho dělá. Není to srovnatelné. Hodnoticí systém je také nesrovnatelný.

Aby byla koncepční příprava učitelů dobrá, tak by nejdřív ten učitel musel vědět, co se po něm přesně chce. Minimálně první až pátá třída by měla být všude stejná. Problém je v tom, že si každá škola dělá učebnice, podle toho, co se jí líbí, někde mají třeba v pololetí otočené, co se učí. Koncepční příprava by měla probíhat tak, aby učitelé byli připraveni učit přibližně všichni to samé, a pak můžeme řešit něco nad to.

Příloha 6 – Záznam rozhovoru s ředitelem školy nebo jeho zástupcem – Respondent č. 1

Rozhovor proběhl 2. 4. Údaje jsou anonymizované. Rozhovor byl nahráván.

Otázka: Máte jako škola zkušenost s nadanými žáky?

Odpověď: Já osobně s nadanými žáky zkušenost nemám. Je pravda, že jsme o některých žácích uvažovali, že jsou nadaní, ale neumíme je identifikovat, neumíme s nimi příliš pracovat. Myslím tím systematicky pracovat tak, že bychom věděli, co s nimi děláme. Že tomu žákovi nabízíme konkrétní činnosti, abychom ho rozvíjeli.

Otázka: Máte aktuálně diagnostikované nadané žáky?

Odpověď: V tuto chvíli dva. Oba dva mají zároveň nějakou další diagnózu. Ten první má k vysokému nadání ještě diagnostikován Aspergerův syndrom. Ten druhý chlapec, ten přeskočil ročník pro mimořádné nadání. U obou dvou dětí byly zároveň diagnostikované další specifické potřeby. U toho druhého chlapce bylo upozorněno na to, že může dojít k nějakým psychickým potížím z důvodu přetížení. U něj si diagnostiku vyžádala matka.

Otázka: Je pro vás vzdělávání nadaných žáků jednou z hlavních vzdělávacích priorit?

Odpověď: To určitě v tuto chvíli ne, ale ráda bych, aby se stalo nějakou vzdělávací strategií v rámci školy. Ale vzdělávací prioritou to rozhodně není.

Otázka: Je do vyhledávání nadaných žáků ve vaší škole zapojeno školní poradenské pracoviště?

Odpověď: Ne. Určitě není.

Otázka: Řeší vaše školské poradenské pracoviště práci s nadanými žáky?

Odpověď: Ne. Školské poradenské pracoviště vůbec tyto věci neřeší.

Otázka: Je dle vašeho názoru péče o nadané žáky ve vaší škole dostatečná? Pokud ne, jak by se mohla zlepšit?

Odpověď: Není. Proto jsme v minulém týdnu zorganizovali školení pod vedením magistry Moniky Stehlíkové, protože o tom pramálo víme. Myslím si, že v rámci školy se o tom příliš nemluví. Je potřeba proškolit učitele, aby to prostě měli někde vzadu v hlavě, že ty děti

nemusejí mít jen nějakou speciální vzdělávací potřebu, ale můžou to být pouze „nadání žáci“, kteří mají úplně jinou potřebu, než že mají hlavně nějaký problém.

Otázka: Myslíte si, že jsou učitelé na 1. stupni ZŠ kompetentní pracovat s nadanými žáky?

Odpověď: Na 1. stupni? No, myslím si, že tím, že se o tom málo mluví, tím, že se to nikde neučí, a tím, že školy na to moc nemyslí, tím jsou v podstatě málo vzdělaní a pak nemohou být kompetentní. Kompetentní může být jen ten, kdo o té věci něco ví. A ví relativně do hloubky. Takže pak může stanovovat nějaké cíle a sledovat, zda se ty cíle potom naplnily. V tuto chvíli, pokud tu kompetenci vidíme takto, jak jsem to popsala, tak ne.

Otázka: Spolupracujete při řešení obtíží nadaných žáků s pedagogicko-psychologickou poradnou?

Odpověď: Nemyslím si, že v průběhu setkání s pedagogicko-psychologickou poradnou se mluví o nadaných žácích. Maximálně pokud přijde rodič a řekne, že si myslí, že má nadané dítě, ale že by se dělala vyloženě nějaká identifikace nadaných dětí, to ne. Tam se dělají běžné testy, ale ty nejsou úplně vhodné pro to, aby se jimi odhalil nadaný žák.

Otázka: Co brání učitelům kvalitně pracovat s nadanými žáky? Co by se mělo zlepšit/změnit, aby péče o nadané žáky byla dostatečná?

Odpověď: Podle mě ta znalost, proškolení v tom, kdo to je nadaný žák, jak k němu přistupovat, co mu nabízet a vůbec jak stanovovat cíle jeho učení. To si myslím, že jim brání, není to běžné. Stejně tak jako nebylo běžné pracovat s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. V tom už se asi učitelé posunuli, tak v práci s nadanými žáky si nemyslím, že by došlo k takovému posunu. Alespoň podle toho, co můžu sledovat kolem sebe.

Příloha 7 – Záznam rozhovoru s ředitelem školy nebo jeho zástupcem – Respondent č. 2

Rozhovor proběhl 6. 4. Údaje jsou anonymizované. Rozhovor byl nahráván.

Otázka: Máte jako škola zkušenost s nadanými žáky?

Odpověď: Ve škole máme nějaké nadané žáky. Takže určité zkušenosti tedy jsou.

Otázka: Máte aktuálně diagnostikované nadané žáky?

Odpověď: Momentálně máme diagnostikované jedno dítě, se kterým pracujeme podle doporučení, které jsme dostali z pedagogicko-psychologické poradny. Máme pro něj vytvořený individuální vzdělávací plán a podle něho postupujeme.

Otázka: Je pro vás vzdělávání nadaných žáků jednou z hlavních vzdělávacích priorit?

Odpověď: Je to určitě důležité, ale v tuto chvíli kapacita školy je skoro vyčerpaná. V tuto chvíli nás aktuálně zaměstnává přijímání desítek nových ukrajinských dětí a taky ještě řešíme postcovidové důsledky.

Otázka: Je do vyhledávání nadaných žáků ve vaší škole zapojeno školní poradenské pracoviště?

Odpověď: V tuto chvíli není. I pracovníci školního poradenského zařízení řeší jiné věci, než jsou nadaní žáci.

Otázka: Řeší vaše školské poradenské pracoviště práci s nadanými žáky?

Odpověď: Zapojují se až ve chvíli, kdy už je dítě diagnostikované, pak ho může oslovit učitel a pracovníci školního poradenského pracoviště se mu pak snaží pomoci nebo poradit, jak má dále pokračovat v práci s nadaným žákem.

Otázka: Je dle vašeho názoru péče o nadané žáky ve vaší škole dostatečná?

Odpověď: Aktuální péče není dostatečná, ale v tuto chvíli s tím nejsme schopni nic udělat.

Otázka: Myslíte si, že jsou učitelé na 1. stupni ZŠ kompetentní pracovat s nadanými žáky?

Odpověď: Domnívám se, že ano.

Otázka: Spolupracujete při řešení obtíží nadaných žáků s pedagogicko-psychologickou poradnou?

Odpověď: Samozřejmě. Každý měsíc tady máme na návštěvě pracovnice z pedagogicko-
-psychologické poradny a s nimi všechno konzultujeme.

Otázka: Co brání učitelům kvalitně pracovat s nadanými žáky? Co by se mělo zlepšit/změnit, aby péče o nadané žáky byla dostatečná?

Odpověď: Jako největší problém vnímám velký počet žáků ve třídách a velký rozptyl všeho. Dalším problémem jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve třídách jich máme velký počet.